T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

1877-1878 OSMANLI - RUS SAVAŞI
ZAMAN DİZİNİ

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
2004

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

1877-1878 OSMANLI - RUS SAVAŞI
ZAMAN DİZİNİ

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
2004

ISBN : 975-409-272-9

GENELKURMAY BASIM EVİ
YAYIN NUMARASI : 2004/37

SUNUŞ

Türk tarihinin dönüm noktalarından biri olan ve "93 Harbi" diye anılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı ele alan bu zaman dizini; önemli tarihsel süreci büyük ölçüde günü gününe takip etmiş ve savaş boyunca meydana gelen olayları kısa notlar hâlinde vermiştir.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Zaman Dizini adlı bu eser; Hersek'in Nevesin kazasında Hristiyan köylülerin 5 Haziran 1875 tarihinde çıkardıkları bir olayla başlayıp 14 Mayıs 1882'de Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan savaş tazminatının ödenme biçimiyle ilgili anlaşma ile sona ermektedir. Zaman dizininde daha çok Osmanlı Devleti açısından önem taşıyan gelişmeler esas alınarak, savaşla bağlantısı olan diğer devletlerle ilgili gelişmelere de dengeli bir şekilde yer verilmiştir.

Bilindiği üzere 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Türk tarihi açısından çok olumsuz sonuçlara neden olmuştur. Osmanlı Devleti çok büyük toprak kaybına uğramış, büyük çaptaki iç göçler nedeniyle ülkenin siyasî, toplumsal ve iktisadî düzeninde sıkıntılar başlamıştır. Batılılaşma yönündeki demokratikleşme çabaları kesintiye uğramış ve Osmanlı Devleti batılı büyük devletlerin isteklerine boyun eğmekten başka tutum geliştiremez konuma düşmüştür.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'yla ilgili ayrıntılı bir zaman dizini bugüne kadar yazılmadığından, bu alanda tarih araştırmacılarının duyacağı ihtiyacı bu eserin gidereceğine inanıyoruz. Bu çalışmada önemli ölçüde Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivinde bulunan Osmanlı-Rus Harbi Koleksiyonuna ait belgeler kullanıldığından basılı eserlerde görülen mevcut zaman dizini ayrılıkları da önemli ölçüde giderilmiş olacaktır.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Zaman Dizini; Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı 1 nci Askerî Tarih Kurulunda görevli Askerî Tarih Uzmanı E. Albay Özden Çalhan ve Tarih Uzmanı Alev Keskin tarafından yazılmış, ATASE Başkanlığının yetkili kurullarınca incelenerek yayına hazırlanmıştır.

Erdoğan KARAKUŞ
Hv. Korgeneral
ATASE Başkanı

İÇİNDEKİLER

KILAVUZ VE KISALTMALAR

ARB: Ali Rıza Bey; **1877-1878 Seferi**, İstanbul, Erkânıharp Mektebi Matbaası, 1926.

Bel: Belge

c. Cilt

DM: Fevzi Kurtoğlu; "1877-1878 Türk-Rus Harbinde Deniz Hareketleri", **Deniz Mecmuası Tarih Eki,** Sayı 338, İstanbul, Deniz Matbaası, 1935.

GAMP: Rıfat Uçarol; **Gazi Ahmet Muhtar Paşa (1839-1919)**, İstanbul, Bayrak Matbaacılık, 1989.

GOPP: S. Zeki Kutucuoğlu; **Gazi Osman Paşa Plevne'de**, Ankara, EU Basım Evi, 1957.

GOPPM: Enver Behnan Şapolyo; **Türk-Rus Savaşları Tarihi Gazi Osman Paşa ve Plevne Müdafaası**, Türkiye Yayın Evi, İstanbul, 1959.

İOTK: İsmail HamiDanişmend; **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, c.IV, Türkiye Yayın Evi, İstanbul, 1972.

Göm: Gömlek

HLİE: Yuluğ Tekin Kurat; **Henry Layard'ın İstanbul Elçiliği**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basım Evi, 1968.

KH: W.E.D. Allen-Paul Muratoff; **Kafkas Harekatı 1828-1921 Türk-Kafkas Sınırındaki Harplerin Tarihi**, Ankara, Genelkurmay Basım Evi, 1966.

KİG: Nasim Zia; **Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçişi ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi**, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1975.

KSOİA: Rıfat Uçarol; **1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Anlaşması (Ada'nın İngiltere'ye Devri)**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basım Evi, 1978.

MGAMP: Müşir Gazi Ahmet Muhtar Paşa Askerî Yönü ve Türk Askerinin Kahramanlığı; Genelkurmay ATASE Başkanlığı, Türk-Asker Büyükleri ve Zaferleri Serisi No:8, Ankara, 1984.

OA: Osmanlı Ansiklopedisi; c.VI, İz Yayıncılık, İstanbul, 1996.

ODEMOÇ: Cevdet Küçük; **Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı 1877-1897**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1984.

OKS: İ.Halil Sedes; **1876-1877 Osmanlı-Karadağ Seferi**, Askerî Matbaa, İstanbul, 1936.

ORHK: Osmanlı-Rus Harbi Koleksiyonu

ORSKC: Osmanlı Rus Seferinde Kafkas Cephesi (4 konferans)

ORHS: Yuluğ Tekin Kurat; **"1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nin Sebepleri"**, Belleten, c.XXVI, Sayı 103, TTK Basım Evi, Ankara, 1962.

ORRS, c.I-II: İ. Halil Sedes; **1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı,** c.I-II, İstanbul, Askerî Matbaa, 1935.

ORRS, c.III-IV: İ. Halil Sedes; **1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı,** c.III-IV, İstanbul, Askerî Matbaa, 1937.

ORRS, c.V-VI: İ. Halil Sedes; **1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı,** c.V-VI, İstanbul, Askerî Matbaa, 1938.

ORRS, c.VII-VIII: İ. Halil Sedes; **1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı,** c.VII-VIII, İstanbul, Askerî Matbaa, 1940.

ORRS, c.IX: İ. Halil Sedes; **1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı,** c.IX, İstanbul, Askerî Basım Evi, 1950.

ORRS, c.X: İ. Halil Sedes; **1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı,** c.X, İstanbul, Askerî Basım Evi, 1951.

ORRS, c.XI: İ. Halil Sedes; **1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı,** c.XI, Askerî Basım Evi, İstanbul, 1952.

ORRS, c.XII: İ. Halil Sedes; **1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı,** c.XII, İstanbul, Askerî Basım Evi, 1955.

ORH3O: Osmanlı-Rus Harbinde 3ncü Ordu

ORS: Ali Fuat; **1293-1294 Osmanlı-Rus Seferi,** İstanbul, Matbaa-ı Osmaniye, 1326.

OSS: İ. Halil Sedes; **1876-1878 Osmanlı-Sırp Seferi,** c.II-III, İstanbul, Askerî Matbaa, 1935.

OT, c.VIII: Enver Ziya Karal; **Osmanlı Tarihi,** c.VIII, Ankara, TTK Basım Evi, 1962.

OT1, c.V: Yorgo; **Osmanlı Tarihi,** c.V, Çev. B. Sıtkı Baykal, Ankara, Güney Matbaacılık, 1948.

PS: Talat Yalazan; **Plevne Savunması,** Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

RC: H. Hikmet Süer; **1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Rumeli Cephesi,** Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1993.

R93H: Yılmaz Öztuna; **Resimlerle 93 Harbi 1877-1878 Türk-Rus Savaşı,** Hayat Yayınları, İstanbul, 1969.

RTG, c.I: Bilal Şimşir; **Rumeliden Türk Göçleri,** c.II, Ankara, 1968.

RTG, c.II: Bilal Şimşir; **Rumeliden Türk Göçleri,** c.II, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 35, Seri III, Sayı A.10, Ankara, 1970.

RTM:Resimli Tarih Mecmuası, c.4, Sayı 36-47, Tan Matbaası, İstanbul, 1953.

SHCE: Ahmet Muhtar Paşa, **Anılar I Sergüzeşt-i Hayatımın Cild-i Evveli**, İstanbul, Numune Matbaacılık.

SHCS: Ahmet Muhtar Paşa, **Anılar II Sergüzeşt-i Hayatımın Cild-i Sanisi**, İstanbul, Numune Matbaacılık, 1996.

SORM: Ahmet Saib; **Son Osmanlı-Rus Muharebesi**, Kahire, Hindiye Matbaası, 1327.

SPM, c.I: Süleyman Paşazade Sami; **Süleyman Paşanın Muhakemesi**, c.I, İstanbul, Askerî Matbaa, 1928.

SPM, c.II: Süleyman Paşazade Sami; **Süleyman Paşanın Muhakemesi**, c.II, İstanbul, Askerî Matbaa, 1928.

SPM, c.III: Süleyman Paşazade Sami; **Süleyman Paşanın Muhakemesi**, c.III, İstanbul, Askerî Matbaa, 1928.

ST1: UÇAROL; Rıfat; **Siyasî Tarih**, İstanbul, Haşmet Matbaası, 1985.

ST2: Fahir Armaoğlu; **19.Yüzyıl Siyasî Tarihi 1789-1914**, TTK Basım Evi, Ankara, 1997.

TNAD: Rupert Furneaux; **Tuna Nehri Akmam Diyor,** Çev. Ş. D. Türkömer, Sıralar Matbaası, 1971.

TR: Akdes Nimet Kurat; **Türkiye ve Rusya**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1990.

TSKTOD, c.II: Şadi Sükan; **Türk Silâhlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Kafkas Cephesi Harekâtı,** c.II, Genekurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1985.

TSKTOD, c.III: Saim Besbelli; **Türk Silâhlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Deniz Harekâtı,** c.III, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1980.

TSKTOD, c.IV: MORPINAR, Hüsamettin;**Türk Silâhlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Plevne Muharebeleri,** c.IV, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1991.

TT, c.III: Türkiye Tarihi 3 Osmanlı Devleti 1600-1908, Yay. Yön. Sina Akşin, İstanbul, Umut Matbaacılık, 1997.

UH, c.I-II: Süleyman Paşa; Umdetü'l-Hakayık, c.I-II, İstanbul, 1928.

UH, c.III: Süleyman Paşa; Umdetü'l-Hakayık, c.III, İstanbul, 1928.

UH, c.IV: Süleyman Paşa; Umdetü'l-Hakayık, c.IV, İstanbul, 1928.

UH, c.V: Süleyman Paşa; Umdetü'l-Hakayık, c.V, İstanbul, 1928.

UH, c.VI: Süleyman Paşa:Umdetü'l-Hakayık, c.VI, İstanbul, 1928.

GİRİŞ

Tarih bilimiyle ilgili eserlerin yazılmasında, özellikle yazma plânının hazırlanmasından önceki araştırma ve hazırlık safhasında elde edilen bilgilerde bulunabilecek tarih (zaman olarak) çelişkilerini saptamak ve olayları zaman içindeki yerlerine kusursuz yerleştirmek için konuyla ilgili bir zaman dizinine ihtiyaç vardır. Bu açıdan ele alındığında zaman dizinlerinin, yazarlara yardımcı birer kaynak niteliğinde bilgiler içermesi bakımından önemli katkılarda bulunacağı muhakkaktır.

1686'da başlayan ve 1699 Karlofça Anlaşması'yla sonuçlanan ilk Osmanlı-Rus Savaşı'ndan itibaren, Ruslarla dokuzuncu kez savaşı göze alan Osmanlı Devleti için, 93 Harbi de denilen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı; Birinci Dünya Savaşı'ndan önce yaşanan en önemli olaylardan biridir. Gerek bu savaşın ortaya çıkmasını hazırlayan sebepler ve bunların belirlediği tarihî süreç ile gerekse bu süreç içinde ortaya çıkan siyasî, askerî, toplumsal ve iktisadî etkenler bütün yönleriyle ele alınması gereken özel bir çalışma alanıdır.

Avrupa'da savaş öncesi kısmen bozulmuş devletler arası askerî ve siyasî dengelerin bu savaşla büsbütün bozulması, günümüzde olumsuz etkilerini hâlâ muhafaza etmektedir. Bu olumsuz etkilerin en çok hissedildiği ülke; şüphesizdir ki Türkiye olmuştur. Günümüz dünyasını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen bu çok önemli olayı bütün boyutları ile ele alıp inceleyen yeterli sayıda araştırma da maalesef bulunamamaktadır. Bunun gerçek nedeni, metodolojik tarih araştırmalarının tarihsel sürecinin Türkiye'de son derece yeni ve oldukça sınırlı olmasındandır. Zaman dizini; olayların tarihini diğer tarihsel olayların akışı içinde belirleyen, olayların tarihini araştırıp ortaya çıkaran ve tarih bilimiyle özdeşleşmiş bir bilim dalıdır. Bu özelliği itibarıyla araştırmacılara konu olan bu önemli tarihsel olgunun oluşum aşamaları sayesinde gerçeklerin olduğu gibi yansıtılması ve tarihimize ışık tutması açısından önemli katkılar sağlayacağı şüphesizdir.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı konusunda yazılmış pek çok eser mevcuttur. Bu eserler incelendiğinde verilen bazı zaman dizini bilgilerinin birbirine uymadığı veya farklılıklar gösterdiği görülecektir. Bu durum bu savaşa ait ayrıntılı bir zaman dizininin olmamasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir sebep ise olayların geçtiği yılları kapsayan dönemde birden fazla takvim sisteminin kullanılmasının yarattığı karışıklık, farklı takvim sistemlerinin getirdiği olumsuzluklar, bu sistemleri birbirine yaklaştırmak için yapılan değişiklikler ve yeni sisteme tahvil işlemleri sırasında ve gerçek tarihlerin saptanması işleminde bazı zorluklarla karşılaşılmış olmasındandır. Çünkü bu takvimler arasında yıl, ay ve gün farklılıkları olduğu gibi, yılların başlangıç ayı arasında ve artık yılların kaç yılda bir tekrarlandığına ilişkin farklılıklar vardır. Örneğin Rumî takvimde birinci ay mart, hicrî takvimde ise eylül ayından başlamakta, Rumî takvim ile milâdî takvim arasında 584 yıl 13 gün gibi bir zaman farkı bulunmaktadır.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı dönemine ait mevcut kaynaklardaki bu tarihî çelişkiler Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivindeki "Osmanlı-Rus Harbi Koleksiyonu"na ait arşiv belgeleri ile kısmen ortadan kaldırılmıştır. Ancak bu savaşa ait belgelerin tamamına yakınının telgraflardan oluşması ve belgelerde olayın geçtiği tarih yerine telgrafın gönderilme tarihinin belirtilmesi zaman dizininin hazırlanmasında yeni bir sorunu daha ortaya çıkarmıştır. Bu zorluk; kesin tarihi belirlenemeyen olaylarda, olayla ilgili ilk tarihin zaman dizininde yer alması, farklı tarihlerin ise kaynaklarıyla birlikte dipnot şeklinde belirtilmesiyle çözümlenmiştir.

Bütün bu zorluklara ve birbirinden farklı kaynaklara karşı yine de o dönemde kaleme alınmış hatıralardan ve savaş sonrası Halil Sedes gibi bu konuda pek kıymetli eserler vermiş yazarların eserlerinin gerek kıyaslama gerekse karşılaştırma ve çoktan seçme yöntemleriyle olayların gerçek tarihlerinin bulunması usulleri büyük bir titizlikle uygulanarak bu eser ortaya çıkarılmıştır.

Eser hazırlanırken 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı öncesi, savaş yılları ve savaştan hemen sonraki olayların tarihleri ile olayların kısa özeti verilmiş ve bu bilgilerin hangi kaynaklardan alındığı eserin başında "Kılavuz ve Kısaltmalar" bölümünde geçen şifreler ile belirtilmiştir. Araştırmacılar, kaynakların baş harflerinden oluşan bu şifreler sayesinde eserin sonunda yer alan kaynaklara kolaylıkla ulaşabileceklerdir. Ayrıca birden fazla ciltten oluşan eserlerde şifre harflerin yanında cilt numaraları da verilmiştir.

Bu zaman dizini; 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'yla ilgili araştırma yapacaklara ve konuya ilgi duyacak okuyuculara sistemli çalışmaları açısından rehber oluşturacaktır.

1877-1878 OSMANLI-RUS SAVAŞI ZAMAN DİZİNİ

1875

HAZİRAN

5 Haziran 1875	:	Hersek'te olayların başlaması. Hersek'in Nevesin kazasında Hristiyan köylülerin iltizam yolsuzluğundan, ağnam vergisi[1] ve askerî bedelin ağırlığından ve jandarma zulmünden şikâyet etmesiyle başlayan olaylarda asilerin bir kervanı zapt edip birkaç jandarma erini öldürüp kaza kaymakamını kaçırmaları. (TSKTOD, c.II, s.15. TT, c.III, s.149.)

TEMMUZ

24 Temmuz 1875		Hersek'te isyanın başlaması. (OA, c.VI, s.208. RTG, c.II, s.79. ST1, s.260-261.)

AĞUSTOS

20 Ağustos 1875	:	Fransa Dışişleri Bakanı Dük Decasez'in Paris Anlaşması'nı imzalayan devletlere gönderdiği notalarla devletlerin konsoloslarının Hersek isyancılarının elebaşlarına nasihat vermek üzere görevlendirilmesini istemesi. (İOTK, c.IV, s.249. ST2, s.496.)
26 Ağustos 1875	:	Ahmet Esat Paşanın sadrazamlıktan azledilmesi ve Mahmut Nedim Paşanın ikinci kez bu göreve getirilmesi. (İOTK, c.IV, s.249. OA, c.VI, s.209.)

EKİM

2 Ekim 1875	:	Osmanlı Devleti'nin çıkarmış olduğu bir ferman (Adalet Fermanı) ile "Islahat Fermanı'yla Hristiyanlar için kabul edilen hak ve imtiyazların yanı sıra birtakım yeni hak ve imtiyazların verileceğini" öngörmesi. (ST2, s.497.)
6 Ekim 1875	:	Sadrazam Mahmut Nedim Paşa tarafından tenzili faiz kararlarının ilân edilmesi. Bu kararlar ile Osmanlı Devleti'nin beş yıl süreyle faiz borçlarının ancak yarısını ödeyeceğini, ödeyemeyeceği faizlere karşılık % 5 faizli tahviller vereceğini açıklaması.[2] (İOTK, c.IV, s.249. OA, c.VI, s. 206-207. TT, c.III, s.150.)

---

[1] Osmanlı idare teşkilâtında koyun ve keçiden alınan çeşitli vergilerin toplu adı.
[2] ST1, s.266'da 10 Ekim 1875 olarak belirtilmektedir.

1876

OCAK

31 Ocak 1876 : Hristiyan halk için din ve mezhep serbestliği verilmesi, iltizam usulünün derhâl kaldırılması, vergilerin doğrudan doğruya mahallinde kullanılması, çiftçilerin topraklarına sahip olabilmesi için önlemlerin alınması, bu ıslahatın yapılmasını kontrol etmek üzere Müslüman ve Hristiyan temsilcilerin katılacağı bir komisyonun kurulması gibi maddeleri içeren Andrasi notasının İstanbul'daki büyük devletlerin elçileri tarafından Babıâli'ye verilmesi. (İOTK, c.IV, s.250. OT, c.V, s.568. RTM, s.2076. ST1, s.263.)

ŞUBAT

11 Şubat 1876 : Osmanlı Devleti'nin Andrasi notasındaki isteklerin bir maddesi hariç (vergilerin mahallinde sarfı) tümünü prensip olarak kabul ettiğini ilgili altı büyük devlete bildirmesi.[3] (ST1, s.263. ST2, s.499. OA, c.VI, s.214.)

13 Şubat 1876 Padişah Abdülaziz'in bir ferman yayımlayarak Andrasi notasıyla devletlerin istediği ıslahatı yapacağını bildirmesi. (ST2, s.499.)

NİSAN

26-27 Nisan 1876 : Otlukköyü'nde toplanan Bulgar komitecilerinin Filibe, Sofya, İhtimam ve diğer önemli merkezlerin yakılıp yıkılmasına, Müslüman halkın katledilmesine ve mümkün görülen yerlerde hükûmetin ele geçirilmesine karar vermeleri. (RTG, c.II, s.XCIII. TSKTOD, c.II, s.16.)

MAYIS

2 Mayıs 1876 : Filibe sancağının Tatarpazarcık kazasına bağlı Avratalan'da nahiye müdürü ile iki Türk jandarmasının şehit edilmesiyle Bulgar ayaklanması (Nisan ayaklanması)nın başlaması. (İOTK, c.IV, s.251. ORH3O, s.6. RC, s.10. R93H, s.9. RTG, c.II, s.86. ST2, s.501. TSKT, c.II, s.16. TT, c.III, s.150.)

---

[3] İOTK, c.IV, s.251'de 12 Şubat 1876 olarak belirtilmektedir.

6 Mayıs 1876	:	Bir Türk genciyle evlenmek için Müslüman olmuş bir Bulgar kızının tutuklanarak zorla Amerikan Konsolosluğuna getirilmesi üzerine Selânik'te meydana gelen bir galeyan sonunda Fransız Konsolosu Merlin ve Alman Konsolosu Abot'un linç edilmeleri. (OA, c.VI, s.216. R93H, s.9. RTG, c.II, s.CXXV. TSKTOD, c.II, s.16. TSKTOD, c.III, s.3. TT, c.III, s.151.)
9 Mayıs 1876		Bulgar isyancılarının merkezi sayılan Otlukköy üzerine gönderilen Hafız Paşa kuvvetlerinin Bulgar isyancılara karşı saldırıya geçmeleri. (RTG, c.II, s.CIII-CIV.)
10 Mayıs 1876	:	İstanbul'da medrese öğrencilerinin Harbiye Nezareti ve Yıldız Sarayı önünde Sadrazam Mahmut Nedim Paşa ile Şeyhülislâm Hasan Efendinin azledilmeleri için gösteri yapmaları.[4] (İOTK, c.IV, s.253. OA, c.VI, s.218. ST2, s.503. TSKTOD, c.II, s.17. TT, c.III, s.151.)
11 Mayıs 1876	:	**1.**Padişah Abdülaziz'in Sadrazam Mahmut Nedim Paşayı görevden alması. (İOTK, c.IV, s.255. OA, c.VI, s.219.)
	:	**2.**Rus Başvekili Gorçakof Almanya Başvekili Bismark ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Başvekili Andrasi'nin Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasî durumu görüşmek üzere Berlin'de bir araya gelmeleri. (İOTK, c.IV, s.255-256. OA, c.VI, s.222. ORHS, s.577.)
12 Mayıs 1876		**1.**11 Mayıs 1876 tarihinde bir araya gelen Rusya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Almanya başvekillerinin Berlin memorandumunu hazırlamaları. (ORHS, s.577. ST1, s.264.)
		2.Padişah Abdülaziz'in Mehmet Rüştü Paşayı sadrazamlığa, Hasan Hayrullah Efendiyi şeyhülislâmlığa, Hüseyin Avni Paşayı seraskerliğe[5] ve Mithat Paşayı azalığa getirmesi. (İOTK, c.IV, s.255. OA, c.VI, s.219.)
13 Mayıs 1876		**1.**Berlin memorandumunun Osmanlı Devleti'ne tebliğ edilmesi.[6] (ST2, s.501.)

[4] ST1, s.266'da 11 Mayıs 1876 olarak belirtilmektedir.

[5] Osmanlı döneminde harblerde orduya komuta edenlere verilen unvan.

[6] İOTK, c.IV, s.256; OA, c.VI, s.223'te Berlin memorandumunun Osmanlı Devleti'ne tebliğ edilemediği belirtilmektedir.

	: **2.**Bulgar isyancılara karşı Filibe'den gönderilen Reşit Paşa komutasındaki askerî birliklerin Pruştenca (Peruştitza) köyünde Bulgar isyancıları kuşatması sonucu teslim ol çağrısına uymayan ve silâhla karşılık vererek direnen 750 asi Bulgarın öldürülmesi, köyün zapt edilerek buradaki ayaklanmanın bastırılması. (RTG, c.II, s.CV.)
15 Mayıs 1876	: **1.**Dospatlı Ahmet Ağa emrindeki Pomaklarla Batak köyündeki Bulgar isyancılar arasında cereyan eden kanlı çarpışmalarda 1000 kadar Bulgar asinin öldürülmesi. (RTG, c.II, s.CVII.)
	: **2.**İngiltere Hükûmetinin Berlin memorandumunu reddetmesi (İOTK, c.IV, s.256. ST1, s.264.)
24 Mayıs 1876	: İngiliz menfaatlerinin korunması maksadıyla Malta'da bulunan İngiliz donanmasının Çanakkale Boğazı'na hareket ettirilmesi. (ORHS, s.578. OT1, c.V, s.573.)
26 Mayıs 1876	: **1.**Sırbistan ve Karadağ'ın aralarında anlaşarak Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak yapmaları. (OT1, c.VI, s.571. ST1, s.267. TT, c.III, s.154.)
	: **2.**Serasker Hüseyin Avni Paşa, Redif Paşa ve Süleyman Hüsnü Paşaların Serasker Hüseyin Avni Paşanın Paşalimanı'ndaki yalısında bir araya gelerek Abdülaziz'i tahttan indirmeye karar vermeleri. (OA, c.VI, s.229.)
29 Mayıs 1876	: Padişah Abdülaziz'in tahttan indirilerek yerine yeğeni V. Murat'ın padişah yapılması.[7] (DM, s.5-6. OKS, s.3. RTM, s.2140. TR, s.80.)
HAZİRAN	
4 Haziran 1876	: Abdülaziz'in Feriye sarayında (Ortaköy'de Galatasaray Lisesi ilk kısmının bulunduğu yapı) ölümü. (İOTK, c.IV, s.267. OA, c.VI, s.232. TSKTOD, c.II, s.18.)
9 Haziran 1876	: **1.**Sırbistan ve Karadağ'ın seferberliklerini ilân etmeleri ve aşırı derecede silâhlanmaları üzerine Babıâli'nin bir nota göndererek bunun sebebi hakkında ilgili prensliklerden resmen açıklama istemesi. (ORH3O, s.6. OT1, c.VI, s.571. ST1, s.268. ST2, s.504.)

[7] İOTK, c.IV, s.256; OA, c.VI, s.229; ORHS, s.576; R93H, s.9; ST1, s.267; TSKTOD, c.II, s.18; TT, c.III, s.151'de 30 Mayıs 1876; ST2, s.504'te 31 Mayıs 1876 olarak belirtilmektedir.

	:	**2.**Tümgeneral Hacı Adil ve Fazlı Paşa tümenlerinin Bulgar isyanını bastırmaları. (İOTK, c.IV, s.252.)
15 Haziran 1876	:	**1.** Kıdemli Yüzbaşı Çerkez Hasan'ın siyasî bir toplantının yapıldığı Mithat Paşanın konağını silâhlı adamlarıyla basması ve Serasker Hüseyin Avni Paşa ile Dâhiliye Nazırı Reşit Paşayı öldürmesi. (İOTK, c.IV, s.280.. OA, c.VI, s.234. SPM, c.I, s.33. ST1, s.267. TSKTOD, c.II, s.18. TT, c.III, s.153.)
	:	**2.**Kosova'nın Çetine kasabasında toplanan Karadağ Meclisinin Osmanlı Devleti'ne savaş ilânına karar vermesi. (OKS, s.11.)
17 Haziran 1876	:	Mithat Paşanın konağına silâhlı baskın düzenleyen Kıdemli Yüzbaşı Çerkes Hasan'ın yapılan muhakeme sonunda idam edilmesi. (İOTK, c.IV, s.282. TSKTOD, c.II, s.18. TT, c.III, s.153.)
29 Haziran 1876	:	Sırp Prensi Milan'ın Osmanlı Devleti'ne bir yazı göndererek Bosna'nın Sırbistan'a Hersek'in Karadağ'a verilmesini istemesi. (OT1, c.V, s.571.)
30 Haziran 1876	:	Medun Kalesi'nin 500 kadar Kuçili eşkıyası tarafından sarılması. (OKS, s.81.)

TEMMUZ

1 Temmuz 1876	:	Sırbistan'ın Osmanlı Devleti'ne harp ilân etmesi. (OKS, s.9. ORHS, s.570. RTG, c.II, s.120. ST1, s.268. ST2, s.505.)
2 Temmuz 1876	:	Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne harp ilân etmesi ve Karadağ Prensi Nikola'nın ordusunun başında olarak Çetine'den Hersek'e doğru yola çıkması (OKS, s.9,27. ORHS, s.570. ORH30, s.6. RTG, c.II, s.CXX. ST1, s.268. ST2, s.505. TSKTOD, c.II, s.3.)
6 Temmuz 1876	:	Sırpların Yenipazar ve Seniça'ya saldırmaları. (OKS, s.28,29.)
8 Temmuz 1876	:	Avusturya-Macaristan İmparatoru Frans Joseph ile Rus Çarı II. Aleksandr'ın Reichstad'ta bir araya gelerek Osmanlı-Sırbistan-Karadağ savaşının muhtemel sonuçlarına göre gizli bir anlaşma imzalamaları. (OA, c.VI, s.247. ORHS, s.580. ST1, s.268. ST2, s.505. TSKTOD, c.IV, s.20. TT, c.III, s.154.)

13 Temmuz 1876	:	**1.**Tümgeneral Selim Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetleriyle Karadağ kuvvetleri arasında yapılan muharebe sonunda Karadağ kuvvetlerinin Gaçka Kalesi'ni kuşatarak zapt etmeleri. (OKS, s.31,32.)
	:	**2.**Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın Bosna komutanlığını Derviş Paşaya bırakarak Mostar'a gelmesi ve Hersek Kolordusunun emir ve komutasını yeniden ele alması.[8] (SHCE, s.130.)
16 Temmuz 1876	:	Prens Nikola emrindeki Karadağ kuvvetlerinin Nevesin'i bombalaması. (OKS, s.39,40.)
17 Temmuz 1876	:	Medun Kalesi'nin düşman tarafından kuşatılması, Podgoriça Komutanı Salim Paşa emrindeki iki tabur asker ile 400 Arnavut gönüllüsünün bölgeye gönderilmesi. Yapılan muharebede Karadağ kuvvetlerinin mağlûp edilmesi. (OKS, s.82-83.)
19 Temmuz 1876	:	Tümgeneral Eşref Paşanın yerine İşkodra komutanlığına atanan Mareşal Mahmut Hamdi Paşanın Podgoriça'ya gelmesi. (OKS, s.83.)
20 Temmuz 1876	:	Arnavut çetelerinin Vasoviç nahiyesine ilerlemeleri esnasında Şekular köyü yakınlarında Milan Vukoviç komutasındaki Karadağ kuvvetlerine tesadüf etmesi. Yapılan müsademede Arnavut çetelerinin Arzaniça dağlarına çekilmeye mecbur kalmaları. Bunun üzerine Berana'da bulunan Yenipazar Kolordusuna bağlı Osmanlı kuvvetlerinin Arnavutlara yardım için bölgeye sevk edilmesi. (OKS, s.106-108.)
23-24 Temmuz 1876	:	Mareşal Ahmet Muhtar Paşa kuvvetlerinin Nevesin üzerine yürümesi, Beşina Muharebesi'nde Karadağlıların bozguna uğrayarak Zaim boğazına çekilmeleri. (OKS, s.42-48. MGAMP, s.28.)
24 Temmuz 1876		**1.**Hersek'teki tümenin Nevesin'e girmesi. (OKS, s.48.)
	:	**2.**Mareşal Mahmut Hamdi Paşa komutasındaki İşkodra Tümeninin Medun'da bulunan düşmana karşı yaptığı taarruz teşebbüsünün başarısızlıkla sonuçlanması. (OKS, s.83-86.)

[8] OKS, s.34'te 14 Temmuz 1876 olarak belirtilmektedir.

28 Temmuz 1876	:	Mareşal Ahmet Muhtar Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetleriyle Karadağlılar arasında cereyan eden Voçidol (Bileke) Muharebesi'nde Osmanlı kuvvetlerinin yenilmesi, muharebe esnasında Tümgeneral Selim Paşanın ve alay komutanlarından Albay Raşit Beyin şehit olmaları. Tuğgeneral Osman Paşanın 300 erle birlikte esir düşmesi. Mostar Tümeninin Trebin'e çekilmesi. (OKS, s.49-55.)

AĞUSTOS

10 Ağustos 1876	:	Hariciye Nazırı Safvet Paşanın İngiltere'nin diplomatik baskısı nedeniyle "Bulgar ayaklanmasının şef ve organizatörleri hariç Bulgar isyancılarının affedildiği"ni açıklaması. Filibe, Edirne ve Tırnova olağanüstü mahkemelerinde yargılanmakta olan binlerce isyancının serbest bırakılmaları. (RTG, c.II, s.CXXXII-CXXXIII.)
19-24 Ağustos 1876		Serasker Abdülkerim Nadir Paşa emrindeki Ahmet Eyüp Paşa, Ali Saip Paşa ve Osman Paşa kolordularının Aleksinaç Meydan Muharebesi'nde Rus Generali Çernayef komutasındaki Sırbistan ordusunu bozguna uğratması.[9] (OA, c.VI, s.238. ORH3O, s.7.)
20 Ağustos 1876	:	Mareşal Mahmut Hamdi Paşanın yerine İşkodra komutanlığına atanan Mareşal Derviş Paşanın Podgoriça'ya gelmesi. (OKS, s.96.)
24 Ağustos 1876	:	Sırbistan'ın Osmanlı Devleti karşısında kesin yenilgisi üzerine büyük devletlere başvurarak ateşkes anlaşması yapılması için arabuluculuk yapılmasını istemesi. (OA, c.VI, s.248. ST1, s.268. ST2, s.507.)
30 Ağustos 1876	:	Vükelâ Heyetinin V. Murat'ın tahttan indirilmesine ve II.Abdülhamit'in tahta çıkarılmasına karar vermesi. (OA, c.VI, s.240.)
31 Ağustos 1876	:	V. Murat'ın tahttan indirilerek yerine II. Abdülhamit'in padişah yapılması (DM, s.6. İOTK, c.IV, s.283-284. OA, c.VI, s.240. OKS, s.3. ORHS, s.582. R93H, s.9. RTM, s.2140. SPM, c.I, s.38. ST1, s.267. ST2, s.512. TR, s.80. TSKTOD, c.II, s.18-19.)

[9] OSS, s.146'da 23 Ağustos 1876 olarak belirtilmektedir.

EYLÜL

1 Eylül 1876	:	**1.**Rus General Çernayef komutasındaki Sırp kuvvetlerinin Sava nehrinin kollarından Morova vadisinde Türk kuvvetleri tarafından hezimete uğratılması. (ST2, s.512.)
	:	**2.**Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın 15 taburluk seyyar kuvvetiyle Trebin'den yola çıkarak Grahova'ya taarruzu Karadağlılarla burada yapılan muharebede Karadağlıların mağlûp edilerek Zaslap silsilesine çekilmeleri Grahova'nın ele geçirilmesi. (MGAMP, s.29.)
5 Eylül 1876	:	İşkodra Kolordusunun Medun Kalesi'ni Karadağlılardan kurtarmak maksadıyla yaptığı son taarruz teşebbüsünün de neticesiz kalması ve büyük zayiat veren kolordunun İşpuzi Kalesi'nde bir kısım birliklerini bırakarak kalan kısmıyla Podgoriça'ya çekilmesi. (OKS, s.100.)
6 Eylül 1876	:	**1.**İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Derby'nin İstanbul'daki Büyükelçisi Sir Elliot'a Sırplarla mütareke yapılması için Osmanlı Devleti nezdinde sert teşebbüste bulunması talimatını vermesi ve mütareke yapılmadığı takdirde Osmanlı Devleti'nin yıkılmasını önlemek için İngiltere'nin hiçbir şey yapmayacağını bildirmesi. (RTG, c.II, s.CXXXVII.)
	:	**2.**Türk düşmanı olarak bilinen İngiliz Liberal Parti Lideri Gladstone'un hazırladığı "Bulgaristan Mezalimi ve Doğu Meselesi" adlı broşürün satışa çıkarılması. (ORHS, s.579. RTG, c.II, s.CXXX.)
11 Eylül 1876	:	İstanbul Konferansı'nda görüşülecek konularla ilgili esasların tespit edilerek İngiltere tarafından Rusya'ya bildirilmesi. (RTG, c.II, s.CXXXIX-CXL.)
12 Eylül 1876	:	**1.**Osmanlı Devleti'nin Karadağ ve Sırbistan'la yapılacak mütareke için şartlarını bildirmesi.[10] (ORHS, s.582.)
	:	**2.**Tümgeneral Mehmet Ali Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetlerinin Podgora nahiyesi üzerine gönderilmesi, yapılan muharebe sonunda Karadağlıların mağlûp edilerek Tara suyu gerisine atılmaları. (OKS, s.108-109.)

---

[10] ST1, s.269'da 14 Eylül 1876 olarak belirtilmektedir.

13 Eylül 1876	:	İşkodra Komutanı Mareşal Derviş Paşanın Karadağlıları İspuçi'de mağlûp etmesi. (ORHK, Kutu: 27, Göm: 141)
21 Eylül 1876	:	Babıâli'ye gelen bir İngiliz elçisinin büyük devletler adına Sırbistan ve Karadağ ile barış için ileri sürülen yeni koşulların kabulünü istemesi. (ST1, s.269. ST2, s.508.)
23 Eylül 1876		Rus Çarı II.Aleksandr'ın Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Joseph'e gönderdiği mektupta "Avrupa'nın Osmanlı Devleti'ne karşı ortak bir cephe kuramadığından şikâyetle Balkan krizini ve sözde Hristiyan katliamını önlemek için" iki devletin ortak hareket etmesini teklif etmesi. (ST2, s.509.)
25 Eylül 1876	:	**1.**Sırbistan'ın Osmanlı Devleti'ne karşı yeniden savaşa başlaması. (OA, c.VI, s.248. ST2, s.508.)
	:	**2.**İstanbul'da yapılması düşünülen konferans için kararlaştırılan teklif ve şartların İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisi Sir Elliot tarafından resmen Osmanlı Devleti'ne bildirilmesi. "Bu şartların reddedilmesi hâlinde Rusya ile Osmanlı Devleti arasında muhtemel bir savaşın çıkması durumunda İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ni kendi kaderiyle başbaşa bırakacağını" açıklaması. (RTG, c.II, s.CXLI.)
26 Eylül 1876		Rusya'nın İngiltere'ye yaptığı gizli teklif. Buna göre Bosna ve Hersek'in Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Bulgaristan'ın Rusya tarafından ve İstanbul Boğazı'nın da müştereken işgal edilmesinin teklif etmesi. (RTG, c.II, s.CXXXVII.)

EKİM

2 Ekim 1876	Osmanlı Devleti'nin 25 Eylül 1876 tarihinde sunulan konferans tekliflerinin "Bosna-Hersek ile Bulgaristan'a muhtariyet verilmesi ve bu bölgelere tanınacak imtiyazların bir protokol ile tespiti" maddelerine itiraz etmesi. (RTG, c.II, s.CXLII.)

5 Ekim 1876		İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Derby'nin İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Sir Elliot'a gönderdiği talimatta "İstanbul Konferansı şartlarının Osmanlı Devleti tarafından reddedilmesi hâlinde bir baskı olmak üzere İstanbul'u terk etmesini" bildirmesi. (RTG, c.II, s.CXLII.)
7 Ekim 1876		İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Sir Elliot'un Padişah II. Abdülhamit ile görüşmesi ve toplanacak konferansın şartlarının kabul edilmemesi hâlinde İstanbul'u terk etme talimatı almış bulunduğunu bildirmesi. (RTG, c.II, s.CXLIII.)
9 Ekim 1876	:	Danilovgrat Muharebesi'nde Karadağlıların mağlûp edilmesi. Bu muharebede Tümgeneral Mustafa Celalettin Paşanın ağır yaralanması Mareşal Derviş Paşa kuvvetlerinin Visosiça'ya çekilmesi. (OKS, s.102-103.)
12 Ekim 1876	:	**1.**Danilovgrat Muharebesi'nde ağır yaralanan Tümgeneral Mustafa Celalettin Paşanın vefat etmesi. (OKS, s.103.) **2.**Meşrutiyet Beyannamesi'nin yayımlanması. (ORHS, s.592.)
16 Ekim 1876	:	Osmanlı Devleti'ni Sırbistan'la mütarekeye zorlamak üzere Çar II. Aleksandr'ın Rus Elçisi İgnatiyef'i Kırım'dan özel bir talimatla İstanbul'a göndermesi. (ORHS, s.584.)
20 Ekim 1876	:	Medun Kalesi'nin Karadağlılara teslim olması. (OKS, s.104-105.)
29 Ekim 1876	:	Tümgeneral Osman Paşanın Aleksinaç Meydan Muharebesi'nde Rus General Çernayef'in komutasındaki Sırp ordusunu tekrar bozguna uğratması. Belgrad yolunun açılması.[11] (DM, s.7. İOTK, c.IV, s.291. OA, c.VI, s.248. RC, s.10. R93H, s.10. RTM, s.2140. TSKTOD, c.III, s.25.)

[11] OSS, s.221'de 1 Kasım 1876 olarak belirtilmektedir.

31 Ekim 1876 : Rus Elçisi İgnatiyef'in Çar II.Aleksandr adına Babıâli'ye verdiği bir notada, Osmanlı Devleti'nin Sırbistan ve Karadağ ile savaşa son verip 48 saat içinde altı haftalık veya iki aylık bir mütareke yapmadığı takdirde sefaretinin bütün personeli ile birlikte İstanbul'u terk edeceğini bildirmesi. (DM, s.7. İOTK, c.IV, s.291. OA, c.VI, s.248. OKS, s.134. ORHS, s.584. RTG, c.II, s.138. RTM, s.2141. STI, s.269. ST2, s.509-510. TR, s.81. TSKTOD, c.II, s.61. TSKTOD, c.III, s.25. TSKTOD, c.IV, s.3.)

KASIM

1 Kasım 1876 : Osmanlı Devleti'nin, Rusya'nın Sırbistan ve Karadağ ile savaşa son vermesini ve bunlarla iki aylık ateşkes anlaşması yapmasını isteyen ültimatomunu kabul etmesi. (ORH3O, s.7. RTG, c.II, s.CXXXVIII. SHCE, s.146. ST1, s.269.)

4 Kasım 1876 İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarında ıslahat yapılması sorununu ele almak üzere İstanbul'da bir konferans yapılması hususunda devletleri ikna etmesi. (ST2, s.511.)

5 Kasım 1876 : İngiltere'nin Petersburg Büyükelçisi Lord Loftus'un, İstanbul Konferansı'nda görüşülmek üzere İngiliz tekliflerini Yalta'da bulunan Çar II. Aleksandr'a bildirmesi. (RTG, c.II, s.CXLVIII.)

6 Kasım 1876 **1.**Rusya'nın İstanbul Konferansı'nda görüşülecek İngiliz tekliflerini "Osmanlı topraklarının dokunulmazlığı" maddesi dışında kabul etmesi. (ORHS, s.586-587.)

: **2.**Osmanlı ordularına seferber olmaları için emir verilmesi. (RC, s.52-53,61.)

7 Kasım 1876 : Rusya Dışişleri Bakanı Gorçakof tarafından Rusya'nın Londra Büyükelçisi Schouvalow'a verilen talimatta Rusya'nın Osmanlı Devleti'nin yalnız "toprak bütünlüğü" prensibini değil aynı zamanda "bağımsızlık" prensibini de tanımadığını açıklaması. (RTG, c.II, s.CXLIX.)

9 Kasım 1876 : İngiltere'nin "Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün devam etmesinden yana olduğunu ve gerekirse bu amaçla savaşı bile göze aldığını" açıklaması. (ST1, s.270.)

9-10 Kasım 1876	:	Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın saraydan izinsiz olarak kuvvetlerini Grahova'dan Trebin'e çekmesi. (OKS, s.76.)
11 Kasım 1876	:	İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Derby'nin Osmanlı Devleti'nin 2 Ekim 1876 tarihli itirazı üzerine Osmanlı Devleti'nin Londra Büyükelçisi Masurus Paşaya vermiş olduğu cevabî notada "durumun nezaketi karşısında konferans şartlarının kabulünden başka çare olmadığının ve muhtariyet deneyiminin fazla abartılmaması gerektiğinin" bildirilmesi. (RTG, c.II, s.CXLV.)
12 Kasım 1876	:	Çar II. Aleksandr'ın Moskova nutkunu yayımlaması. Bu nutukta "Balkan Slavları için Rusya'nın istediği garantilerin İstanbul Konferansı'nda kabul edilmediği takdirde Rusya'nın tek başına harekete geçeceğini" açıklaması. (RTG, c.II, s.CXXXVIII.)
13 Kasım 1876	:	Rus sefer plânının Çar II.Aleksandr tarafından tasdik edilmesi ve altı kolordudan oluşan Rus Güney Ordusunun seferber edilmesi.[12] (ORH3O, s.38. ORRS, c.I, s.160. RC, s.57,63. TSKTOD, c.IV, s.66.)
16 Kasım 1876	:	Bulgaristan mülkî idare teşkilâtının ilk çekirdeği olan "Özel Büro (Spetsialena Konstselariya)"nun Rus Çarı II.Aleksandr'ın emriyle Rus Prensi Vladimir Aleksandroviç Çerkaski başkanlığında kurulması. (RTG, c.II, s.CLII-CLIV.)
18 Kasım 1876	:	Osmanlı Devleti'nin İngiltere'nin İstanbul Konferansı'yla ilgili teklif ve şartlarını kabul etmek zorunda kalması. (RTG, c.II, s.CXLV-CXLVI.)
20 Kasım 1876		Süleyman Paşa ile Abdülkerim Nadir Paşaların Sırbistan'dan İstanbul'a gelmeleri. (SPM, c.I, s.38.)
26 Kasım 1876	:	Rusya'nın, Rus ordularının Romanya topraklarından geçmesine müsaade edecek bir anlaşma imzalanması için Bükreş Hükûmetine tebligatta bulunması.[13] (DM, s.8.)
29 Kasım 1876	:	Ahmet Eyüp Paşanın Doğu Tuna Komutanlığına ve Ali Saip Paşanın Niş Komutanlığına atanmaları. (ORHK, Kutu: 83, Göm: 37.)

[12] ORHS, s.584'te 15 Kasım 1876 olarak belirtilmektedir.
[13] RTM, s.2141'de 28 Kasım 1876 olarak belirtilmektedir.

ARALIK

5 Aralık 1876 : İstanbul (Tersane) Konferansı için İngiltere Başdelegesi Lord Salisbury'nin İstanbul'a gelmesi. (ORHS, s.587.)

11-22 Aralık 1876 : Rusya, İngiltere, Fransa, Avusturya-Macaristan ve İtalya hükûmetlerinin büyükelçilerinin İngiltere Başdelegesi Lord Salisbury nezaretinde İstanbul'da Rus Sefaretinde toplanmaları ve İstanbul Konferansı öncesi müzakerelerde bulunmaları. (GOPPM, s.50. OSF, s.228. RTG, c.II, s.CLIII. ST1, s.270.)

15 Aralık 1876 : Mısır Prensi Hasan Paşa komutasında tamamı Mısırlı erlerden oluşan birliklerin İstanbul'a gelmesi. (TSKTOD, c.III, s.49.)

19 Aralık 1876 : Mütercim Rüştü Paşanın istifasıyla Mithat Paşanın ikinci kez sadrazam olması.[14] (İOTK, c.IV, s.291. ORHS, s.589. OT1, c.V, s.576. SPM, c.I, s.37.)

20 Aralık 1876 : İngiltere Başdelegesi Lord Salisbury'nin Padişah II. Abdülhamit tarafından saraya kabul edilmesi. (R93H, s.11.)

23 Aralık 1876 : İstanbul (Tersane) Konferansı'nın Hariciye Nazırı Safvet Paşa başkanlığında İngiltere, Almanya, Rusya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'nın katılımıyla Kasımpaşa'da Bahriye Nezareti Divanı Hümâyun salonunda açılışı ve Birinci Meşrutiyet'in 101 pare top atışı ile ilân edilmesi. (DM, s.8. İOTK, c.IV, s. 291-293. OA, c.VI, s.248. ORH3O, s.8. OSF, s.228. OT1, c.V, s.577. RC, s.2,11. R93H, s.10. RTG, c.II, s.CLIV. RTM, s.2141. ST1, s.271. ST2, s.512. TR, s.81. TSKTOD, c.II, s.20. TSKTOD, c.III, s.25. TSKTOD, c.IV, s.23. TT, c.III, s.156.)

28 Aralık 1876 Bosna-Hersek Komutanı ve Darı Şûrayı Askerî Reisi Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın Girit vali ve komutanlığına, Askerî Mektepler Nazırı Süleyman Paşanın mareşal rütbesiyle Bosna-Hersek Genel Komutanlığına atanması. (SHCE, s.147.)

[14] ST2, s.512'de 21 Aralık 1876 olarak belirtilmektedir.

1877

OCAK

1 Ocak 1877 : Tümgeneral Mehmet Feyzi Paşanın Anadolu Harp Ordusu (4 ncü Ordu) Kurmay Başkanlığına atanması. (ORHK, Kutu: 86, Göm: 28.)

2 Ocak 1877 : Bosna-Hersek Genel Komutanlığına atanan Süleyman Paşanın Trebin'e gelmesi. (OKS, s.161.)

7 Ocak 1877 : Tuna cephesinde bulunan Rus ordusunun Besarabya'daki yığınağını tamamlaması. (ORRS, c.I, s.166.)

15 Ocak 1877 : Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Rusya arasında gizli Peşte Anlaşması'nın imzalanması. Bu anlaşmaya göre Avusturya olası bir Osmanlı-Rus harbinde tarafsız kalacak, bunun karşılığı olarak Bosna-Hersek'i alacak, Rusya ise Besarabya'yı alacak ve Balkanlar'da serbest kalacak ancak bölgede büyük bir Slav devleti kuramayacaktı. Ayrıca Yenipazar, Sırbistan, Karadağ tarafsız bölgeler olarak kalacaktı. (DM, s.8. ORHS, s.590. OT1, c.V, s.576. ST1, s.272. ST2, s.515. TT, c.III, s.159.)

18 Ocak 1877 : İstanbul Konferansı'nda Avrupalı devletlerin aldıkları kararları görüşmek üzere Babıâli'de olağanüstü bir Danışma Meclisi kurularak çalışmaya başlaması. (DM, s.9. İOTK, c.IV, s.295. ORHS, s.589. ORH3O, s.10. R93H, s.11. RTG, c.II, s.CLVIII. TSKTOD, c.II, s.19.)

20 Ocak 1877 : Osmanlı Devleti'nin İstanbul konferansında ileri sürülen şartları reddetmesi ve konferansın dağılması. (İOTK, c.IV, s.296. ORH3O, s.10. OSF, s.229. OT1, c.V, s.577. RTG, c.II, s.CLVIII. ST1, s.270. ST2, s.514.)

25 Ocak 1877 : İstanbul Konferansı'nın dağılması üzerine yabancı devlet delegelerinin İstanbul'u terk etmeleri. (ORHS, s.589.)

28 Ocak 1877 : Romanya Hükûmetinin Rusya'nın Romanya'yı bir miktar muhasara topçusu ile teçhiz etme teklifini kabul etmesi. (ORS, s.148.)

ŞUBAT

5 Şubat 1877	:	Sadrazam Mithat Paşanın II. Abdülhamit tarafından görevden azledilerek İzzettin vapuru ile İtalya (Brindisi)'ya sürgüne gönderilmesi. Şûrayı Devlet Reisi İbrahim Ethem Paşanın sadrazamlığa getirilmesi. (İOTK, c.IV, s.296. ORHS, s.591. ORH3O, s.28. ST2, s.514. TSKTOD, c.II, s.6,20.)
6 Şubat 1877	:	Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın 4 ncü Ordu (Anadolu Harp Ordusu) Müşirliği ve Başkomutanlığına atanması (GAMP, s.49. SHCE, s.149.)
22 Şubat 1877	:	Karadağ ile sınır anlaşmazlığı sorununu müzakere etmek için Karadağlı iki komiserin yapılan davet üzerine İstanbul'a gelmesi. (GAMP, s.51. ST1, s.272.)
24 Şubat 1877	:	Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın Girit'ten ayrılarak İstanbul'a dönmesi. (GAMP, s.51. SHCE, s.152.)
26 Şubat 1877	:	İstanbul'da Karadağ ile sınır müzakerelerine başlanması. (GAMP, s.52.)
28 Şubat 1877		Sırbistan ile Osmanlı Devleti arasında barış anlaşmasının imzalanması.[15] (İOTK, c.IV, s.298. R93H, s.12. TSKTOD, c.III, s.25. TSKTOD, c.IV, s.29. TT, c.III, s.159.)

MART

1 Mart 1877		4 ncü Ordu Kurmay Başkanı Tümgeneral Mehmet Feyzi tarafından hazırlanan sefer plânının Harbiye Nezaretine gönderilmesi. (TSKTOD, c.II, s.53.)
4 Mart 1877	:	Sırp asilerinin çıkarılan bir fermanla affedilmeleri (İOTK, c.IV, s.298.)
18 Mart 1877	:	Rusya ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu arasında Peşte'de 15 Ocak 1877'de imzalanan askerî anlaşmanın yürürlüğe girmesi ve bunu tamamlayacak olan bir siyasî anlaşmanın imzalanması. (ORHS, s.590. ST2, s.515.)

[15] RTG, c.II, s.CLXI; ST2, s.516'da 1 Mart 1877 olarak belirtilmektedir.

19 Mart 1877 : Birinci Meşrutiyet'in ilk Meclisi Mebusanının Dolmabahçe Sarayı'nın muayede (kutlama) salonunda Mabeyn Başkâtibi Küçük Sait Paşa tarafından padişahın söylevinin okunmasıyla açılışı ilk Meclisi Mebusan reisliğine Ahmet Vefik Paşanın tayin edilmesi. (İOTK, c.IV, s.298. ST1, s.272. TSKTOD, c.II, s.20.)

20 Mart 1877 : Padişah II. Abdülhamit'in başkanlığında Sadrazam Ethem Paşa, Serasker Redif Paşa, Abdülkerim Nadir Paşa, Bahriye Nazırı Rauf Paşa, Tophane Mareşali Mahmut Paşanın da bulunduğu bir askerî kurultayın toplanması. (ORRS, c.I, s.48-49.)

24 Mart 1877 : Yıldız Sarayı'nda üst düzey yöneticilerin hazır bulunduğu toplantıda Osmanlı ordularının sefer plânının hazırlanması ve padişaha sunulması. (ORH3O, s.28. RC, s.51. TSKTOD, c.III, s.23.)

26 Mart 1877 : Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın İzzettin vapuru ile Erzurum'a gitmek üzere İstanbul'dan Trabzon'a hareketi. (SHCS, s.7. GAMP, s.56.)

31 Mart 1877 : Almanya, Avusturya-Macaristan, Fransa, İngiltere, Rusya ve İtalya delegelerinin Londra'da bir araya gelerek Londra protokolünü imzalamaları. Bu protokole göre 28 Şubat 1877'de Osmanlı Devleti'nin Sırbistan ile yaptığı barış senet kabul ediliyor, Karadağ'ın sınırlarının düzeltilmesi, Bosna-Hersek ve Bulgaristan'da reform yapılması ve Hristiyan halkın huzur ve güvenliğinin sağlanması isteniyordu. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin Karadağ ile anlaşması ve seferberliğini kaldırması bu protokolde öngörülüyordu. Bu şartlar yerine getirildiği takdirde Rus ordusu seferberliğini kaldıracaktı. (DM, s.9. İOTK, c.IV, s.299. OA, c.VI, s.248. ORHS, s.591. ORH3O, s.11. ORRS, c.I-II, s.55. RC, s.2,12. R93H, s.12. RTG, c.II, s.CLXI. ST1, s.272. ST2, s.515-516. TSKTOD, c.II, s.6. TSKTOD, c.IV, s.24. TT, c.III, s.159.)

NİSAN

3 Nisan1877 : İstanbul'da bulunan büyük devletlerin elçilerinin Osmanlı Devleti'ne Londra Protokolü'nü takdim etmeleri. (ORH3O, s.11. ST2, s.516.)

7 Nisan 1877	:	4 ncü Ordu Komutanı Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın Erzurum'a gelerek emir ve komutayı ele alması. (GAMP, s.56. MGAMP, s.39. ORH3O, s.58. ORSKC, s.6. SHCS, s.8. TSKTOD, c.II, s.53.)
10 Nisan 1877	:	Osmanlı Devleti'nin Londra Protokolü kararlarını "Osmanlı Devleti'ne danışılmadan alınmış olması yapılacak reformların büyük devletlerce kontrol edilmek istenmesini şeref ve haysiyet kırıcı" bularak reddettiğini Avrupa devletlerine bildirmesi.[16] (İOTK, c.IV, s.299. RC, s.21. R93H, s.13-14. TSKTOD, c.II, s.7.)
11 Nisan 1877	:	**1.**Rus Harbiye Nezaretinin Rus Başkomutanlığına gönderdiği telgrafta "Durumda bir değişiklik olmadığı takdirde çar hazretlerinin 24 Nisanda savaşın ilân edilmesine ve ordunun sınırı geçmesine müsaade ve emrettiğini ancak bu kararın şimdilik gizli tutulduğunu" bildirmesi. (ORRS, c.II, s.38.)
		2.Romanya kabinesi tarafından Rumen ordusunun seferber edilme kararının alınması (ORRS, c.I-II, s.44.)
13 Nisan 1877		**1.**Abdülkerim Nadir Paşanın Tuna Orduları Genel Komutanlığına atanması. (ARB, s.14. DM, s.16. ORH3O, s.17.)
	:	**2.**Van Tümen Komutanı Tümgeneral Ahmet Faik Paşanın Van'a gelmesi. (SHCS, s.75.)
	:	**3.**Rus ordusunun Romanya topraklarına gireceği sınır bölgelerine yaklaştırılması (ORRS, c.II, s.37.)
14 Nisan 1877	:	Olağanüstü Delege Başkanı Prens Mençikof'un İstanbul'daki sefaret ve memurları ile konsolosluklarını geri çekmesi. Rusya ile resmî ve siyasî münasebetlerin kesilmesi. (RC, s.542.)
16 Nisan 1877	:	**1.**4 ncü Ordu Komutanı Mareşal Ahmet Muhtar Paşa'nın incelemelerde bulunmak üzere Erzurum'dan Kars'a hareket etmesi. (GAMP, s.57. MGAMP, s.39. SHCS, s.23.)

[16] ORH3O, s.39, ST1, s.273 OA, c.VI, s.248, RTG, c.II, s.CLXI'de bu tarih 12 Nisan 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**2.**Tuna Orduları Genel Komutanı Mareşal Abdülkerim Nadir Paşanın Başkomutanlık karargâhının bulunduğu Şumnu'ya gelmesi. (ORRS, c.III, s.1. TSKTOD, c.III, s.39.)
	:	**3.**Rusya ile Romanya arasında askerî anlaşmanın imzalanması. Bu anlaşmayla Romanya Hükûmeti Rus ordusunu kendi arazisinde serbest ve emniyet içinde olmasını kabul etmesi buna karşı Rusya'nın, Romen topraklarının bütünlüğü için garanti vermesi. (İOTK, c.IV, s.302. ORHS, s.592. ORH3O, s.36. ORRS, c.I, s.55. ORS, s.150. OT1, c.V, s.579. RC, s.13. ST2, s.517-518. TSKTOD, c.III, s.25. TSKTOD, c.IV, s.19. TT, c.III, s.161.)
18 Nisan 1877	:	**1.**Romanya ordusunun seferberliğini ilân etmesi. (ORRS, c.I, s.56.)
	:	**2.**Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun olası bir savaşta tarafsız kalacağını Osmanlı Devleti'ne bildirmesi. (ORHK Kutu: 1-7, Göm: 359-361.)
19 Nisan 1877	:	**1.**Rusya Dışişleri Bakanı Prens Gorçakof'un Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı harp kararını bir beyannameyle Avrupa'ya bildirmesi. (OT, c.VIII, s.40. ST1, s.273.)
	:	**2.**İngiltere'nin Osmanlı Devleti Elçisi Sir Henry Layard'ın İstanbul'a gelmesi. (KİG, s.48.)
	:	**3.**Erzurum'daki Rusya konsolosunun Erzurum'dan ayrılıp Kafkasya'ya gitmesi. Gidişinin iki devlet arasında bir tür harp ilânı alâmeti olmayıp devletinden aldığı talimat gereği olduğunu belirtmesi. (SHCS, s.36.)
22 Nisan 1877	:	**1.**Rusya'nın 1774 tarihli Kaynarca Anlaşması hükümlerine göre Osmanlı Devleti hududu içinde Ortodoks olan milletlerin himayesinin kendisine ait olduğunu, ancak vadedilen ıslahatın yapılmadığını ayrıca Babıâli'nin İstanbul Konferansı'nda kararlaştırılan bundan sonra yapılacak ıslahatın uluslararası komisyon tarafından kontrol edilmesi kararını reddetmesini sebep göstererek Osmanlı Devleti'ne 48 saat süreli ültimatom vermesi. (GOPP, s.10.)

	:	**2.**Rus Çarı II. Alekskandr'ın yanında veliaht Grandük Aleksandr Aleksandroviç olduğu hâlde Zimmerinka'ya gelmesi. (ORRS, c.II, s.172.)
22-23 Nisan 1877	:	Rus Çarı II. Aleksandr'ın Zimmerinka'da Rus seferber kıt'alarını teftiş etmesi. (ORRS, c.II, s.172.)
23 Nisan 1877	:	İstanbul'daki Rusya Elçiliği maslahatgüzarının Osmanlı Hariciye Nezaretine bir nota vererek Rusya'nın Osmanlı Devleti ile olan diplomatik münasebetlerini kestiğini bildirmesi. (ORH3O, s.11. ST2, s.516.)
24 Nisan 1877		**1.**Rus Çarı II.Aleksandr'ın Kişnef'te Prens Gorçakof tarafından hazırlanıp kendisine takdim edilen beyannameyle Osmanlı topraklarına taaruz emri vermesi. (DM, s.15. ORRS, c.II, s.172-173. RC, s.535. SORM, s.31. TSKTOD, c.II, s.62.)
	:	**2.**Rus Dışişleri Bakanı Prens Gorçakof'un Petersburg'da bulunan Osmanlı Maslahatgüzarı Tevfik Beye Rus Devleti'nin Osmanlı Devleti ile harp hâlinde bulunduğunu bildirmesi. İstanbul'daki Rus maslahatgüzarı Nelidof'un İstanbul'u terk etmesi. (GAMP, s.5. GOPP, s.10. ORH3O, s.11. ORHS, s.592. ORRS, c.I-II, s.172. RC, s.2,13,65. RTM, s.2205. ST1, s.274. TR, s.83. TSKTOD, c.II, s.61-62. TSKTOD, c.III, s.25.)
	:	**3.**Tuna Cephesi Seyyar Ordu Başkomutanı Grandük Nikola Nikolayeviç'in ordusuna ve Romenlere hitaben iki ayrı beyanname ilân etmesi. (ORRS, c.II, s.174-176.)
	:	**4.**Rusların sabah saat 04.00'te Ordu Başkomutanlık Yaveri Albay Strukov komutasındaki 29 ncu Kazak Süvari Alayıyla Romanya sınırını geçmesi ve Reni üzerinden ilerleyerek saat 19.00'da Barbuşi Köprüsü'ne ulaşması ve köprüyü işgal etmesi. (DM, s.91. GOPP, s.10. ORH3O, s.40. ORRS, c.II, s.40. RC, s.76-77.)

: **5.**General Loris Melikof idaresindeki Rus Kafkas Ordusunun harp ilânıyla birlikte Osmanlı Rus sınırını (Arpaçayırı) geçerek üç koldan (Ahılkelek-Ardahan, Kars-Subatan ve Iğdır-Doğubayazıt istikametinde) ilerlemesi, Subatan civarında İleri Karakol Komutanı Tuğgeneral Ahmet Muhlis Paşanın Kars istikametine çekilmesi. (ORH3O, s.58. ORSKC, s.13. RTM, s.2419. SHCS, s.41,63. SORM, s.42. TSKTOD, c.II, s.7.)

: **6.**Osmanlı Karadeniz Filosunun Şekvetil (Sen Nicholas) kasabasını top ateşine tutması.[17] (ORHK Kutu: 97, Göm: 82.)

: **7.**Tümgeneral Oklobzhio komutasındaki 41 nci Rus Tümeninin sınırı (Çolaksuyu) geçerek iki kol hâlinde Çürüksu ve Batum istikametlerinde ilerlemesi. (TSKTOD, c.II, s.87.)

26 Nisan 1877 : **1.**Tümgeneral Devel komutasındaki 38 nci Rus Tümeninin Çıldır'ı işgal etmesi. (TSKTOD, c.II, s.73.)

: **2.**Çürüksulu Ali Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetleriyle Ruslar arasında Çürüksu mevkiinde cereyan eden muharebede Rusların mağlûp edilmesi. (ORHK, Kutu:1, Göm:50; Kutu: 68, Göm: 48; Kutu: 4-19, Göm: 5; Kutu: 85, Göm:10.)

27 Nisan 1877 : **1.**Tümgeneral Hasan Paşanın Karadeniz, Tümgeneral Mehmet Arif Paşanın Tuna Filosu komutanlıklarına atanmaları. (ORHK Kutu: 44, Göm: 147.)

: **2.**Tuna üzerinden gemilerin gidip gelmesinin Ruslar tarafından yasaklanması. (ORRS, c.II, s.54.)

: **3.**Albay Setrekof emrindeki Rus kuvvetlerinin İbrail'i işgali. (ORS, s.198.)

27-28 Nisan 1877 : Tümgeneral Hasan Paşa komutasındaki Donanmayı Hümayunun Poti açıklarından Batum limanına gelmesi. (ORHK Kutu: 1, Göm: 98.)

28 Nisan 1877 : **1.**Tuna Filosu Komutanı Mehmet Arif Paşanın Hıfzırrahman zırhlısıyla Tuzca'dan İsmail'e gelmesi. (DM, s.91. ORRS, c.II, s.54. TSKTOD, c.III, s.33.)

---

[17] ORHK, Kutu: 4-9, Göm:3'te 26 Nisan 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**2.**Süveyş kanalının düşman gemilerine kapatılması üzerine "Hindistan yolunun tehdidi, ve İngiliz ticaretinin zarara sokulmasından" endişe duyan İngiltere'nin durumu Osmanlı Hariciye Nezaretine bildirmesi. (TSKTOD, c.III, s.27.)
	:	**3.**Tuna Orduları Genel Komutanı Mareşal Abdülkerim Nadir Paşanın Rusların Dobruca'ya taarruz etme ihtimalinin çok kuvvetli olduğunu İstanbul'daki Başkomutanlık karargâhına telgrafla bildirmesi. (RC, s.85-86.)
	:	**4.**Altı alaydan oluşan bir Rus kuvvetinin Vezinköy'den çıkarak Kars istikametine ilerlemesi. Bunun üzerine Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın Kars'ta Tümgeneral Hüseyin Hami Paşa komutasında bir miktar kuvvet bırakarak ve Muhlis Paşa Tümenini yanına alarak Soğanlı dağı istikametine çekilmesi. (KH, s.111. ORSKC, s.18. SHCS, s.42-43. TSKTOD, c.II, s.78.)
		5.Çürüksulu Ali Paşanın Çürüksu'da Rusları bozguna uğratması üzerine bu muharebedeki başarısından dolayı üçüncü rütbeden Osmanlı nişanı ile taltif edilmesi. (ORHK, Kutu: 1; Göm: 52.)
29 Nisan 1877	:	**1.**İtalya'nın Osmanlı-Rus Harbi'nde tarafsızlığını ilân etmesi. (RTM, s.2205.)
	:	**2.**Hobart Paşanın Tuna Filosunu teftiş etmesi. (ORHK, Kutu: 104, Göm: 29.)
	:	**3.**Çanakkale Boğazı ve Karadeniz boğazlarının Osmanlı Devleti tarafından mayınlayarak kapatılması. (TSKTOD, c.III, s.27.)
30 Nisan 1877		**1.**İngiltere'nin Osmanlı-Rus Harbi'nde tarafsızlığını ilân etmesi. (RTM, s.2205.)
	:	**2.**Mareşal Ahmet Muhtar Paşa ve beraberinde bulunan kuvvetlerin Soğanlı dağının Virişan Geçidi'ni aşarak Bardız yönünde Zakim köyüne gelmesi ve burada ordugâh kurması. (KH, s.111. ORSKC, s.18. SHCS, s.43. TSKTOD, c.II, s.79-80.)

: **3.**General Tergukasov komutasındaki Rus kuvvetlerinin Doğubayazıt'a taarruzu ve Doğubayazıt kasabasını işgal etmesi. Kasabayı korumakla görevli Türk müfrezesinin Van istikametine çekilmesi. (DM, s.49. İOTK, c.IV, s.300. ORH3O, s.58. ORSKC, s.15. R93H, s.33. TSKTOD, c.II, s.67.)

: **4.**General Devel komutasındaki Rus kuvvetlerinin Ardahan'ı muhasara altına alması. (DM, s.49. GAMP, s.64.)

MAYIS

1 Mayıs 1877 : :**1.**Tümgeneral Hafız Paşa komutasındaki kuvvetlerin Mirdita isyanını bastırmak üzere bölgeye gönderilmesi ve bölgede sükûnetin sağlanması. (OKS, s.149.)

: :**2.**İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Derby'nin Rus Dışişleri bakanına gönderdiği telgrafta Rusların sınırı geçerek harbi başlatlamalarının 1856 ve 1871 anlaşmalarına aykırı olduğunu bildirerek protesto etmesi.[18] (RTM, s.2205.)

2 Mayıs 1877 : **1.**Gümrü'den ilerleyen Rus kuvvetlerinin Kars'ın kuzeyinde Zaim'de toplanmış olan Muhlis Paşa Tümenine taarruz etmesi ve Paldum gediğine kadar takip etmesi ve burada yapılan muharebeyi kaybederek Kars'ın güneyindeki Çivilikaya bölgesine çekilmesi. (KH, s.111. TSKTOD, c.II, s.99-100.)

2.Rusya ile Romanya arasında imzalanan 16 Nisan 1877 tarihli anlaşmanın Rumen Parlâmentosunda kabul edilmesi. (RC, s.13.)

3 Mayıs 1877 **1.**Batum kıyısından Tuna'nın Kilya ağzına kadar Rus kıyılarının ablukaya alınacağının Osmanlı Devleti tarafından büyükelçiliklere bildirilmesi. (TSKTOD, c.III, s.41.)

2.Rusların Reni ve Barbuşi'de kurdukları mayın engellerini ikinci hatla takviye etmeleriyle Tuna Filosunun Karadeniz ile bağlantısının kesilmesi. (TSKTOD, c.III, s.33.)

---

[18] ST2, s.517'de 2 Mayıs 1877 olarak belirtilmektedir.

4 Mayıs 1877 : **1.**İbrail civarında Rus filosu ile yapılan muharebede Semendire ve Fethülislâm gambotlarının hasara uğraması üzerine Maçin kolunun içine çekilmeleri. (DM, s.92. TSKTOD, c.III, s.33.)

: **2.**Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Osmanlı-Rus Harbi'nde tarafsızlığını ilân etmesi. (RTM, s.2205.)

5 Mayıs 1877 Batum kıyısından Tuna'nın Kilya ağzına kadar Rus kıyılarının Osmanlı Karadeniz filosu tarafından ablukaya alınmasına başlanması. (TSKTOD, c.III, s.41.)

6 Mayıs 1877 **1.**İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Derby'nin Rusya'ya verdiği notada "Osmanlı menfaatleri haricinde bir menfaatin tehlikeye düşmesi hâlinde İngiltere'nin tarafsızlığını terk edeceğini ve bu menfaatlerinin müdafaasına mecbur kalacağını" bildirmesi. (GOPPM, s.55. ORH3O, s.12. RTM, s.2205. ST2, s.517.)

: **2.**Rusların Türkler tarafından tahliye edilen Kağızman'ı işgal etmesi. (ORSKC, s.18. SHCS, s.44. SORM, s.48.)

: **3.**Kafkas harekât alanındaki seyyar ordunun durumunu incelemek üzere Hassa Ordusu (1 nci Ordu) Kurmay Başkanı Tümgeneral Hafız Mehmet Paşa ve kalelerin durumunu incelemek için ise Topçu Tuğgenerali Server Paşaların Padişah Başyaveri Tuğgeneral Mehmet Paşa ile birlikte Zakim'deki 4 ncü Ordu karargâhına gelmeleri. (TSKTOD, c.II, s.80.)

7 Mayıs 1877 : 4 ncü Orduyu takviye etmek amacıyla İstanbul'dan gönderilen 10 taburluk kafilenin Trabzon iskelesine çıkması. (SHCS, s.44.)

8 Mayıs 1877 : **1.**İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Derby'nin Rusya'nın Osmanlı ülkesindeki azınlıkların haklarını korumak amacıyla Osmanlı topraklarına girmesini İngiltere'nin onaylamadığını bildirmesi (ORHK, Kutu: 89 Göm: 61.)

: **2.**Tuna harekât bölgesinde 8, 9, 11, 12 nci kolordulardan oluşan Rus Güney Ordusuna 4, 7, 13 ve 14 ncü kolorduların bağlanması (RC, s.78.)

	:	**3.**Kars civarındaki İneli mevkiinde meydana gelen çarpışmada Rusların ağır kayıp vererek Kağızman istikametine geri çekilmeleri. (ORHK, Kutu: 42, Göm: 179.)
	:	**4.**Vidin'deki Osmanlı kuvvetlerinin Kalafat'ı bombardıman etmesi. (RTM, s.2206.)
10 Mayıs 1877	:	Tümgeneral Ahmet Faik Paşa komutasındaki Van Tümeninin Ruslar tarafından işgal edilmiş bulunan Beyazıt'ın kurtarılması maksadıyla Van'dan Muradiye'ye hareket etmesi. (TSKTOD, c.II, s.67.)
11 Mayıs 1877	:	**1.**Karadeniz Donanması Komutanı Hasan Hüsnü Paşa komutasındaki altı zırhlıdan oluşan Türk deniz filosunun Sohumkale'nin kuzeyindeki Gudanti dolaylarına asker çıkarması. (RTM, s.2420. TSKTOD, c.II, s.88.)
	:	**2.**General Deribekov komutasındaki Rus birliklerinin Husuban sırtlarında tertiplenmiş 5000 Acaralı milisten oluşan Türk örtme kuvvetlerine taarruzu sonunda Acara milislerinin Sampa tepelerine çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.87-88.)
	:	**3.**Dilâver Paşa komutasındaki üç gambotun İbrail önlerinde Rus sahil bataryaları ile yaptığı muharebe sonunda Necip Bey komutasındaki Lütfu Celil gambotunun isabet alarak batması.[19] (DM, s.93. ORRS, c.II, s.57-58. RTM, s.2207. SORM, s.62. TSKTOD, c.III, s.34.)
	:	**4.**Tümgeneral Heimann komutasındaki kuvvetlerin Kars'tan ayrılarak Ardahan'daki Tümgeneral Devel kuvvetleriyle birleşmesi. (KH, s.112. TSKTOD, c.II, s.74.)
12 Mayıs 1877	:	**1.**Rusya'nın Osmanlı Devleti aleyhinde askerî harekâtta bulunmak üzere İran ile ittifak yapması. (ORHK, Kutu: 47, Göm: 71.)
		2.Altı zırhlıdan oluşan Türk deniz filosunun Gudanti'yi ele geçirmesi. (TSKTOD, c.II, s.88.)
13 Mayıs 1877	:	**1.**Romanya'nın Osmanlı Devleti'ne savaş ilân etmesi. (ORH3O, s.39. RTM, s.2206. TSKTOD, c.III, s.25.)

---

[19] ORHK, Kutu: 104 Göm: 105'te 12 Mayıs 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**2.**Rusların Diyadin kasabasını işgal etmeleri. (ORHK, Kutu: 92, Göm: 12.)
	:	**3.**4 ncü Ordu karargâhının Zakim'den Hünkar Düzü'ne nakledilmesi. (SHCS, s.45. TSKTOD, c.II, s.81.)
	:	**4.**Rus Kafkas Ordusu Komutanı General Loris Melikof'un Ardahan bölgesine gelmesi. (SORM, s.51.)
14 Mayıs 1877	:	**1.**Beyazıt'ı işgal eden Rus kuvvetlerinin burada zayıf artçı birlikleri bırakarak kalan büyük kısmıyla Eleşkirt istikametine ilerlemesi. (ORSKC, s.15.)
	:	**2.**Beyazıt'ta bulunan Rus ileri karakolları ile bölgeyi savunan Hasan Ağa komutasındaki Satan aşiret kuvvetleri arasında cereyan eden muharebede Rusların bir miktar zayiat vererek Diyadin'e çekilmeleri. (ORHK, Kutu: 37, Göm: 79.)
	:	**3.**Osmanlı donanmasının desteğinde taarruza geçen Kafkasyalı Türk gönüllüleri ile Ruslar arasında beş saat süren muharebeden sonra Osmanlı birliklerinin Sohumkale'yi ele geçirmeleri. (KH, s.120. TSKTOD, c.II, s.90. TSKTOD, c.III, s.42.)
	:	**4.**Kars'ın doğusunda Zar Boğazı mevkiinde Tuğgeneral Ethem Paşa komutasındaki Osmanlı örtme kuvvetleriyle Ruslar arasında geçen muharebede Rusların geriye püskürtülmesi (ORHK, Kutu: 97, Göm: 6.)
	:	**5.**Rus ordu karargâhının Ploeşçi'ye nakledilmesi. (ORRS, c.II, s.43.)
15 Mayıs 1877	:	General Krovchenko komutasındaki Rus kuvvetleriyle bunlara sığınan mülteci halkın Kodor çayını geçerek Sebel Kalesi'ne çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.91.)
16 Mayıs 1877	:	**1.**Mısır'dan gönderilen yardımcı kuvvetlerin ikinci kademesinin İstanbul'a gelmesi. (TSKTOD, c.III, s.49.)
		2.Rusların Ardahan'daki Albay Kaptan Mehmet Bey tarafından tutulan Emiroğlu tabyasına taarruza başlamaları. (SORM, s.51.)

		3.2 nci Ordu Komutanı Tümgeneral Fazıl Paşanın Batum Tümen Komutanlığına atanması. (ORHK Kutu: 104, Göm: 25.)
17 Mayıs 1877	:	**1.**Rusların Kars'ın Hafız Paşa Tabyasına taarruzu, 300 kayıp vererek geri çekilmeleri. (ORHK, Kutu: 2, Göm: 82.)
	:	**2.**Kafkasya'da ihtilâl çıkması (Abaza ve Çerkeslerin Rusya'ya karşı ayaklanmaları) üzerine Tümgeneral Fazlı Paşa komutasında oluşturulan Tümenin İstanbul'dan deniz yoluyla Sohum'a gönderilmesi. (ORHK Kutu: 14, Göm: 167, TSKTOD, c.II, s.91.)
	:	**3.**Rusların Emiroğlu ve Kayabaşı tabyalarını ele geçirerek Ardahan'ı muhasara etmeleri. Ardahan'ı savunan Tümgeneral Hüseyin Sabri Paşa kuvvetlerinin Ardahan'ı Ruslara bırakarak Ardanuç'a çekilmesi ve Rusların Ardahan'ı işgal etmeleri. (GAMP, s.64. İOTK, c.IV, s.300. OA, c.VI, s.248. ORHK Kutu: 3-16, Göm: 321; Kutu: 3-16, Göm: 290, Bel: 4-17, Göm: 313, 210; Kutu: 2, Göm: 81. ORH3O, s.58. OT, c.VIII, s.54. R93H, s.33. RTM, s.2420. SHCS, s.48,106. SORM, s.51-52. TSKTOD, c.II, s.75-76. TSKTOD, c.III, s.44.)
	:	**4.**Karargâhı Kütais'te bulunan General Alhanov kuvvetlerinin Kodor çayı civarında cereyan eden muharebede büyük zayiat vererek Kütais civarına çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.91.)
18 Mayıs 1877	:	Rusların Kağızman'ı boşaltmaları. (ORHK, Kutu: 2, Göm: 8.)
19 Mayıs 1877	:	Karadağlıların Duga boğazı karşısındaki İzlastop Kalesi ve Nikşik'i muhasara ederek şehri top ateşine tutmaları. (ORHK, Kutu: 4-20, Bel: 402.)[20]
20 Mayıs 1877		**1.**General Tergukasov komutasındaki Rus tümeninin Karaköse'yi işgal etmesi. (TSKTOD, c.II, s.70-71,84.)
	:	**2.**Batum'a ilerleyen Rus kuvvetlerinin Husubani tepelerini yeniden ele geçirmesi. (KH, s.119.)
21 Mayıs 1877	:	**1.**Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın karargâhı ile Çakırbaba'ya çekilmesi. (ORSKC, s.19.)

[20] ORHK, Kutu: 48 Göm: 26'da 23 Mayıs 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**2.**Ardahan Komutanı Tümgeneral Hüseyin Sabri Paşanın beraberindeki kuvvetlerle Ardanuç'tan Livane (Artvin)'ye gelmesi. (ORHK Kutu: 2, Göm: 12. TSKTOD, c.II, s.75.)
	:	**3.**Romanya'nın bağımsızlığını ilân etmesi.[21] (GOPPM, s.56.)
22 Mayıs 1877	:	17 Mayıs 1877 tarihinde İstanbul'dan deniz yoluyla hareket eden Tümgeneral Fazlı Paşa komutasındaki takviye kuvvetlerinin Sohum limanına gelmesi. (TSKTOD, c.II, s.91.)
23 Mayıs 1877	:	Albay Musa Bey komutasındaki 350 gönüllü askerden oluşan bir kuvvetin donanmaya bağlı bir zırhlıyla Adler Kalesi önünde karaya çıkarılması ve kalenin ele geçirilmesi. Kale ve civarındaki köylerin yıkılmasından sonra tekrar Sohumkale'ye dönülmesi. Adler Kalesi'ndeki Kazak kuvvetlerinin Albay Selkonikov emriyle Sochi'ye çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.92. KH, s.122.)
24 Mayıs 1877	:	**1.**Harbin önemli kararlarını almak için Padişah II. Abdülhamit tarafından "Meclisi Umuru Harbiye" (Harp İşleri Meclisi)'nin kurulması.[22] (RC, s.88-89.)
	:	**2.**4 ncü Orduyu takviye maksadıyla İstanbul'dan Trabzon yoluyla gönderilen takviye kuvvetlerden 10 taburun Erzurum'a, 2 taburun Bayburt'a gelmesi. (TSKTOD, c.II, s.83.)
	:	**3.**General Loris Melikof'un Albay Komarof komutasında bir piyade ve iki kazak süvari alayını Ardahan'da bırakarak geri kalan kuvvetlerle Kars'a dönmesi. (KH, s.114. TSKTOD, c.II, s.83.)
25 Mayıs 1877	:	**1.** Osman Paşa ile Doğu Tuna Ordusu Komutanı Ahmet Eyüp Paşaların "Rus ordularının daha Romanya'yı işgal etmeden önce bu ülkeye girerek Tuna'yı ileriden müdafaa etmek" ile ilgili plân teklifinin hükûmetçe incelenmesinin Padişah II.Abdülhamit tarafından bir irade ile bildirilmesi. (RC, s.52. TSKTOD, c.IV, s.62.)

[21] RTM, s.2206'da 23 Mayıs 1877 olarak belirtilmektedir.

[22] ORRS, c.I-II, s.123'te 26 Mayıs 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**2.**Tuğgeneral Musa Paşa komutasındaki Süvari Tugayının Benliahmet civarında düşmanın baskınına uğrayıp geri çekilmesi. (ORSKC, s.19.)
26 Mayıs 1877	:	Maçin önlerinde demirli bulunan Türk Tuna Filosuna baskın yapan dört Rus torpidobotunun Seyfi gambotunu batırması. (DM, s.93. ORRS, c.II, s.59-60. TSKTOD, c.III, s.34,92.)
28 Mayıs 1877	:	General Alhazov emrindeki ihtiyat kuvvetlerinin Sebel Kalesi'ne gelişi. (TSKTOD, c.II, s.92.)
29 Mayıs 1877	:	Osmanlı kuvvetlerinin Sebel Kalesi'ne taarruzu ve kaleyi ele geçirmesi düşmanın Kütais'e çekilmesi. (ORHK, Kutu: 3-16, Göm: 764, Kutu: 2, Göm: 94. TSKTOD, c.II, s.92.)
30 Mayıs 1877	:	Tuğgeneral Musa Paşaya bağlı Çerkes süvari milis kuvvetlerinin halkı tamamen Ermeni olan Benliahmet köyüne gelmesi ve burada Rusların baskınına uğraması, Çerkes muavene kuvvetlerinin Çıplaklı'ya çekilmesi. (ORHK, Kutu: 97, Göm: 18; Kutu: 14, Göm: 33. SHCS, s.66. TSKTOD, c.II, s.83-84.)
31 Mayıs 1877	:	**1.**Karadağlıların Akova ile Kolaşin arasındaki Tara nehri kenarındaki Estoraz köyüne saldırması, burada cereyan eden müsademede Karadağlıların büyük kayıp vererek dağılmaları. (ORHK, Kutu: 66, Göm: 8.)
	:	**2.**4 ncü Ordu Komutanı Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın karargâhı ve Muhlis Paşa Tümeni ile birlikte savunma için daha elverişli olan Horumdüzü'ne intikal etmek üzere Çakırbaba'dan hareket etmesi ve Zivin köyüne gelmesi. (ORHK Kutu: 4-17, Göm: 16. GAMP, s.65. TSKTOD, c.II, s.84. SHCS, s.49.)
	:	**3.**Macar Albayı Kolman'ın Şumnu'ya gelerek gönüllü bir ordu kurmak için müracaatta bulunması. Bu teklifin Babıâli tarafından olumlu karşılanması. (ORHK, Kutu: 104, Göm: 115.)

HAZİRAN

1 Haziran 1877	:	**1.**Sohum'un Zil mevkiinde Ruslarla yapılan muharebede düşmana ağır kayıplar verdirilmesi. Rus kuvvetlerinin Zil Kalesi'ni terk ederek Çamçıra bölgesine çekilmesi. (ORHK, Kutu: 44, Göm: 82; Kutu: 37, Göm: 11; Kutu: 3-16, Bel: 767.)

	:	**2.**Rus Güney Ordusunun 38 gün süren bir yürüyüşten sonra Bükreş civarında toplanması. (ARB, s.37.)
	:	**3.**Sebel Kalesi'nden Kodor çayı gerisine çekilen Rus artçı kuvvetleriyle Tuğgeneral Şakir Paşa kuvvetleri arasında cereyan eden muharebede Rusların büyük kayıp vermesi. (TSKTOD, c.II, s.93.)
2 Haziran 1877	:	**1.**Karadeniz Türk Deniz Filosunun Sochi'yi bombardıman etmesi ancak kara çıkartma harekâtının başarısızlıkla sonuçlanması. (KH, s.122. TSKTOD, c.II, s.92. TSKTOD, c.III, s.43.)
	:	**2.**Kodor nehri bölgesinde Rusların Müslüman halkı yerlerinden etmesi ve evlerini yakması üzerine Abazaların silâhlanarak Ruslara saldırmaları. (ORHK Kutu: 44, Göm: 84.)
	:	**3.**Rus kuvvetlerinin Oltu'yu işgal etmesi. Oltu'yu koruyan Albay Hakkı Bey müfrezesinin Kızıltepe'ye çekilmesi. (SHCS, s.54. TSKTOD, c.II, s.84.)
	:	**4.**Rus Aşağı Tuna Kolordusu adı verilen 14 ncü Kolordu Komutanlığına General Zimmerman'ın atanması. (ORRS, c.II, s.44.)
2/3 Haziran 1877	:	Acıkova deresi civarındaki Talaha dağını tutan Acara milisleriyle Rus kuvvetleri arasında Zenit köyü yakınında cereyan eden muharebe. (TSKTOD, c.II, s.89.)
3 Haziran 1877	:	Albay Komarof emrindeki Rus kuvvetlerinin Penek'i işgal etmesi. (KH, s.114.)
4 Haziran 1877	:	**1.**Mareşal Süleyman Paşa emrindeki Hersek kuvvetleri ile Peter Vukotiç'in komutasında bulunan Kuzey Karadağ Ordusu arasında meydana gelen Kristac Muharebesi'nde Karadağ kuvvetlerinin bozguna uğrayarak Duga boğazına çekilmesi. (OKS, s.165-169. ORHK, Kutu: 68, Göm: 62.)
	:	**2.**Eleşkirt'te bulunan Türk kuvvetlerinin Zeydigan'a çekilmesi üzerine Rusların Karaköse'den bu istikamete ilerlemeye başlaması. (TSKTOD, c.II, s.71,72.)

5 Haziran 1877	:	**1.**Rusların Oltu'yu boşaltarak Ardahan istikametine çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.85.)
	:	**2.**Kars Kalesi'nin Ruslar tarafından muhasara edilmesi. (TSKTOD, c.II, s.99.)
	:	**3.**Karadağlıların İşpuzi kasabasını topa tutmaları üzerine bölgeye gönderilen Tümgeneral Hüseyin Hüsnü ve Tümgeneral Hafız Paşa tümenlerinin Peter Vukotiç'e bağlı Kuzey Karadağ ordusuyla muharebeye tutuşması. Her iki tarafında büyük zayiatıyla sona eren Martinik Muharebesi'nden sonra düşmanın Martinik boğazına çekilmesi. (OKS, s.150. ORHK, Kutu: 4-20, Göm: 171-173; Kutu: 2, Göm: 107, Kutu: 97, Göm: 123.)
	:	**4.**Lazar Sosiça komutasındaki Karadağ kuvvetleri ile Ali Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetlerinin Piva civarıda yaptıkları muharebe sonunda düşmanın Garançka Kalesi'ndeki kuşatmayı kaldırması. (OKS,s.169-172. ORHK, Kutu: 68, Göm: 69.)
6 Haziran 1877	:	**1.**Rus Çarı II. Aleksandr'ın Ploeşçi'deki Rus ordu karargâhına gelmesi. (GOPPM, s.65. ORRS, c.II, s.43. RC, s.78.)
	:	**2.**Yenipazar Tümeninin Brena imtiyaz hattında ve Karadağlıların elinde bulunan Buca ve Zepska köylerini ele geçirmesi. (ORHK, Kutu: 66, Göm: 9.)
	:	**3.** Osman Paşa kuvvetleriyle Rus birlikleri arasında Nadırlanur Muharebesi. (ORHK, Kutu: 2, Göm: 60.)
	:	**4.**Raşit Paşa ve Şahin Paşa komutasındaki Türk kuvvetlerinin Ruslar tarafından boşaltılmış olan Oltu'ya girmesi. (TSKTOD, c.II, s.85.)
7 Haziran 1877	:	Karadağlılarla yapılan muharebe sonunda Mehmet Ali Paşa kuvvetlerinin Vasubey nahiyesini ele geçirmesi. (ORHK, Kutu: 2, Göm: 60.)
8 Haziran 1877	:	Tuna filosuna bağlı Fethülislâm monitörü ile Kılıç Ali vapurunun Gura Yolomelei (Yalominça)'deki Rus bataryaları ile topçu muharebesine girişmesi ve Hırsova'ya dönmeleri. (ORRS, c.II, s.61. TSKTOD, c.III, s.35.)

9 Haziran 1877	:	**1.**Karadağlıların Kuryenik nahiyesini abluka altına almaları. Kuryenik halkının karşı koyması sonucu geri çekilmeleri. (ORHK, Kutu: 82, Göm: 10; Kutu: 3, Göm: 83.)
	:	**2.**Karadağlıların işgalinde bulunan Piva'nın kurtarılması. (ORHK, Kutu: 3, Göm: 182.)
	:	**3.**Şeyh Şamil'in oğlu Gazi Mehmet Beye tümgenerallik rütbesinin verilmesi. (ORHK, Kutu: 1, Göm: 188.)
10 Haziran 1877	:	Rusların Zeydigan mevziini savunan Eleşkirt Tümenine bağlı örtme birliklerine taarruza başlaması. Buradaki birliklerimizin Kürtali'ye çekilmesi ve Rusların Zeydigan'ı işgal etmesi. (KH, s.126. TSKTOD, c.II, s.72.)
11 Haziran 1877	:	**1.**İran'ın Şekak aşireti mensuplarının hududu tecavüzle Altak kazasına bağlı bazı köyleri yağma etmeleri üzerine Tümgeneral Faik Paşa Tümeninden iki tabur askerin bölgeye gönderilerek asayişin sağlanması. (ORHK, Kutu: 5, Göm: 2.)
	:	**2.**Tümgeneral Mehmet Ali Paşa komutasındaki Yenipazar Tümeninin Karadağlılarla meskûn Zeçina nahiyesini işgal etmesi. (OKS, s.205.)
12 Haziran 1877		Başyaver Mahmut Paşanın Sohumkale'deki durumu Padişah II.Abdülhamit adına incelemek üzere Sohumkale'ye gelmesi; burada Tümgeneral Fazıl Paşa ile görüşerek aynı gün Trabzon'a hareket etmesi. (TSKTOD, c.II, s.94.)
14 Haziran 1877	:	**1.**Tümgeneral Tatlıoğlu Mehmet Paşa emrindeki Eleşkirt Tümeninin bir kısmıyla Şiryan çayı ile Tahir gediği yolu arasında Dramdağı'nda savunma tertibi alması. (TSKTOD, c.II, s.104.)
	:	**2.**Batum Komutanlığına Mareşal Derviş Paşanın, Kars Tümen Komutanlığına Mareşal Mustafa Tevfik Paşanın atanmaları. Batum Komutanı Tümgeneral Hasan Paşanın ise Erzurum Merkez Komutanlığına tayin edilmesi.[23] (ORHK, Kutu: 3-16, Göm: 793; Kutu: 5, Göm: 23.)

[23] ORHK, Kutu: 18 Göm: 101'de Batum Komutanlığına Müşir Derviş Paşanın atanması 15 Haziran 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**3.**Preseka (Preşyeka)-Tilsa boğazı-Nurze Kalesi hattındaki Karadağ kuvvetleriyle yapılan Preşyeka Muharebesi'nde Karadağlıların mağlûp edilmesi. (OKS, s.176-180. ORHK, Kutu: 3, Göm: 87. Kutu: 4-21, Göm: 16.)
15 Haziran 1877	:	13 ve 14 ncü Rus kolordularının Romanya topraklarındaki Rus Seyyar Ordusuna katılmaları. (ORRS, c.I, s.162.)
16 Haziran 1877	:	**1.**8, 9, 12 nci Rus kolordularının Bükreş'in güneybatısında toplanması. (RC, s.99.)
	:	**2.**Karadağlıların Danilovgrat ve Kokot bölgelerinden gelerek Blena'da toplanması üzerine İşkodra Kolordusundan Tümgeneral Hafız ve Tuğgeneral Hakkı Paşa kuvvetlerinin bölgeye gönderilmesi sonucu Razina Glaviça mevkiinde yapılan muharebede Karadağlıların mağlûp edilmesi. (ORHK, Kutu: 3, Göm: 111, OKS, s.154-155.)
	:	**3.**Rusların Tahir gediği üzerindeki Dram dağını tutan Eleşkirt Tümenine taarruz etmesi, muharebe esnasında Tümen Komutanı Tümgeneral Tatlıoğlu Mehmet Paşanın başına isabet eden bir mermiyle şehit olması, Türk kuvvetlerinin Velibaba boğazına çekilmeleri. (GAMP, s.66. KH, s.127-128. ORHK, Kutu:4, Göm:33; Kutu: 4-17, Göm: 23,28; Kutu: 98, Göm: 79. SHCS, s.83. TSKTOD, c.II, s.104-105.)
17 Haziran 1877	:	**1.**Eleşkirt Tümeninin, Cavit Paşa emrinde olarak Yukarı Tayhoca'dan hareket ederek Halyas (Eşekilyas) yoluyla Yazılıtaş sırtlarına gelerek burada savunma için tertiplenmesi. (TSKTOD, c.II, s.106.)
	:	**2.**Faik Paşa komutasındaki Van Tümeninin Beyazıt'a üç saat mesafede bulunan Teperiz mevkiine gelmesi, Rus müfrezesinin Beyazıt'a çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.68.)
	:	**3.**Mısırlı Prens Hasan Paşanın maiyetiyle birlikte İstanbul'a gelmesi ve buradan Varna'ya hareket etmesi. (ORHK, Kutu: 104, Göm: 34.)

	:	**4.**Alhazov komutasındaki Rus kuvvetlerinin Gallisga civarındaki bataklık arazide Abazalılar tarafından pusuya düşürülerek ağır kayıplar vermeleri. (KH, s.144-145.)
		5.Sultan II.Abdülhamit'e "gazilik" unvanının verilmesi. (TSKTOD, c.III, s.13.)
18 Haziran 1877	:	Tümgeneral Ahmet Fazıl Paşanın Erzurum'dan Velibaba'ya gelerek Eleşkirt Tümeninin emir ve komutasını üzerine alması. (TSKTOD, c.II, s.106.)
19 Haziran 1877	:	**1.**Van Tümenine bağlı Mehmet Münip Paşa komutasındaki kuvvetlerin Beyazıt kasabasına gelerek Rus Müfrezesinin sığındığı kışlayı muhasara altına alması. (TSKTOD, c.II, s.69.)
	:	**2.**İşkodra Kolordusunun Martinik sırtlarına taarruzu (Yelnak Muharebesi), Karadağlıların mağlûp edilmesi. (OKS, s.156.)
20 Haziran 1877	:	**1.**Rus Seyyar Orduları Başkomutanı Grandük Nikola Nikolayeviç'in karargâhı ile birlikte Ploeşçi'den Zimniçe'ye gelmesi. (ORRS, c.III, s.35.)
	:	**2.**Hüseyin Vasfi Paşa komutasındaki Türk kuvvetlerinin Galizya suyu civarında yaptığı muharebede Rus kuvvetlerini mağlûp etmesi.[24] (ORHK, Kutu. 4-17, Bel: 587.)
	:	**3.**Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın Mareşal İsmail Hakkı Paşayı yerine vekil bırakarak Horumdüzü'nden hareketle Velibaba'daki Eleşkirt Tümen karargâhına gelmesi ve buradaki bütün birliklerin emir ve komutasını bizzat üzerine alması. (SORM, s.80-81. TSKOD, c.II, s.107.)
21 Haziran 1877	:	**1.**Aydos iskelesinde demirli bulunan Hacıbey vapurunun Rus filosu tarafından açılan ateş sonucu batması. (ORHK, Kutu: 38, Göm: 177.)
	:	**2.**Sırp Prensi Milan'ın Ploeşçi'de Rus Çarı II. Aleksandr ile bir araya gelerek mülâkat yapması ve Sırp Prensliği'nin Rusya ittifakına dâhil olması. (ORHK, Kutu: 111, Göm: 72; Kutu: 1-7, Göm: 736,763-766.)

[24] ORHK, Kutu: 3-16, Göm: 1191; Kutu: 98, Göm: 111'de 26 Haziran 1877 olarak belirtilmektedir.

: **3.**General Zimmerman komutasındaki Rus Aşağı Tuna Kolordusu (14 ncü Kolordu)nun Tuna'yı geçerek Maçin'e gelmesi. (R93H, s.16-18.)

: **4.**4 ncü Ordu Komutanı Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın bizzat sevk ve idaresindeki 2 nci ve 3 ncü Piyade tümenleri ile Şeyhşamilzade Gazi Mehmet Paşa Süvari Tugayından oluşan Türk kuvvetleriyle Tahir köyü batısındaki Top dağı-Saç dağı hattında savunan General Tergukasof'a bağlı Rus kuvvetleri arasında cereyan eden Halyas Meydan Muharebesi'nde her iki tarafın büyük zayiat vermesi. Top dağının Türk kuvvetleri tarafından ele geçirilmesi. (DM, s.50. GAMP, s.67. İOTK, c.IV, s.300. KH, s.129-130. MGAMP, s.48. ORH3O, s.58. ORHK, Kutu: 98 Göm: 89; Kutu: 3-16, Göm: 814-815; Kutu: 99, Göm: 87. R93H, s.33. RTM, s.2421. SHCS, s.88. TSKTOD, c.II, s.108-110.)

22 Haziran 1877 : **1.**Ali Saip Paşa komutasındaki İşkodra Tümeninin Karadağ'ın Danilovgrat kasabasını zapt etmesi. (ORHK, Kutu: 4-20, Göm: 444, 445; Kutu: 3, Göm: 127.)

: **2.**Mareşal Derviş Paşanın yerine Batum Komutanlığına atanan Hasan Tahsin Paşanın Batum'a gelerek göreve başlaması. (TSKTÖD, c.II, s.95.)

: **3.**Sohumkale güneyindeki Çamçıra'nın Türk kuvvetleri tarafından işgali. (TSKTOD, c.II, s.99.)

: **4.**Ali Rıza Paşa komutasındaki Dobruca Tümeninin kuvvetli bir direnme göstermeden güneye çekilmesi üzerine General Zimmerman komutasındaki 14 ncü Rus Kolordusu birliklerinin sandal ve sallarla Kalas-İbrail civarından Tuna'yı geçmeleri. Maçin, İsakçı ve Tulca'yı işgal etmeleri. (DM, s.95. GOPP, s.11. ORHK, Kutu: 44, Göm: 99; Kutu: 102, Göm: 163; Kutu: 1-7 Göm: 740. ORRS, c.III, s.29-30. RC, s.92. RTM, s.2207.)

: **5.**Rus Kafkas Ordusu Komutanı Loris Melikof'un beraberindeki birliklerle Kars'tan hareket ederek Sarıkamış'a gelmesi. (SORM, s.81.)

23 Haziran 1877		**1.**Tuna'yı geçen 14 ncü Rus kolordusu birliklerinin İsakçı ve Maçin'i işgal etmesi. (DM, s.19. RC, s.97. TSKTOD, c.III, s.35.)
	:	**2.**Böğürtlen gambotunun Osma nehri ağzında Rus torpido botlarıyla muharebeye tutuşması. Minin ve Şotka adlı Rus torpidobotlarını hasara uğratması. (DM, 96. ORRS, c.II, s.65.)
	:	**3.**General Oklobizhio komutasındaki Rus kuvvetlerinin Hutsubani-Sampa tepeleri hattından Çürüksu doğusunda savunan Osmanlı kuvvetlerine taarruzu sonunda 1000 kadar kayıp vererek tekrar eski mevzilerine çekilmesi. (KH, s.143. ORHK, Kutu: 88, Göm: 65. TSKTOD, c.II, s.96.)
	:	**4.**Kars batısında Bozkale'de bulunan takviyeli Rus Kafkas bomba tümeninin Soğanlı plâtosu üzerindeki Melidüzü'ne gelerek ordugâha geçmesi aynı gün Rus Kafkas Ordusu Komutanı Loris Melikof'un da Melidüzü'ne gelmesi. (TSKTOD, c.II, s.110-111.)
24 Haziran 1877		**1.**Tulçi ve Hırsova'nın düşman eline geçmesi. (RC, s.97.)
	:	**2.**Rus Harp Meclisinin Zivin mevziine taarruza karar vermesi. (TSKTOD, c.II, s.111.)
	:	**3.**Yenipazar Tümenine bağlı Gosinalı Ali Paşa kuvvetleri ile Milan Vukoviç komutasındaki Karadağ kuvvetleri arasında Moraça'da yapılan muharebe. (OKS, s.208-209.)
	:	**4.**Rus taarruzuna misilleme olarak Batum Tümeninin bir kısmıyla Ruslara karşı taarruza geçirilmesi, Rusların Sampa ve Husuban tepelerini ve Çürüksu'yu terk ederek geri çekilmesi bu muharebede Cemil Paşanın şehit olması. (KH, s.143. ORHK, Kutu: 38, Göm: 168; Kutu: 38, Göm: 144. TSKTOD, c.II, s.96,97.)
	:	**5.**Ardahan'da bulunan Albay Komarof komutasındaki Rus kuvvetlerinin Ardanuç üzerine yürümesi redif ve milislerden oluşan Türk kuvvetleriyle yaptığı muharebeyi kazanması. (KH, s.144. TSKTOD, c.II, s.97.)

	:	**6.**Rusların Rusçuk, Niğbolu ve Vidin kalelerini bombardımana başlaması. (ORRS, c.III, s.36. ORHK, Kutu: 3 Göm: 97. SORM, s.68.)
25 Haziran 1877	:	**1.**Rus genel karargâhının Kişnef'ten Traşa'daki açık ordugâha nakledilmesi. (RTM, s.2207.)
	:	**2.**Bayezıt'ta kışla içinde muhasara altına alınan Rus müfrezesini kurtarmak maksadıyla gönderilen Rus takviye kuvvetleriyle Eleşkirt'in Kilya mevkiinde yapılan muharebede Rusların hezimete uğratılması. (ORHK, Kutu: 98, Göm: 110.)
	:	**3.**Tuna nehri üzerinde seyreden Niş vapurunun Ruslar tarafından batırılması. (ORHK, Kutu: 3, Göm: 151.)
	:	**4.**General Loris Melikof'un sevk ve idaresindeki Rus kuvvetlerinin Zivin çayını geçerek Osmanlı ileri karakol mevzilerini ele geçirmeleri, Horum (Zivin) dağında savunan Türk kuvvetlerine taarruzu ve yapılan muharebede büyük zayiat vermeleri. (GAMP, s.68. İOTK, c.IV, s.300. ORHK, Kutu: 98, Göm: 116; Kutu: 88, Göm: 66. KH, 134-136. OT, c.VIII, s.55. R93H, s.33. SORM, s.85. TSKTOD, c.II, s.110.)
26 Haziran 1877	:	**1.**Zivin Muharebesi'nde mağlûp olan Rus kuvvetlerinin Zeydigan'a çekilmeleri. (KH, s.138. ORHK, Kutu: 3-16, Göm: 828,831,840,841; Kutu: 88, Göm: 66; Kutu: 99, Göm: 93.)
	:	**2.**Ustruga boğazında Karadağlılarla Türk kuvvetleri arasında yedi gün devam eden muharebelerin Türk kuvvetlerinin kesin zaferiyle sonuçlanması. (OKS, s.180. ORHK, Kutu: 4-20, Göm: 451.)
	:	**3.**İhlevne'nin Gobin köyünde bulunan eşkıyalar ile reisleri Glop'un yapılan müsademe sonunda silâhlarını bırakarak kaçmaları. (ORHK, Kutu: 18, Göm: 60.)
	:	**4.**Dobruca'da bulunan Ali Rıza Paşa komutasındaki Türk kuvvetlerinin (Dobruca Tümeni) Köstence-Mecidiye-Boğazköy (Çernova) savunma hattına çekilmesi. (ORRS, c.III, s.30.)

26/27 Haziran 1877	:	8 nci, 9 ncu, 11 nci ve 12 nci Rus kolordularının Tuna kıyılarındaki hedeflerine varmaları ve General Radeski komutasındaki 8 nci Rus Kolordusunun Zimniçe-Aleksandr-Turnu hattında toplanarak Tuna'yı geçmeye başlaması ve kuvvetlerini Ziştovi'ye çıkarması. (DM, s.20. ORHK, Kutu:3, Göm:100. ORH3O, s.42. ORRS, c.III, s.36. OT1, c.V, s.580. R93H, s.19. TSKTOD, c.III, s.36.)
27 Haziran 1877	:	**1.**Tuna'nın güney sahilindeki Ziştovi'ye çıkarılan 14 ncü Rus Tümeninin Ahmet Hamdi Paşa Tugayının Vardim'e çekilmesi üzerine kasabayı zapt etmesi. (GOPP, s.11. ORHK, ORH3O, s.42. ORRS, c.III, s.44-47. RC, s.101. RTM, s.2207,2418.)
	:	**2.**Tuna'yı geçen Ruslara karşı tedbir olarak Hasan Tevfik Paşa komutasındaki bir tugayın Rusçuk'tan yola çıkarılması. Ayrıca Hizber zırhlısı ile Şahbaz vapurunun bölgeye gönderilmesi. (ORRS, c.II, s.67. ORRS, c.III, s.47-48,68.)
	:	**3.**Podgoriça'da Karadağlılarla yapılan muharebede Karadağ kuvvetlerinin büyük kayıp vermesi. (ORHK, Kutu: 38, Göm: 13.)
		4.Rus imparatorluk genel karargâhının Limniçe'ye nakledilmesi. (RC, s.104.)
		5.Zeydigan'a çekilen Rus birliklerinin Tümgeneral Ahmet Paşa komutasındaki Eleşkirt Tümeni tarafından takip edilmesi. Tümenin Tahir gediğine gelerek burada mevzilenmesi.[25] (TSKTOD, c.II, s.115.)
28 Haziran 1877	:	**1.**Rusların Tuna'yı geçmeye başlaması üzerine Vidin'deki Osman Paşa Kolordusuna Niğbolu istikametinde derhâl harekete geçmesi için saray tarafından emir verilmesi. (GOPPM, s.94.)
	:	**2.**Rusçuk'tan yola çıkan Hasan Tevfik Paşa Tugayının Biyela'da; Ziştovi'den çekilen Ahmet Hamdi Paşa Tugayı ile birleşmesi ve burada Yantra nehri boyunda bir savunma hattı oluşturulması. (ORRS, c.III, s.47. RC, s.102.)

[25] ORHK, Kutu: 38, Göm: 175; Kutu: 88, Göm: 71'de 28 Haziran 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**3.**Tuna Filosu Komutanı Mehmet Arif Paşanın görevden alınarak yerine Hacı Vesim Paşanın atanması. (DM, s.99.)
	:	**4.**Çar II. Aleksandr ve Grandük Nikola Nikolayeviç'in veliaht ve maiyetleri ile Ziştovi'ye gelmeleri ve aynı gün Zimnice'ye geri dönmeleri. Çarın Bulgaristan ahalisine hitaben bir beyanname yayımlatarak Ruslara destek ve itaat istemesi. (ORH3O, s.42. ORRS, c.III, s.51. SORM, s.74.)
	:	**5.**Osmanlı Hizber ve Şahbaz vapurlarının Vardim yakınlarında Dikilitaş'ta Rus bataryalarının saldırısına uğraması. (DM, s.98. ORRS, c.II, s.67. TSKTOD, c.III, s.36.)
	:	**6.**13 ncü Rus Kolordusunun Tuna'yı geçmeye başlaması. (ARB, s.48.)
29 Haziran 1877	:	**1.**Soğanlı dağları üzerindeki Melidüzü'nde ordugâhta bulunan Rus kuvvetlerinin Kars istikametine geri çekilmeleri. (TSKTOD, c.II, s.115.)
	:	**2.**Eleşkirt Tümeninin Zeydigan'ı Ruslardan geri alması.[26] (TSKTOD, c.II, s.116.)
30 Haziran 1877	:	**1.**Rus Seyyar Ordusuna mensup 14 ncü Kolordunun Galatz'a gelmesi. (ORRS, c.II, s.44.)
	:	**2.**Podgoriçe adlı Türk gambotunun Rahova'daki Rus gemilerini taciz ederek tahrip etmesi. (DM, s.97,98. TSKTOD, c.III, s.37.)

TEMMUZ

1 Temmuz 1877	:	**1.**Rusların Sarıkamış'ı terk ederek Aydos ve Benliahmet köyü bölgelerine çekilmesi. (ORHK, Kutu: 99, Göm: 102.)
	:	**2.**Eleşkirt Tümeninin Karaköse'ye girmesi, Rus Tergukasov kuvvetlerinin ve beraberinde bulunan Ermeni muhacirlerinin Üçkilise üzerine çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.116.)
	:	**3.**Rus işgaliyle birlikte Bulgaristan'da mülkî idare teşkilâtının uygulanmaya başlanması, Tulca, Tırnova ve Ziştovi vilâyetlerinin kurulması. (RTG, c.II, s.CLXV-CLXVI.)

[26] ORHK, Kutu: 99, Göm: 96'da 30 Haziran 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**4.**Bahriye Nazırı Mareşal Rauf Paşanın Balkanlar'ın güneyinde toplanacak kuvvetlerin komutanlığına geçici olarak tayin edilmesi. (ORRS, c.III, s.107.)
2 Temmuz 1877	:	**1.**Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın Kars istikametine çekilen Rus kuvvetlerini takip ederek Sarıkamış doğusundaki Alisofu ve Bozat köyleri bölgesine gelerek konmaya geçmesi. (TSKTOD, c.II, s.115.)
	.	**2.**Yenipazar Tümeni Komutanı Tümgeneral Mehmet Ali Paşaya "mareşal"liğe terfi etmesi. (ORHK, Kutu: 1-7, Göm: 1094; Kutu: 8, Göm: 4. RC, s.173-174.)
	:	**3.**Tuna cephesindeki kritik durum karşısında Tuna Orduları Genel Komutanı Abdülkerim Nadir Paşaya yardımcı olarak gönderilen Serasker Redif Paşa ile Namık Paşanın İzzettin vapuru ile Tuna cephesine gitmek üzere İstanbul'dan yola çıkmaları. (ORRS, c.III, s.83.)
	:	**4.**Rusların Sarıkamış ve Eleşkirt bölgesindeki kuvvetlerini sınıra doğru çekmeleri. (ORHK, Kutu: 88, Göm: 79.)
	:	5.Mareşal Rauf Paşanın Edirne'ye gelmesi ve aynı gün Yeni Zağra'ya hareket etmesi. (ORRS, c.III, s.107.)
3 Temmuz 1877	:	**1.**Serasker Redif ve Namık Paşaların Varna'ya gelmeleri. (ORRS, c.III, s.83.)
	:	**2.**İngiltere donanmasına bağlı yedi adet zırhlı geminin Beşike* limanına gelerek demir atması. (ORHK, Kutu: 82, Göm: 97; Kutu: 109 Göm: 18.)
	:	**3.**Karadağ Prensi Nikola'nın Avusturya-Macaristan imparatorundan mütareke için aracı olmasını istemesi. (ORHK, Kutu: 4-20, Belge: 463,464; Kutu: 88, Göm: 183.)
	:	**4.**Tuna Şark Ordusu Komutanı Mareşal Ahmet Eyüp Paşa komutasındaki Aziz Paşa Piyade Tümeni ile Tümgeneral Fuat Paşa Süvari Tümeninin Rusçuk'a intikal için Şumnu'dan hareket etmeleri. (ORRS, c.III,IV, s.69. RC, s.113.)

* **Belgenin orijinalinde Beşikler şeklinde yazılmış olup günümüzdeki Beşike'yi ifade etmektedir.**

	:	**5.**Rus artçı kuvvetlerinin Benliahmet köyünü terk ederek Akbaba dağına çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.117.)
	:	**6.**Karakilise ve Eleşkirt'in Rus işgalinden kurtarılması. (ORHK, Kutu: 4-17, Bel: 291-293.)
4 Temmuz 1877	:	**1.**Serasker Redif ve Namık Paşaların Şumnu'ya gelmeleri. (ORRS, c.III-IV, s.83.)
	:	**2.**Kafkas Orduları Başkomutanı Grandük Mihail Mihailoviç'in Tiflis'e hareket etmesi. (ORHK, Kutu: 38, Göm: 179.)
		3.General Tergukasov komutasındaki Rus kuvvetlerini takip eden Türk kuvvetlerinin Üçkilise'de düşmanla üç saat süren muharebeye tutuşması; Rusların Balık gölü istikametinde geri atılması. (TSKTOD, c.II, s.116.)
	:	**4.**Tümgeneral Tergukasov emrindeki Rus sol kanat kolu kuvvetlerinin Iğdır kasabasına çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.119.)
	:	**5.**Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın çekilen Rus kuvvetlerini takip ederek Kars yakınlarındaki Benliahmet köyüne gelmesi. (SORM, s.90.)
5 Temmuz 1877	:	Rusların Biyela'yı işgal etmesi. (ORSS, c.III, s.64. ARB, s.53.)
6 Temmuz 1877	:	**1.**Tümgeneral Ali Paşanın Hersek Komutanlığına, Tümgeneral Hafız Paşanın İşkodra Tümen Komutanlığına atanmaları. (Kutu: 1-6, Bel: 177-179.)
	:	**2.** Sir Stenford Northkole'un İngiltere Avam Kamarasında "İngiltere'nin Akdeniz filosunu Beşike limanına İstanbul'daki sefirle aradaki haberleşmeyi kolaylaştırmak için gönderdiği" yolunda açıklama yapması. (ORRS, c.VII, s.33.)
	:	**3.**Sünne'de bulunan Hasan Hüsnü Paşa komutasındaki Osmanlı filosunun Sivastopol'a hareket etmesi. (ORRS, c.VI, s.61.)
7 Temmuz 1877	:	**1.**İnebolu'dan hareket eden Mersin vapuruna Ruslar tarafından el konması. (ORHK, Kutu: 57, Göm: 196.)

	:	**2.**Rumen topçuları tarafından Lamplanga kasabasının bombardıman edilmesi. (ORRS, c.IV, s.77.)
	:	**3.**Rus 5 nci Piyade Tümeni ile 9 ncu Süvari Tümeninin Bulgareni ve Oreş'i işgal etmesi. (ORRS, c.III, s.66.)
	:	**4.**Rusların Rusçuk Grubuna bağlı 12 nci Süvari Tümeninin Rusçuk'a ilerlemesi. Çavuşköy civarında Çerkezlerle yapılan müsademe. (ORRS, c.IV, s.64.)
	:	**5.**General Gurko komutasındaki Rus süvari kuvvetlerinin zayıf Albay Hamdi Bey Müfrezesini geri atarak Tırnova'yı işgal etmesi. Tırnova'yı savunan müfrezenin İslimiye'ye Safvet Paşa Tümeninin Osmanpazarı'na çekilmesi (GOPPM, s.68. İOTK, c.IV, s.303. ORHK, Kutu: 1-7, Belge: 890, Kutu: 3, Göm: 181; Kutu: 4-19, Bel: 41. ORRS, c.III, s.60-63. RC, s.108. R93H, s.18. SORM, s.105,110. UH, c.II, s.5.)
	:	**6.**14 ncü Rus Kolordusunun bütün unsurlarıyla Tuna'yı geçerek Dobruca bölgesine geçişini tamamlaması. (ORSS, c.III, s.31. RC, s.97.)
	:	**7.**Mehmet Arif Paşanın yerine atanan Bahriye mareşallerinden Ahmet Vesim Paşanın Rusçuk'a gelerek Tuna Filosu komutanlığını devralması. (ORRS, c.IV, s.3. TSKTOD, c.III, s.37.)
8 Temmuz 1877	:	**1.**Rusçuk kuzeyindeki Leylek adasında Rus topçu tabyaları ile sarılmış 80 Osmanlı ticaret gemisinin düşman eline geçmesini önlemek maksadıyla batırılması. (ORHK, Kutu: 44, Göm: 108.)
	:	**2.**Niğbolu Tümenindeki Atıf Paşa Müfrezesinin Niğbolu'dan Plevne'ye gönderilmesi. (GOPP, s.12. ORSS, c.IV, s.17. RC, s.115.)
	:	**3.**Rus Seyyar Ordusu Başkomutanlığı tarafından 9 ncu Rus Kolordusu Komutanı Baron Krüdner'e Niğbolu'yu zapt etmesi için emir verilmesi. (ORRS, c.IV, s.12. RC, s.115.)
	:	**4.**Şumnu'dan hareket eden Ahmet Eyüp Paşa kuvvetleriyle Rusçuk'taki Mareşal Eşref Paşa birliklerinin Bele mevkiinde birleşmesi. (RC, s.112-113.)

	:	**5.**Çamçıra Muharebesi'nde büyük hizmetleri görülen Tuğgeneral Hüseyin Paşanın ikinci dereceden mecidi nişanı ile taltif edilmesi. (ORHK, Kutu: 5, Göm: 39.)
9 Temmuz 1877	:	**1.**Beyazıd'daki mahsur kalan Rus birliklerini kurtarmak üzere Iğdır'dan yola çıkan kurtarma kuvvetinin Tuğgeneral Mehmet Münip Paşa komutasındaki muhasara kuvveti karşısında yerini alması. (TSKTOD, c.II, s.119.)
	:	**2.**Rus Seyyar Ordusu Başkomutanı Grandük Nikola Nikolayeviç'in Çar II. Aleksandr'a bir rapor göndererek Tırnova'nın işgal edilmesi üzerine Rus sefer plânının değiştirilmesi teklifinde bulunması. (ORRS, c.III, s.67.)
	:	**3.**Prens Şarl'ın Romanya ordusu karargâhının bulunduğu Poeana köyüne gelmesi. (ORRS, c.IV, s.78.)
	:	**4.**Hersek Kolordusu Komutanı Süleyman Paşanın emrindeki kuvvetlerle Doğu Rumeli'ye nakil için emir alması. (ARB, s.76-77. İOTK, c.IV, s.303. R93H, s.22.)
	:	**5.**Beyazıt Hükûmet Konağını ellerinde bulunduran Rusların teslim olmaması üzerine askerî harekâtın başlatılması. (ORHK, Kutu: 4-17, Bel: 295.)
	:	**6.**Eşref Paşa Tümeninin Rusçuk-Biyela yolu arasında Obrotenik gölü civarında 12 nci Rus Kolordusu süvarileriyle muharebeye tutuşması. (ARB, s.78.)
	:	**7.**Bahriye Nazırı Rauf Paşanın Askerî Meclis tarafından Balkan Genel Komutanlığına atanması. (ORHK, Kutu: 15, Göm: 4; Kutu: 71 Göm: 53.)
10 Temmuz 1877	:	**1.** Çar II.Aleksandr'ın Rus Seyyar Ordusu Başkomutanı Nikola Nikolayeviç'in sefer plânındaki değişiklik teklifini desteklemediğini bir yazı ile bildirmesi. (ORRS, c.III-IV, s.68.)
	:	**2.**Karadağ ile Osmanlı Devleti arasında barışın sağlanması amacıyla İngiltere konsolosunun Çetine'ye gelmesi. (ORHK, Kutu: 6, Göm: 45.)

: **3.**Kars'ı muhasara eden General Devel komutasındaki birliklerin kuşatmayı kaldırarak Başgedikler'e çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.118.)

: **4.**Bar iskelesinde toplanan Süleyman Paşa emrindeki Hersek Kolordusunu Dedeağaç'a taşıyacak nakliye filosunun İstanbul'dan Adriyatik denizine hareket etmesi. (DM, s.24. ORS, s.278.)

: **5.**Sofya, Niş ve Yenipazar tümenlerinin Yenipazar Komutanı Mehmet Ali Paşa emrine verilmesi ve Mehmet Ali Paşanın rütbesinin mareşalliğe yükseltilerek Mostar'dan Sofya'ya gelmesi. Yenipazar Tümen Komutanlığına İşkodra'da bulunan Hafız Paşanın atanması.[27] (ORHK, Kutu: 1-6, Bel: 205,209; Kutu: 71, Göm: 41, Kutu: 5, Göm: 88.)

: **6.**Osman Paşanın Tuna Batı Ordusu Komutanlığına atanması. (ORS, s.277.)

7.Hersek Komutanlığına Mostar'daki Tümgeneral Ali Paşanın atanması. (ORHK, Kutu:4, Göm: 98.)

: **8.** Osma nehri üzerinde seyreden İşkodra ve Bekurdilet zırhlılarının Ruslar tarafından açılan ateş sonucu yara almaları. (ORHK, Kutu: 4-18, Bel: 194.)

: **9.**General Tergukasov komutasındaki Rus Tümeninin Zor geçidini aşarak Beyazıt kasabasına taarruz etmesi ve burada muhasara altında bulunan Rus müfrezesini kurtararak şehrin kuzeyindeki Zengezor köyünde toplanması. (DM, s.51. KH, s.139. TSKTOD, c.II, s.120.)

: **10.**9 ve 12 nci Rus kolordularının Tuna'yı geçmesi. (ARB, s.49.)

: **11.**Mareşal Kurt İsmail Paşanın emrindeki kuvvetlerin bir kısmını Abbas gölü gediğinde bırakarak beraberindeki Eleşkirt Tümeniyle birlikte Diyadin'e gelmesi, burada Rus süvari kuvvetlerinin mukavemetiyle karşılaşması. Rusların Çille geçidi istikametine çekilmeleri. (RTM, s.2421. TSKTOD, c.II, s.120-121.)

[27] ORRS, c.V, s.20'de 11 Temmuz 1877; ORHK Kutu: 8, Göm: 96'da 13 Temmuz 1877 olarak belirtilmektedir.

11 Temmuz 1877	: **1.**Mareşal İsmail Hakkı Paşanın Rusların geri çekiliş haberini alması üzerine yanındaki kuvvetlerle Diyadin'den yürüyüşe geçerek Beyazıt'a gelmesi ve Zengezor köyü batısında çadırlı ordugâha geçmesi. (TSKTOD, c.II, s.121.)
	: **2.**Tuğgeneral Hüseyin Vasfi Paşanın Çamçıra Muharebesi'ndeki yararlı hizmetlerinden dolayı Padişah II.Abdülhamit tarafından ikinci rütbe nişanı ile taltif edilmesi. (ORHK, Kutu: 51, Göm: 150.)
	: **3.**Mareşal Süleyman Paşa emrindeki Hersek Kolordusunun İşkodra'nın Bar limanından gemilere bindirilmeye başlanması. (ARB, s.77.)
12 Temmuz 1877	: **1.**Beyazıt'ta mahsur kalan Rus Garnizon kuvvetlerini kurtaran Tergukasov emrindeki Rus kuvvetlerinin Iğdır'a gelmesi. (TSKTOD, c.II, s.122.)
	: **2.**Rusların Hain boğazını ele geçirmesi.[28] (GOPPM, s.68. ORS, s.296. RTM, s.2422.)
	: **3.**Tırnova'yı düşmana karşı koymadan teslim eden Albay Hamdi Bey ile Tırnova'ya yardıma gönderildiği hâlde gitmeyerek Osmanpazarı'nda kalan Tuğgeneral Safvet Paşaların Divanı Harbe verilmeleri ve sorguları yapılmak üzere İstanbul'a gönderilmeleri. (ORHK, Kutu: 86, Göm: 115.)
	: **4.**Grandük Nikola Nikolayeviç'in karargâhıyla Tırnova'ya gelmesi. (RC, s.111. SORM, s.107.)
13 Temmuz 1877	: **1.**Mareşal Osman Paşa komutasındaki kuvvetlerin Vidin'den Niğbolu'ya hareket etmesi. (ARB, s.76. DM, s.27. GOPP, s.13. RC, s.155. ORHK, Kutu: 103, Göm: 64. ORH3O, s.45. ORRS, c.IV, s.43. TSKTOD, c.IV, s.80.)
	: **2.**Tuğgeneral Atıf Paşa emrindeki birliklerin Niğbolu'dan Plevne'ye gelerek burada tahkimata başlaması.[29] (ORHK, Kutu: 103, Göm: 80.)
	: **3.**General Gurko komutasındaki Rus kuvvetlerinin Şıpka'ya taarruz için Tırnova'dan hareket etmesi. (ARB, s.66.)

[28] ORHK, Kutu:10, Göm: 12; ORS, s.323; OT, c.VIII, s.47; RC, s.142; SPM, c.I, s.318-319'da 14 Temmuz 1877 olarak belirtilmektedir.

[29] ORHK, Kutu:4-19, Belge:49'da 14 Temmuz 1877 olarak belirtilmektedir.

14 Temmuz 1877	:	**1.**Dalmaçya sahilindeki Bar iskelesinde toplanan Süleyman Paşa birliklerinin ikinci kafilesinin Dedeağaç'a gitmek üzere 19 vapurdan oluşan nakliye filosuyla Bar'dan hareket etmesi.[30] (OKS, s.203.)
	:	**2.**General Krüdner komutasındaki 9 ncu Rus Kolordusunun Niğbolu'ya taarruza başlaması. Hasan Hayri Paşa emrindeki kuvvetlerin bozularak kaleye sığınması. (ORHK, Kutu: 4-19 Belge: 49, Kutu: 46, Göm: 8. SORM, s.119.)
	:	**3.**Çürüksulu Ali Paşaya komutanlık payesi verilerek Asakiri Muavene (Yardımcı Kuvvetler) tuğgeneralliğine getirilmesi. (ORHK, Kutu: 68, Göm: 14.)
15 Temmuz 1877	:	**1.**Rusların Biyela'nın 6 km doğusundaki Beşpınar köyünü işgal etmeleri. (ORRS, c.IV, s.4.)
	:	**2.**Köstence'nin Ruslar tarafından işgal edilmesi. (ORRS, c.IV, s.11.)
	:	**3.**Karadağ ile Osmanlı Devleti arasında Bar civarında yeniden başlayan muharebede Karadağlıların mağlûp edilmesi. (OKS, s.213. ORHK, Kutu: 10 Göm: 5.)
		4.Niğbolu'ya gitmek üzere Vidin'den hareket eden Mareşal Osman Paşaya Tuna Orduları Genel Komutanı Abdülkerim Nadir Paşa tarafından Niğbolu'ya gitmeyip Plevne'ye gitmesinin emredilmesi. (DM, s.27. RC, s.156.)
16 Temmuz 1877	:	**1.**Niğbolu Kalesi'nin Ruslar tarafından zapt edilmesi. Niğbolu Komutanı Hasan Hayri Paşanın emrindeki kuvvetlerle Ruslara teslim olması. (ARB, s.94. İOTK, c.IV, s.303. ORH3O, s.45. ORRS, c.IV, s.29-33. ORRS, c.V, s.3. TNAD, s.41. OT, c.VIII, s.45. OT1, c.V, s.584. R93H, s. 18. SORM, s.120.)
	:	**2.**Mehmet Hulusi Paşa kuvvetleriyle General Gurko komutasındaki Rus kuvvetlerinin Eflihanlı (Oflani) bölgesinde yapılan müsademe sonucu Türk kuvvetlerinin mağlûp olarak Şıpka ve Yeni *Zağra istikametine çekilmesi.* (RC, s.145. ORS, s.303. ORRS, c.III, s.113-114.)

[30] ORHK, Kutu: 4-19, Belge: 197; RC, s.178'de 15 Temmuz 1877, DM, s.24; ORHK Kutu: 10, Göm: 20; ORS, s.278'de 16 Temmuz 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**3.**Karadağlıların Nikşik kasabasını muhasara ederek top ateşine tutmaları. (ORHK, Kutu: 4-20, Bel: 481-482.)
	:	**4.**Rus imparatorluk karargâhının Karaveç'ten Pavel köyüne nakledilmesi. (ORRS, c.IV, s.4.)
17 Temmuz 1877	:	**1.**Serasker Redif ve Tuna Orduları Genel Komutanı Abdülkerim Nadir Paşaların Padişah II. Abdülhamit tarafından azledilmeleri ve seraskerliğe Tophane Mareşali Mahmut Paşanın ve Tuna Orduları Genel Komutanlığına Mehmet Ali Paşanın atandırılmaları için Padişah II.Abdülhamit'in direktif vermesi. (ARB, s.93. İOTK, c.IV, s.303. RC, s.172-173. ORRS, c.V, s.15-16. R93H, s.20.)
	:	**2.**Rusların Lofça'yı işgal etmesi.[31] (RC, s.171.)
	:	**3.**Rusların üç koldan ilerleyerek Gabrova'dan Şıpka geçidi istikametine ileri harekâta geçmeleri ancak Osmanlı kuvvetleri tarafından geri püskürtülmeleri. (RC, s.151. ORRS, c.III, s.127-129.)
	:	**4.**Kızanlık Muharebesi ve Kızanlık'ın General Ojeni Maksimilyanoviç tarafından işgal edilmesi.[32] (DM, s.25. ORHK, Kutu: 10, Göm: 30, Kutu: 6, Göm: 129. ORH3O, s.45. ORRS, c.III, s.116-118. RC, s.146. RTM, s.2422.)
	:	**5.**Mehmet Ali Paşanın Sofya'ya gelmesi. (ORRS, c.V, s.20.)
	:	**6.**Başından beri bu savaşın aleyhinde olan Hariciye Nazırı Safvet Paşanın Rumeli'deki harekâtın giderek kötüye gideceğini düşünmesi ve Anadolu cephesinde kazanılan üstünlükten yararlanarak Avrupa devletlerinin aracılığıyla Ruslarla anlaşma çarelerinin aranmasını önermesi. Bu teklifin hükûmetçe hoş karşılanmaması, Safvet Paşanın azledilmesi yerine Arif Paşanın atanması. (RC, s.172.)

[31] ORHK, Kutu:103, Göm:88 ve Kutu:8, Göm:69'da 19 Temmuz 1877 olarak belirtilmektedir.

[32] ORHK, Kutu: 88, Göm: 116; Kutu: 8, Göm: 108, Kutu: 45, Göm: 79, Kutu: 103, Göm: 87'de 18 Temmuz 1877 olarak belirtilmektedir.

18 Temmuz 1877 : **1.**Sohum Komutanlığına bağlı bazı tümenlerle Batum Tümeninin Batum Tümen Komutanı Derviş Paşa emrinde birleştirilmesi. (ORHK, Kutu: 44, Göm: 112.)

: **2.**Süleyman Paşanın yerine Hersek komutanlığına atanan Ali Paşanın İstanbul'a alınması yerine Tuğgeneral Salih Zeki Paşanın terfi ettirilerek atanması. (ORHK, Kutu: 99, Göm: 22.)

: **3.**General Gurko'nun Şıpka geçidindeki Osmanlı kuvvetlerini komuta eden Mehmet Hulusi Paşaya boş yere kan dökülmemesi için teslim olmasını teklif etmesi. Bu teklif üzerine Kurultay toplayan Mehmet Hulusi Paşanın Kalofer üzerinden Karlova-Filibe istikametine çekilme kararı alması. (ARB, s.67. DM, s.25. ORRS, c.IV, s.133-134. RC, s.152.)

: **4.** Mareşal Osman Paşa komutasındaki Vidin Kolordusunun Plevne'ye 12 km mesafedeki Aşağı Etrepol mevkiine ulaşması. (ORRS, c.IV, s.46.)

19 Temmuz 1877 : **1.**Mareşal Osman Paşa kuvvetlerinin altı günde 190 km yol katederek Plevne'ye gelmesi. (ARB, s.76. GOPP, s.13. ORHK, Kutu: 4-20, Belge: 129; Kutu: 10, Göm: 39. ORH3O, s.45. ORRS, c. IV, s.46. RC, s.157. SORM, s.144. TNAD, s.54. TSKTOD, c.IV, s.84. UH, c.III, s.101.)

: **2.**General Şuldner komutasındaki Rus 5 nci Tümeninin öncü birliklerinin Yanıkbayır'daki Atıf Paşa kuvvetlerine karşı taarruza geçmesi. (ORHK, Kutu: 20, Göm: 65. TNAD, s.56.)

: **3.**Rus imparatorluk karargâhının Pavel köyünden Biyela'ya nakledilmesi. (ORRS, c.IV, s.4.)

: **4.**Rusların Şıpka geçidini işgal etmeleri ve bölgenin hakim yeri olan Sen Nikola tepesine ulaşmaları. Şıpka geçidindeki Mehmet Hulusi Paşa kuvvetlerinin geçidi terk ederek Kalofer istikametine çekilmeleri. (ORH3O, s.45. ORRS, c.III, s.134-135. ORRS, c.V, s.25. OT, c.VIII, s.47. RC, s.152-153. R93H, s.18. TT, c.III, s.161.)

	:	**5.**Kurmay Albay Leviski komutasındaki kolun Karahasan (Karesen)-Yovan çiftlik arasındaki Kadıköy'de taarruzî keşif sırasında Albay Bekir Bey komutasındaki birliklerle çarpışması. Rusların geri çekilmesi. (ORRS, c.IV, s.6-7.)
	:	**6.**Süleyman Paşa kuvvetlerinin ilk kafilesinin Dedeağaç'a çıkması ve buradan trenle Edirne'ye sevk edilmeleri. (ORHK, Kutu: 10, Göm: 26; Kutu: 89, Göm: 73; Kutu: 44, Göm:180. RC, s.178. ORRS, c.V, s.30. TSKTOD, c.III, s.49.)
	:	**7.**Tuna Orduları Genel Komutanı Tümgeneral Mehmet Ali Paşanın İstanbul'a gelerek Padişah II. Abdülhamit'le görüşmesi. (ORRS, c.V-VI, s.22.)
20 Temmuz 1877	:	**1.**Birinci Plevne Muharebesi. General Şuldner komutasındaki 5 nci Rus Tümeninin Plevne'ye taarruzu. Yapılan muharebede düşmanın büyük zayiatla Broştoniçe-Trostenik hattına çekilmesi. (DM, s.27. GOPP, s.13. İOTK, c.IV, s.303. ORHK, Kutu: 4-20, Belge: 133; Kutu: 66, Göm: 94; Kutu: 10, Göm: 41. ORRS, c.IV, s.59-75. ORH3O, s.50. OT, c.VIII, s.49. RC, s.166. SORM, s.146. TSKTOD, c.IV, s.88.)
	:	**2.**Rusçuk Kalesi'ne Rusların yapmış olduğu saldırının püskürtülmesi, Rusların zayiat vererek geri çekilmeleri.[33] (ORHK, Kutu: 10, Göm: 47.)
	:	**3.**Tuna Orduları Genel Komutanı Tümgeneral Mehmet Ali Paşanın vapurla İstanbul'dan Varna'ya hareket etmesi.(RC, s.180.)
21 Temmuz 1877	:	**1.**Tuna Orduları Genel Komutanlığına Yenipazar Komutanı Mehmet Ali Paşanın, İşkodra'dan gelen tümenlerle Yeni Zağra'daki tümenlerden teşkil edilen Balkan Komutanlığına Süleyman Paşanın, Sofya ve Niş tümenlerine Vidin Komutanı Mareşal Osman Paşanın, Yenizağra Tümen Komutanlığına Rauf Paşanın atandıklarının resmen bildirilmesi. (DM, s.32. ORHK, Kutu: 39, Göm: 35; Kutu: 46, Göm: 102; Kutu: 53, Göm: 122; Kutu: 7 Göm: 107; Kutu: 1-6, Bel: 298. ORH3O, s.47. TSKTOD, c.IV, s.137.)

[33] RC, s.208'de 21 Temmuz 1877 olarak belirtilmektedir.

2.Rusların Tuna'dan rahatça geçip kısa zamanda Balkan geçitlerini ele geçirmesinde büyük ihmali görülen ve bu sebeple görevden alınan Sabık Tuna Orduları Genel Komutanı Mareşal Abdülkerim Nadir Paşa ile Serasker Redif Paşaların tutuklanarak Varna limanından İstanbul'a gönderilmeleri.[34] (TSKTOD, c.III, s.38.)

3.Tuna Orduları Genel Komutanı Tümgeneral Mehmet Ali Paşanın Şumnu'ya gelerek göreve başlaması. (RC, s.173,308. ORRS, c.IV, s.86. ORRS, c.V, s.23. ORS, s.469.)

4.Yenipazar Komutanlığından boşalan göreve Hafız Paşanın tayin edilmesi. (ORHK Kutu: 114, Göm: 8.)

: **5.**Rusların Kalofer'i işgal etmesi. (ORHK, Kutu: 8, Göm: 72.)

: **6.**Rusların Kadıköy'ü işgal etmesi. (RC, s.208.)

: **7.**Süleyman Paşa kuvvetlerinin son kafilesinin Dedeağaç'ta karaya çıkması ve buradan trenle Edirne'ye intikal etmesi. (ARB, s.77. DM, s.32. ORH3O, s.43. ORHK, Kutu: 45, Göm: 82; Kutu: 9 Göm: 36; Kutu: 10, Göm: 53. ORRS, c.V, s.30. RC, s.178. SORM, s.170. SPM, c.I, s.191. TSKTOD, c.III, s.49. UH, c.I-II, s.5.)

: **8.**Rus kuvvetlerinin hududu tecavüz ile Çille gediğine girmesi burada Albay Akif Bey kuvvetleri ile beş saat süren muharebeden sonra düşmanın geri çekilmeye mecbur kalması. (ORHK, Kutu: 6, Göm: 91.)

: **9.**Rus askerlerinin 1864 Cenevre Sözleşmesi'ni ihlâl ederek hastahaneleri bombalaması, Müslüman köyleri yakmaları, masum halkın katledilmesi, 300 arabalık bir göçmen kafilesenin yok edilmesi üzerine bu durumun harp kurallarına ve insanlık prensiplerine aykırı olduğunun Hariciye Nazırı Arifî Paşa tarafından İsviçre Konfederasyonu başkanına gönderilen bir telgrafla bildirildiğinin ve ayrıca bu davranışların sözleşmeyi imzalayan devletlere duyurularak önlenmesi lüzumunun belirtilmesinin istendiği ancak başkanın bu gibi şikâyetleri kabule hakkı olmadığı yolunda cevap verdiğinin Paris Sefiri Halil Şerif Paşaya bir genelgeyle yazılması. (RTG, c.I, s.27.)

---

[34] ORRS, c.V, s.23 ve RC, s.173'te 22 Temmuz 1877 olarak belirtilmektedir.

		10. Bar civarında Karadağlıları mağlûp eden Bar Komutanı İbrahim Beyin bir kıt'a dördüncü mecidiye nişanı ile taltif edilmesi. (ORHK, Kutu: 10, Göm: 6.)
22 Temmuz 1877	:	**1.**Plevne Muharebesi'ni kaybeden Rus kuvvetlerinin Ziştovi ve Niğbolu'ya çekilmeleri. (ORHK, Kutu: 20, Göm: 67.)
		2.Rusların Eski Zağra'yı ele geçirmeleri. (ARB, s.104. ORHK, Kutu: 14, Göm: 72. ORRS, c.V, s.28. RTM, s.2424. UH, c.I-II, s.5.)
		3.İstanbul'daki Askerî Meclis tarafından Sohum Tümeninin Rumeli'ye nakledilmesi kararının alınması. (ORRS, c.VII, s.89.)
		4.Süleyman Paşanın Karaağaç'tan Edirne'ye gelmesi. (SPM, c.I, s.182.)
		5.General Tergukasov emrindeki Rus kuvvetlerinin Beyazıt kasabasında mahsur kalan askerlerini kurtarması ve Iğdır istikametine çekilmesi sırasında Rusları takip etmede yavaş hareket eden Van Tümen Komutanı Faik Paşanın kusurlu görülerek görevinden alınması. (ORHK, Kutu: 3-16, Göm; 1008.)
		6.Seraskerlik görevinden alınan Mareşal Redif Paşanın Tophanei Amire Mareşalliğine atandırılması. (ORHK, Kutu: 1-3, Belge: 156.)
	:	**7.**Karadağlılara karşı başarılı muharebeler veren Yakova Komutanı Abdullah Paşaya Padişah II. Abdülhamit tarafından miri miranlık (beylerbeyi) unvanının verilmesi. (ORHK, Kutu: 1-6, Göm: 261.)
		8.Karadağlıların Nikşik Kalesi'ne karşı taaruza geçmeleri. (OKS, s.218.)
23 Temmuz 1877	:	**1.**Plevne'deki orduyu takviye için 3 ncü Ordunun Niş Grubundan altı piyade taburu ile bir hassa Kazak süvari alayının Salih Paşa komutasında Sofya'dan Plevne'ye gönderilmesi. (ORH3O, s.50. ORRS, c.VI, s.2.)
	:	**2.**Kadıköy civarında Rus Kazak askerleri ile Tuğgeneral Hasan Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetleri arasında yapılan muharebede Rusların çok sayıda zayiat vermesi ve geri çekilmesi. (ORHK, Kutu: 10, Göm: 62; Kutu: 4-20, Göm: 18.)

24 Temmuz 1877	:	**1.**Çille geçidinden sınırı geçen Rus kuvvetleri ile Albay Akif Bey kuvvetleri arasında cereyan eden müsademede Rusların bir hayli kayıp vermesi. (ORHK, Kutu: 99, Göm: 128.)
	:	**2.**Rus muhasara bataryalarının ateşine uğrayan Hizber ve Hayrettin monitörleri ile Nakili Seyyar, Sofya, Islahat ve Şahbaz vapurlarının Leylek adasına sığınmaları. (ORRS, c.VII, s.101.)
25 Temmuz 1877	:	Mareşal Süleyman Paşanın karargâhı ile birlikte Karapınar'a gelmesi.[35] (ORHK, Kutu: 45, Göm: 88. RC, s.183. UH, c.II, s.5.)
26 Temmuz 1877	:	**1.**8 nci Rus Süvari Tümeniyle Aziz Paşa Tümeni arasında cereyan eden Eserçe Muharebesi. Rusların Eserçe'yi tahliye etmesi ve Aziz Paşanın şehit düşmesi. Aziz Paşa Tümeninin Razgrad'a geri çekilmesi. (ORRS, c.V, s.125-126. RC, s.210.)
	:	**2.**Rusların Plevne'ye yapacakları ikinci taarruzun uygulama plânını görüşmek üzere Plevne Grubu Komutanı General Baron Krüdner başkanlığında üst düzey komutanların katıldığı bir savaş kurultayını Bröşliyaniça'da toplanması. (ORRS, c.VI, s.3.)
	:	**3.**Kars'ın Ani harabeleri istikametinde ilerleyen Rus kuvvetleriyle buradaki Osmanlı süvari kuvvetleri arasında Masura köyü civarında meydana gelen muharebe sonunda tarafların karşılıklı zayiat vermesi ve Rusların Arazoğlu köyü istikametinde geri çekilmesi. (ORHK, Kutu: 82, Göm: 105, Kutu: 6, Göm: 98.)
	:	**4.**Osmanlı kuvvetlerinin Kesreve'ye taaruzu. 13 ncü Rus Tümenin karşı koymasıyla başarıya ulaşılamaması. (RC, s.210.)
27 Temmuz 1877	:	**1.**Tuğgeneral Rıfat Paşa Tugayı tarafından Lofça'nın Ruslardan geri alınması. Rus kuvvetlerinin kasabayı boşaltarak Selvi'ye çekilmesi.[36] (ORHK, Kutu: 82, Göm: 110. ORRS, c.VI, s.5-6. RC, s.171,222.)

[35] ORHK, Kutu: 9 Göm: 59 ve SORM, s.170'te 26 Temmuz 1877 olarak belirtilmektedir.
[36] RC, s.222-223'te 28 Temmuz 1877, ORHK Kutu: 45, Göm: 93'te 29 Temmuz 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**2.**Yeni Zağra Komutanı Mareşal Rauf Paşa ile Balkan Ordusu Komutanı Mareşal Süleyman Paşanın Radina istasyonunda buluşarak Ruslara karşı 29 Temmuzda yapılacak taarruz plânı hakkında görüşmeleri. (DM, s.32. ORH3O, s.48. ORS, s.485. RC, s.185. SPM, c.II, s.231.)
	:	**3.**Eleşkirt ve Van tümenlerinin birleştirilerek Beyazıt Kolordusunun teşkil edilmesi ve bu kolordunun komutasının İsmail Paşaya verilmesi. Eleşkirt Tümen Komutanı Ahmet Fazıl Paşanın görevden alınarak yerine Süvari Tuğgenerali Mustafa Saffet Paşanın getirilmesi. (ORHK, Kutu: 100, Göm: 28, Kutu: 3-16, Bel: 1015.)
	:	**4.**Eserçe Muharebesi'nde şehit düşen Tümen Komutanı Tümgeneral Aziz Paşanın yerine Tümgeneral Salih Paşanın atanması.[37] (ORHK, Kutu: 7 Göm: 125. RC, s.218.)
28 Temmuz 1877	:	**1.**Paldırvan civarında Tümgeneral Hüseyin Paşa Tümeni ile Rus Tümeni arasında geçen muharebede düşmanın mağlûp edilmesi. (ORHK, Kutu: 82, Göm: 112.)
	:	**2.**Rusçuk Kolordusu Komutanı Mareşal Eşref Paşanın görevinden azledilmesi, yerine Tuna vilâyeti valisi Deniz mareşali Kayserili Ahmet Paşanın atanması. (ORRS, c.V, s.136.)
29 Temmuz 1877	:	**1.**4 ncü Rumen Piyade Tümeninin Niğbolu'ya gitmek üzere Tuna'yı geçmesi. (ORRS, c.V, s.6; c.VII, s.110.)
	:	**2.**Nikşik'e saldıran Karadağlıların bozguna uğrayarak geri çekilmesi. (ORHK, Kutu: 55, Göm: 128. OKS, s.219.)
30 Temmuz 1877		**1.**İkinci Plevne Muharebesi. 11 nci Kolordu ile takviye edilmiş General Baron Krüdner komutasındaki Rus 9 ncu Kolordusu ile Mareşal Osman Paşanın Batı Tuna Ordusu arasında yapılan muharebede Rusların mağlûp olarak Osma nehri üzerindeki Bulgarani'ye geri çekilmesi. (DM, s.29. GOPP, s.16. GOPPM, s.111. İOTK, c.IV, s.303. ORHK, Kutu: 3-15, Belge: 53-54, Kutu: 103, Göm: 102; Kutu: 48, Göm: 99. ORH3O, s.50. ORRS, c.VI, s.8. OT, c.VIII, s.49. RC, s.218. SORM, s.160-169. TSKTOD, c.IV, s.96.)

[37] RC, s.218'de Aziz Paşanın yerine Ferik Necip Paşanın atandığı belirtilmektedir.

	:	**2.**General Gurko emrindeki Rus kuvvetlerinin Yeni Zağra'yı işgal etmesi. (ARB, s.105. DM, s.33. ORH3O, s.48. RC, s.189. SPM, c.I, s.84,343.)
	:	**3.**Batum Kolordusu Komutanı Mareşal Derviş Paşanın beraberindeki 14 tabur ile Tuna cephesine gönderilmesine karar verilmesi üzerine yerine Tümgeneral Şevket Paşanın atanması. (ORHK, Kutu: 5, Göm: 93; Kutu: 4-18, Belge: 60.)
31 Temmuz 1877	:	**1.**Mareşal Süleyman Paşanın Eski Zağra'ya taarruz ederek Ruslardan geri alması. (ARB, s.107. GOPP, s.16. İOTK, c.IV, s.304. ORHK, Kutu: 6, Göm: 167; Kutu: 4-21, Bel: 37,38,39,47. ORH3O, s.49. ORRS, c.V, s.87. ORRS, c.VII, s.21,28. RC, s.196. SORM, s.174. SPM, c.I, s.188. UH, c.III, s.104.)
	:	**2.**General Gurko kuvvetleri karşısında Curanlı Muharebesi'ni kaybeden Rauf Paşa kuvvetlerinin Karapınar'a çekilmesi. Süleyman Paşa ile çalışmak istemeyen Rauf Paşanın buradan özel bir trenle İstanbul'a hareket etmesi. (RC, s.195. SORM, s.178.)
	:	**3.**İkinci Plevne Muharebesi'ni kazanan Mareşal Osman Paşanın Padişah II.Abdülhamit tarafından bir adet nişani Osmanî ile ödüllendirilmesi. (RC, s.248.)
	:	**4.**Rus Çarı II. Aleksandr'ın Rus Seyyar Ordu Komutanı Grandük Nikola Nikolayeviç, Rusçuk Grup Komutanı Veliaht General Çareviç ve Harbiye Nazırı Kont Milyutin'in hazır bulundukları harp meclisini Biyela'da toplaması bu toplantıda Rusya'daki hassa kolordusu (2 nci ve 3ncü Granadiye tümenleri ile 2 nci Hassa Süvari Tümeni) ile 24 ve 26 ncı Piyade tümenlerinin seferber edilerek Tuna cephesine getirilmesine karar verilmesi. (ORRS, c.VII, s.4. RC, s.249-250.)
		5.Rus ordu karargâhının Tırnova'dan Bulgareni'ye çekilmesi. (RC, s.249. ORRS, c.VII, s.3.)

AĞUSTOS

1 Ağustos 1877	:	Rauf Paşanın İstanbul'a dönmesi üzerine Karapınar'da toplanan tümenin komutanlığına Tümgeneral Şakir Paşanın atanması, yeni tümen komutanının Edirne'den Karapınar'a hareket etmesi.[38] (ORHK, Kutu: 103, Göm: 105.)

[38] ORHK, Kutu: 89, Göm: 76'da 2 Ağustos 1877 olarak belirtilmektedir.

2 Ağustos 1877	:	Çamçıra'da bulunan Sohum Tümeninin bölgeyi terk ederek Sohum'a nakline başlanması.[39] (TSKTOD, c.II, s.135.)
2/3 Ağustos 1877	:	Rus Seyyar Ordu Komutanı Grandük Nikola Nikolayeviç başkanlığında 9 ncu, 4 ncü ve II nci Kolordu komutanlarının iştirak ettiği bir harp meclisinin Bulgareni'de toplanması. (ORRS, c.VII, s.5. RC, s.250.)
3 Ağustos 1877	:	Eski Zağra'dan yola çıkan Süleyman Paşa emrindeki Balkan ordusunun Yeni Zağra'yı Ruslardan geri alması. General Gurko kuvvetlerinin Hainköy'e çekilmesi. (DM, s.34. ORHK, Kutu: 4-21, Bel: 47. ORH3O, s.49. ORS, s.546.)
5 Ağustos 1877	:	Kurmay Albay Akif komutasındaki Türk kuvvetlerinin Musun köyü civarında Ruslarla yaptığı muharebeyi kazanması. Rus kuvvetlerinin Zor geçidini bırakarak Iğdır istikametine geri çekilmeleri. (ORHK, Kutu: 4-17, Bel: 223. TSKTOD, c.II, s.123.)
6 Ağustos 1877	:	**1.**Rumen birliklerinin Tuna'nın güneyine geçişlerini tamamlamaları. (ORRS, c.VII, s.110.)
	:	**2.**Çerkez Ali Bey komutasındaki süvari kuvvetleri ile General Prohorof emrindeki Rus kuvvetleri arasında Popköy (Popova)'de meydana gelen müsademe sonunda Rusların Karalom suyu gerisine çekilmesi. (ORRS, c.VII, s.85.)
	:	**3.**Kurt İsmail Paşa komutasındaki Beyazıt Kolordusunun Musun gediğini ele geçirmesi ve Rusların Iğdır istikametine çekilmesi. (ORHK, Kutu: 3-16, Bel: 1036,1039; Kutu: 6, Göm: 114, Kutu: 9, Göm: 160. TSKTOD, c.II, s.123.)
7 Ağustos 1877	:	General Gurko komutasındaki Rus kuvvetlerinin Hain boğazını terk edip Tırnova'ya çekilmesi. (UH, c.II, s.25.)
8 Ağustos 1877	:	**1.**Paldırvan, Gedikler ve Ani harabeleri istikametlerinde ilerleyen üç Rus tugayının Tuğgeneral Ethem Paşa komutasındaki süvari tugayı ile Subatan ve Gülveren köyleri bölgesinde yaptığı muharebede Rus kuvvetlerinin geri atılması. (ORHK, Kutu: 100, Göm: 42. TSKTOD, c.II, s.127.)

[39] ORRS, c.VII, s.89'da 3 Ağustos 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**2.**Karadağ knezinin Rusların teşvikiyle Nikşik'i ikinci defa muhasaraya başlaması. (ORHK, Kutu: 56, Göm: 5.)
10 Ağustos 1877	:	**1.**Asakiri Muavene Komutanı Çürüksulu Ali Paşanın görevini kötüye kullanmaktan hakkında tahkikat yapılması. (ORHK, Kutu: 92, Göm: 28.)
	:	**2.**Ruslarla Eskicuma'da yapılan müsademede Rus kuvvetlerine zayiat verdirilmesi. (ORHK, Kutu: 91, Göm: 12.)
	:	**3.**General Gurko komutasındaki süvari kuvvetlerinin Tırnova'da toplanması. (UH, c.II, s.32.)
		4.Rus Ordu karargâhının Gr. Studena'ya nakledilmesi. (ORRS, c.VII, s.17.)
11 Ağustos 1877	:	**1.**Süleyman Paşa kuvvetlerinin Yeni Zağra'dan hareketle Ferdiç boğazına gelmesi ve burayı muharebesiz ele geçirmesi. (RC, s.256. SPM, c.II, s.313-314. UH, c.II, s.12,116.)
		2.Eflihanlı, Karlova, Kalofer köyü Müslüman halkını katleden Bulgar eşkiyası üzerine Tuğgeneral Rasim Paşa komutasında Türk kuvvetlerinin Karlova'ya gönderilmesi. Suçluların yakalanarak asayişin sağlanması. (ORHK, Kutu: 4-21, Bel: 63; Kutu: 10, Göm: 144, Kutu: 9, Göm: 95.)
14 Ağustos 1877	:	Rus imparatorluk karargâhının Gr. Studena'ya nakledilmesi. (ORRS, c.VII, s.17.)
16 Ağustos 1877	:	Dağıstan bölgesindeki Müslümanları Ruslara karşı teşkilâtlandırarak mukavemette bulunmalarını sağlayan ve Kızıltepe Muharebesi'ndeki başarılarından dolayı Şeyh Şamil'in oğlu Mehmet Şemail Paşanın tebrik edilmesi. (ORHK, Kutu: 3-16, Bel: 1289.)
17 Ağustos 1877	:	Kızanlık'ın Ruslardan geri alınması.[40] (ORHK Kutu: 17, Göm: 22.)

[40] UH, c.II, s.13'te 19 Ağustos 1877 olarak belirtilmektedir.

18 Ağustos 1877 : **1.**Birinci Yahniler Muharebesi. General Komarof komutasındaki Rus kuvvetlerinin Gedikler ve Paldırvan'daki ordugâhlarından hareketle Yahnilertepe istikametinde ilerlemeleri ve burada yapılan muharebede büyük zayiat vererek yeniden Paldırvan ve Gedikler bölgesine çekilmeleri. (DM, s.52. KH, s.153. ORHK, Kutu: 23, Göm: 77. RTM, s.2547. SORM, s.253. TSKTOD, c.II, s.126.)

: **2.**Elena doğusundaki Ahmetli köyü civarında Rus ileri karakolları ile yapılan muharebede Rusların Bebrova istikametinde Maryan boğazına çekilmesi. (RC, s.261.)

19 Ağustos 1877 : **1.**Rusların yeniden seferber edilen iki tümenlerinden ikincisinin Tuna'yı geçerek cepheye gelmesi. (ORRS, c.VII, s.121.)

: **2.**Mareşal Süleyman Paşanın Ferdiç ve Hain boğazlarını emniyete alıp Kızanlık'a gelmesi. (RC, s.257. UH, c.II, s.13,34.)

20 Ağustos 1877 : Süleyman Paşa ordugâhının Şıpka köyü yakınlarına nakledilmesi. (ORRS, c.VIII, s.51.)

21 Ağustos 1877 : Şıpka muharebelerinin ilk gününde geçidi müdafaa eden Stolyetof müfrezesi ile Süleyman Paşa kuvvetleri arasında cereyan eden muharebede Osmanlı kuvvetlerinin Küçükbedek dağını ele geçirmelerine rağmen bölgenin en hâkim yeri olan Sn. Nicola tepesinin Ruslardan geri alınamaması. (ARB, s.12. ORHK, Kutu: 4-21 Bel: 94. ORRS, c.VII, s.123. ORRS, c.VIII, s.48. RC, s.262-265. RTM, s.2544. SORM, s.190.)

22 Ağustos 1877 : Paşalı köyünü yakarak Müslüman halkın büyük bir kısmını öldüren Yunan eşkıyası üzerine gönderilen Osmanlı kuvvetleri ile Zadi köyü civarında yapılan müsademede Yunan eşkıyasının çekilmesi. (ORHK, Kutu: 13, Göm: 58,61.)

22/23 Ağustos 1877 : Ayazlar Muharebesi. Tümgeneral Salih Sarım Paşa komutasındaki Eskicuma Tümeninin Ayazlar civarında bir Rus tugayı ile yaptığı muharebeyi kazanması. Rus kuvvetlerinin Lom suyu gerisine atılması. (ARB, s.127. İOTK, c.IV, s.305. ORHK, Kutu: 17, Göm: 41. ORRS, c.IX, s.104-113. RC, s.309-311. R93H, s.23-24. UH, c.III, s.30,109.)

23 Ağustos 1877	:	**1.**Tırnova'nın Ahmetli köyünün Ruslar tarafından yakılması üzerine bölgeye sevk edilen Yarbay Nazif Bey komutasında bir kuvvetin düşmanla yaptığı muharebe sonunda düşmanın Elena'ya firar etmesi. (ORHK, Kutu: 17, Göm: 43.)
	:	**2.**Şıpka'daki Osmanlı kuvvetlerinin Küçük Yeşiltepe'yi kaybetmesi, Büyük Yeşiltepe'yi ele geçirmesi. (ORRS, c.VIII, s.97,106.)
		3.Preveze boğazının gemi trafiğine kapatılması.[41] (ORHK, Kutu: 16, Göm: 60.)
24 Ağustos 1877	:	Abaza ahalisi prenslerinden Lakır Hüseyin Beyin 15.000 kişilik kabilesi ile Sohum'a gelerek Osmanlı ordusu saflarına katılması. (ORHK, Kutu: 4-17, Göm: 522.)
25 Ağustos 1877	:	Gedikler (Kızıltepe) Muharebesi. Ahmet Muhtar Paşa kuvvetleri ile Ruslar arasında yapılan muharebenin Türklerin zaferi ile sonuçlanması. Gedikler'e taaruz eden Tümgeneral Gedik Ali Paşanın şehit olması, Rusların Başgedikler'e çekilmesi. (GAMP, s.75. KH, s.154,156. MGAMP, s.57. ORHK, Kutu: 23, Göm: 80; Kutu: 3-16, Bel: 1393. R93H, s.33. SHCS, s.136,171. SORM, s.255-256. TSKTOD, c.II, s.128.)
26 Ağustos 1877	:	**1.**Gedikler (Kızıltepe) Muharebesi'nden sonra 4 ncü Ordu birliklerinin Alacadağ'dan Subatan-Nahırcı tepesi hattına çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.132.)
	:	**2.**Rus ordu karargâhının Ostriç'ten Udziköy'e nakledilmesi. (ORRS, c.IX, s.118.)
27 Ağustos 1877	:	Ahmet Paşanın Şumnu'daki Ordu Komutanlığı vekâletine, Rauf Paşanın Hazergrad Kolordusu Komutanlığına atanmaları. (ORHK, Kutu: 20, Göm: 52.)
28 Ağustos 1877	:	**1.**Süleyman Paşanın bir kısım kuvvetlerini Şıpka önünde bırakarak ordusunun büyük kısmıyla Kızanlık'a çekilmesi. (ARB, s.126.)
	:	**2.**Rusların Sünne karşısında bulunan Leti adasına asker çıkarma teşebbüsünde bulunmaları. Sahil güvenlik müfrezeleri tarafından geri atılmaları. (ORHK, Kutu: 16, Göm: 171.)

[41] ORHK, Kutu: 22, Göm: 45'te 19 Eylül 1877 olarak belirtilmektedir.

29 Ağustos 1877	Plevne'deki Rus ve Rumen kuvvetlerinin Romanya Kralı Şarl'ın emrine verilmesi. (ORRS, c.VII, s.132.)
30 Ağustos 1877 :	**1.**Karahasanköy Muharebesi. Karalom vadisini ele geçirmek maksadıyla Salih Paşa ve Necip Paşa Tümeni ile Kerim Paşa Süvari Tugayından oluşan Osmanlı kuvvetleri ile Haydar ve Ayaz köyleri civarında General Leanov komutasındaki Rus tümeni arasında cereyan eden muharebeninTürklerin zaferiyle sonuçlanması. Rus birliklerinin Karalom suyunun batısına (Popköyü) çekilmeleri. (ARB, s.128. DM, s.39. İOTK, c.IV, s.305. ORHK, Kutu: 17, Göm: 75; Kutu: 16, Göm: 137,152; Kutu: 3-16, Belge: 1347. ORRS, c.VII, s.130. ORRS, c.IX, s.122. RC, s.312. R93H, s.24. SORM, s.199-200. UH, c.III, s.121.)
:	**2.**Rus Ordu Kurmay Başkanı Nekopoyçizki başkanlığında kolordu komutanlarıyla yüksek rütbeli subayların katıldığı bir savaş kurultayının Gabrova'da toplanması. (ORRS, c.IX, s.21.)
	3.Yezre nahiyesinin Karadağlılardan geri alınması. (ORHK, Kutu: 12, Göm: 11.)
31 Ağustos 1877 :	**1.**Pelişat Muharebesi. Balkan Ordusunun Şıpka geçidinde yaptığı taarruzu kolaylaştırmak amacıyla Pelişat-Zigalyuveç hattını tutan General Zotov komutasındaki 4 ncü Rus Kolordusu ile Tümgeneral Hasan Sabri Paşa Tümeni arasında yapılan taarruz sonucunda Rusların Pelişat köyünden atılması. Bu muharebenin Türklerin zaferi ile sonuçlanması. (ORH3O, s.51. ORHK, Kutu: 17, Göm: 78; Kutu: 3-16 Belge: 1350. ORRS, c.X, s.24. RC, 346. TNAD, s.122. UH, c.III, s.48.)
:	**2.**Yoven Çiftliği Muharebesi. Osmanlı ve Rus keşif kuvvetleri arasında oluşan tesadüf muharebesinde Rus kuvvetlerinin hezimete uğratılması. (ORHK, Kutu: 17 Göm: 80; Kutu: 3-15, Göm: 74-75. ORRS, c.IX, s.144.)

: **3.**Tuna Orduları Genel Komutanı Tümgeneral Mehmet Ali Paşa başkanlığında toplanan savaş kurultayının taarruzî harekâta devam kararı alması. Bu maksatla Mareşal Ahmet Eyüp Paşa komutasında 80.000 mevcutlu Hazergrad Seyyar Ordusunun kurulmasına karar verilmesi. Bu ordunun 1 nci Kolordusuna Mareşal Ahmet Paşanın 2 nci Kolordusuna Tümgeneral Asaf Paşanın, 3 ncü Kolordusuna (Cuma) Mısırlı Mareşal Prens Hasan Paşanın atanması. (ORRS, c.IX, s.139-140. RC, s.319-321.)

: **4.**Seferber edilen 3 ncü Rus Tümeninin Tuna'nın güneyine geçerek cepheye katılması. (ORRS, c.VII, s.121.)

EYLÜL

3 Eylül 1877 : General Skoblev, Prens İmeretinski ve General Dobrovalski'ye bağlı Rus kuvvetlerinin Lofça'ya taarruzu. Üçüncü Lofça Muharebesi'ni kaybeden Tuğgeneral Rıfat Paşa emrindeki zayıf Osmanlı kuvvetlerinin Lofça'yı boşaltması ve Lofça'nın yeniden Rusların eline geçmesi. (ARB, s.116. GOPP, s.18. İOTK, c.IV, s.306. ORHK, Kutu: 24, Göm: 44, 50. ORRS, c.IX, s.36. ORRS, c.XII, s.90,352-358. ORS, s.657. RC, s.306. R93H, s.27. RTM, s.2545. UH, c.III, s.57-58.)

4 Eylül 1877 : **1.**Yeni teşkil edilen Hazergrad Seyyar Ordusunun Kaçelova-Ablanova Rus savunma hattına yanaşması. (RC, s.323.)

: **2.**Kadıköy Muharebesi. Mustafa Seyfi Paşa Tümeni ile General Drezin komutasındaki 12 nci Rus Tümeni arasında ve Kadıköy'ün batısında cereyan eden muharebede Osmanlı kuvvetlerinin Kadıköy ve Sadıkpaşahanı istikametine çekilmesi. (RC, s.324. UH, c.III, s.128,131.)

: **3.**Karadağlılar tarafından muhasara altında bulunan Medun Kalesi'nin düşmandan kurtarılması. (ORHK, Kutu: 27, Göm: 127.)

5 Eylül 1877	:	**1.**Kaçelova-Ablanova Meydan Muharebesi. Ahmet Eyüp Paşa komutasındaki Hazergrad Seyyar Ordusunun Kaçelova-Ablanova hattında bulunan Çareviç komutasındaki Rusçuk Ordusuna (12 nci ve 13 ncü Rus Kolorduları) taarruza başlaması. Yapılan muharebede Rus kuvvetlerinin mağlûp edilerek Maçka-Balaban-Kopriça hattına atılması. (ARB, s.129. İOTK, c.IV, s.305. ORHK, Kutu: 23, Göm: 85; Kutu: 17, Göm: 98; Kutu: 4-20, Bel: 87. ORRS, c.IX, s.157,168. RC, s.325. R93H, s.24.)
	:	**2.**Mareşal Osman Paşanın 20 tabur kadar kuvvetle Lofça istikametine hareket etmesi. (ORHK, Kutu: 111, Göm: 160.)
	:	**3.**Sohum'da toplanan 40.000 Kafkas göçmeninin deniz yoluyla Ereğli limanına sevk edilmesi. (TSKTOD, c.II, s.135-136.)
		4.Rus Seyyar Ordusu Başkomutanı Grandük Nikola Nikolayeviç'in karargâhının Gr. Studena'dan Bulgareni'nin altı km batısında Radineneç köyüne, imparatorluk karargâhının da Çavuş mahallesine nakledilmesi. (ORRS, c.X, s.78.)
6 Eylül 1877	:	**1.**Sabık Tuna Orduları Komutanı Mareşal Abdülkerim Nadir Paşa, Sabık Serasker Redif Paşa ile İşkodra ve Rusçuk komutanlarının İstanbul'da yapılan sorgulamaları sonunda Süreyya vapuru ile Limni adasına sürgüne gönderilmeleri. (TSKTOD, c.III, s.38.)
	:	**2.**Mareşal Osman Paşanın Lofça'nın Ruslardan geri alınması için İstanbul'dan 20 taburluk bir kuvvet istemesi. (ORRS, c.XII, s.5.)
7 Eylül 1877		Tümgeneral Şevket Paşa komutasındaki Sohum Tümeninin Rumeli cephesine gönderilmek üzere Varna'ya çıkarılması. (TSKTOD, c.II, s.136.)
7-12 Eylül 1877	:	Üçüncü Plevne Muharebesi General Çernad komutasındaki Romen Kolordusu ile takviye edilmiş Rus-Romen karma ordusu ile Mareşal Osman Paşanın Batı Tuna Ordusu arasında yapılan muharebede müttefik ordularının muharebeyi kaybederek Ziştovi istikametine geri çekilmeleri. (GOPP, s.19. GOPPM, s.135. İOTK, c.IV, s.305. ORH3O, s.51. ORRS, c.X, s.109,119,136,151,170,225. ORRS, c.XII, s.99. RC, s.359. RTM, s.2487.)

8 Eylül 1877		**1.**Bulgaristan mülkî idare teşkilâtı yetkilileri ve Çerkaski'nin de iştirakiyle Başkomutanlık karargâhında yapılan toplantı sonunda Türklere ait bütün hayvanların, zahirelerin, ot ve saman stoklarının Rus ordusunun ihtiyaçları için müsadere edilmesi plânının onaylanması. (RTG, c.II, s.CLXXV.)
		2.Rusların Rusçuk'u bombardıman etmeleri. (ORRS, c.IX, s.174.)
	:	**3.**Nikşik Kale Komutanı İskender Beyin Karadağ Prensi Nikola ile kalenin teslim şartlarını görüşmesi. (OKS, s.223.)
	:	**4.**Potice ve İzozdan köylerine saldıran Sırp süvari kuvvetlerinin, bölgeye gönderilen Tuğgeneral Hasan ve Tuğgeneral Asaf Paşaların komutasındaki Osmanlı kuvvetleri tarafından mağlûp edilmesi. (ORHK, Kutu: 4-19, Göm: 291.)
9 Eylül 1877	:	Nikşik kasabasının Karadağlılar tarafından işgal edilmesi. Kale Komutanı İskender Beyin askeri ile kaleyi terk ederek Hersek'e dönmesi. (OKS, s.224. ORHK, Kutu: 14, Göm: 90; Kutu: 25, Göm: 4.)
10 Eylül 1877	:	Şevket Paşa'nın Orhaniye Komutanlığına atandığını bildiren telgrafı alması. (ORRS, c.XII, s.19.)
11 Eylül 1877	:	**1.**Niğbolu'da esir düşen Kale Komutanı Ahmet Faik Paşanın intihar etmesi. (ORHK, Kutu: 15 Göm: 38.)
	:	**2.**Rus Çarı II. Aleksandr'ın doğum günü. (GOPPM, s.132. ORHK, Kutu: 19, Göm: 131. ORH3O, s.51.)
13-15 Eylül 1877		Bulgaristan mülkî idare yetkilileri tarafından alınan "Türklere ait bütün hayvanların, zahirelerin, ot ve saman stoklarının Rus ordusunun ihtiyaçları için müsadere edilmesi" kararının ordu birliklerine tamim edilmesi. (RTG, c.II, s.CLXXV.)

13 Eylül 1877	: Üçüncü Plevne Muharebesi'nin kaybedilmesi üzerine Rus Çarı II. Aleksandr'ın Pordim'deki karargâhında Grandük Aleksandr Aleksendroviç, Romanya Prensi Şarl, Rusya Harbiye Nazırı Milyutin, Seyyar Ordu Kurmay Başkanı General Nepoloyçiski, Genel Topçu Komutanı Masalski, 4 ncü Kolordu Komutanı General Zotov ve Kurmay Başkan Yardımcısı Leviski'nin, katıldığı bir savaş divanının toplanması ve Plevne'nin Rusya'dan getirilecek hassa ordusuyla kuşatılmasına karar verilmesi. (GOPP, s.36. ORRS, c.XII, s.26. SORM, s.224-225.)
14 Eylül 1877	: **1.**35 nci Rus Piyade Tümeni ile Asaf Paşa Tümeni arasında Sinanköy civarında yapılan muharebede Rus kuvvetlerinin geri püskürtülmesi.[42] (ORRS, c.IX, s.182. SORM, s.240. UH, c.III, s.139.)
	: **2.**Mareşal Osman Paşanın Seraskerlik makamına gönderdiği muharebe raporunda top mermisi ile erzakının bitmek üzere olduğunu bildirmesi. (RC, s.412.)
	: **3.**Mareşal Osman Paşanın İstanbul'a bir telgraf göndererek Plevne'deki ordusunu Orhaniye'ye yakın ve müdafaaya elverişli bir yere çekmeyi teklif etmesi. (ORRS, c.XII, s.75.)
15 Eylül 1877	: Bileke'nin Karadağlılar tarafından işgali ve Hersek Komutanı Tümgeneral Salih Zeki Paşanın görevden alınması yerine Banaluka Komutanı Tuğgeneral Ali Paşanın atanması.[43] (ORHK, Kutu: 103, Göm: 123.)
16 Eylül 1877	: **1.**Rus Batı Ordusu Grubu Komutanı General Zotov'un karargâhını Zigalyuveç'e nakletmesi. (ORRS, c.XII, s.33.)
	: **2.**Orhaniye Komutanlığına atanan Şevket Paşanın göreve başlaması. (RC, s.412.)
	: **3.**Bileke kasabasının Karadağlılar tarafından ele geçirilmesi üzerine buradaki Osmanlı kuvvetleri ile yöre halkının Esterliç ve Trebin'e göç etmeye başlamaları. (ORHK, Kutu: 89, Göm: 4.)

[42] ORHK, Kutu:106, Göm:18; Kutu:23, Göm:57'de 20 Eylül 1877 olarak belirtilmektedir.

[43] Ferik Salih Zeki Paşanın yerine Ferik Ali Paşanın atanması ORHK, Kutu: 22, Göm: 5, 10, 50'de 18 Eylül 1877, Kutu: 22 Göm: 53, Kutu: 89, Göm: 115'te 19 Eylül 1877 olarak belirtilmektedir.

16/17 Eylül 1877	: **1.**Balkan ordusunun Şıpka geçidindeki Sen Nikola tepesine yaptığı son taarruz teşebbüsünün de başarısızlıkla sonuçlanması. (ORHK Kutu: 24, Göm: 90. ORH3O, s.49. ORRS, c.IX, s.56-61. ORRS, c.XII, s.91. R93H, s.22.)
	2.Süleyman Paşanın Şıpka Komutanlığından ayrılması. (UH, c.II, s.98.)
17 Eylül 1877	: **1.**Plevne'ye yardım maksadıyla oluşturulan Tümgeneral Ahmet Hıfzı Paşa komutasındaki ikmal tümeninin Orhaniye'den Plevne'ye hareket etmesi.[44] (ARB, s.132. RC, s.453.)
	: **2.**Presika ve Haçinapola kalelerinin Karadağlılar tarafından zapt edilmesi. (ORHK, Kutu: 39, Göm: 60.)
20 Eylül 1877	: **1.**Ahmet Hıfzı Paşa komutasındaki ikmal tümeninin Plevne'ye dört saat mesafedeki Teliş (Aziziye) köyüne gelmesi. (ORHK, Kutu: 101, Göm: 111. ORRS, c.XII, s.24,53.)
	: **2.**Sarınasuhlar Muharebesi. Hasan Paşa komutasındaki Cuma Kolordusunun Ruslara mağlûp olması. (ORHK; Kutu:106, Göm:18.)
21 Eylül 1877	: **1.**Sadrazam Ethem Paşanın Mareşal Osman Paşaya çektiği telgrafla "Üçüncü Plevne zaferinin mükâfatı olarak kendisine "gazilik" unvanı ile murassa nişanı âli, bir kılıç ve iki atın padişah tarafından ihsan buyurulduğunu ve Heyeti Vükelâ tarafından tebrik ve kutlandığının" bildirilmesi. (RC, s.412. ORRS, c.X, s.252.)
	: **2.**Çayırköy Muharebesi; Mareşal Hasan Paşa Kolordusu (Cuma Kolordusu)nun Pirgos-Çayırköy hattında savunan 26 ncı ve 32 nci Rus Piyade tümenlerine taarruzu, ancak bir başarı sağlayamayarak Karalom nehri gerisine çekilmesi. (İOTK, c.IV, s.305. RC, s.338. R93H, s.24.)
	: **3.**Yukarı Dubnik Muharebesi; Orhaniye'den Plevne'ye takviye için gönderilen Tümgeneral Ahmet Hıfzı Paşa Tümeni ile General Krlyov idaresindeki Rus Süvari Tümeni arasında yapılan muharebenin kazanılması, Sofya-Plevne yolunun açılması. (ARB, s.132. GOPP, s.37. ORRS, c.XI, s.57. RC, s.455.)

[44] GOPP, s.36-37; GOPPM, s.161; ORRS, c.XII, s.23,53'te 18 Eylül 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**4.**Hersek'in Karadağlılar tarafından işgali. (ORHK, Kutu: 39, Göm: 61.)
23 Eylül 1877	:	Nikşik'in işgalinden sorumlu tutulan Hersek eski komutanı Salih Zeki Paşanın Divanı Harbe verilerek yargılanması. (ORHK, Kutu: 39, Göm: 67.)
24 Eylül 1877	:	**1.**Ruslarla Saadet Giray Paşa komutasındaki muavene kuvvetleri arasında Maryan köyü civarında cereyan eden müsademe.Osmanlı kuvvetlerinin geri çekilmesi. (ORRS, c.IX, s.72.)
	:	**2.**Ahmet Hıfzı Paşa komutasındaki ikmal tümeninin Plevne'ye gelmesi. (GOPP, s.37. PS, s.75. RC, s.456. TSKTOD, c.IV, s.177.)
26 Eylül 1877	:	İstanbul'daki Askerî Meclisin Mehmet Ali Paşayı Tuna Ordusu Genel Komutanlığından azlederek yerine Balkan Ordusu Komutanı Mareşal Süleyman Paşayı ataması.[45] Süleyman Paşadan boşalan Balkan Ordusu Komutanlığına Rauf Paşanın tayin edilmesi. (DM, s.39. ORRS, c.IX, s.73. RC, s.414. SPM, c.II, s.388. UH, c.II, s.152.)
27 Eylül 1877	:	**1.**Sivastopol savunmasında Rus ordusuna büyük hizmetlerde bulunmuş ve tabiye konusunda şöhret yapmış istihkâm mühendisi General Totloben'in Tuna cephesine gelmesi. ("Plevne'nin sıkı bir muhasaraya alınarak Türkleri teslime zorlamak" fikrini Çar II.Aleksandr'a teklif ederek çarın onayını almıştır.) (GOPP, s.36.)[46]
	:	**2.**Hüseyin Vasfi Paşa komutasındaki sekiz piyade taburu ile Kâzım Paşa muavene kuvvetlerinin Plevne'ye gönderilmesi. (RC, s.453.)
28 Eylül 1877	:	Tuna Orduları Genel Komutanlığı görevini devralmak üzere Mareşal Süleyman Paşanın Şıpka'dan ayrılarak Şumnu'daki genel karargâha hareket etmesi ve yerine Tümgeneral Şakir Paşayı vekâleten bırakması. (ORH3O, s.49. ORRS, c.IX, s.73. RC, s.414.)
30 Eylül 1877	:	Ardahan yakınlarındaki Akçalar nahiyesi civarında Rus birliklerine karşı yapılan taarruzda düşmanın zayiata uğratılması ve geri atılması. (ORHK, Kutu:22, Göm: 61; Kutu: 23, Göm: 94.)

[45] İOTK, c.IV, s.305'te 28 Eylül 1877 olarak belirtilmektedir.
[46] SORM, s.228'de 28 Eylül 1877, ORRS, c.XII, s.94'te 29 Eylül 1877 olarak belirtilmektedir.

EKİM

1 Ekim 1877	:	Mareşal Ahmet Muhtar Paşaya "gazilik" unvanının verilmesi.[47] (GAMP, s.79. ORHK, Kutu: 25, Göm: 119; Kutu: 3-14, Bel: 38. SHCS, s.191. TSKTOD, c.II, s.141.)
2-4 Ekim 1877	:	İkinci Yahniler Muharebesi, Büyük Yahnitepe'nin Ruslardan geri alınması. (GAMP, s.81. MGAMP, s.60. ORHK, Kutu: 103, Göm: 117; Kutu: 22, Göm: 63. SHCS, s.197. SORM, s.261-262. TSKTOD, c.II, s.138.)
2 Ekim 1877	:	Mehmet Ali Paşanın 3 Ekim 1877'de yapacağı genel bir taarruz için ordusunu Yovan Çiftliğinde topladığı gece İstanbul'dan görevine son verildiğini ve yerine Süleyman Paşanın atandığını bildiren telgrafı alması. (SORM, s.242.)
3 Ekim 1877	:	**1.**Rauf Paşanın Şıpka'ya gelerek Balkan Ordusu Komutanlığı görevine başlaması (DM, s.39. ORH3O, s.49. ORRS, c.IX, s.193. RC, s.414.)
	:	**2.**Asakiri Muavene Komutanı Çürüksulu Ali Paşanın yerine Lâzistan Mutasarrıfı Osman Beyin atanması. (ORHK, Kutu: 92, Göm: 36.)
4 Ekim 1877	:	Mareşal Süleyman Paşanın Tuna Orduları Genel Komutanlığı görevine başlaması. (RC, s.414-415.)
5 Ekim 1877	:	Tümgeneral Şevket Paşanın 15 piyade taburu ve iki süvari alayıyla Plevne'ye gitmek üzere Orhaniye'den yola çıkması. (RC, s.458.)
6 Ekim 1877	:	**1.**Gazi Osman Paşanın İstanbul'daki Harp Meclisine ve Seraskerliğe çektiği telgraflarla Orhaniye istikametinde çekilme isteğinde bulunması. (DM, s.39. RC, s.454.)
	:	**2.**Tümgeneral Şevket Paşa Tümeniyle Albay Levis Süvari Kolu arasında Lukovit'te çarpışma. (ORRS, c.XII, s.111. RC, s.458.)
7 Ekim 1877	:	4 ncü Kolordu ile Kars ve Beyazıt Kolordularının Gazi Ahmet Muhtar Paşa emrine verilmeleri. (ORHK, Kutu: 23, Göm: 100; Kutu: 25, Göm: 125.)

[47] ORHK, Kutu: 84, Göm: 12, Kutu: 2-10, Belge: 684'te 2 Ekim 1877 olarak belirtilmektedir.

8 Ekim 1877	:	**1.**Tümgeneral Şevket Paşa emir ve komutasındaki ikinci yardım kafilesinin Plevne'ye gelmesi (Mareşal Gazi Osman Paşaya gazilik fermanı ile Padişah II.Abdülhamit tarafından taltif suretiyle hediye edilen birinci rütbeden murassa Osmanî nişanı, altın kabzalı bir kılıç ve beraberinde getirdiği iki atı takdim etmesi). (GOPPM, s.162. RC, s.458.)
	:	**2.**Ardahan ve Bayezıt muharebelerinde düşmana karşı ciddî mukavemet etmeyip her iki mevkiyi Ruslara terk eden Tümgeneral Hüseyin Sabri ve Faik Paşaların mahkemelerinin harp sonuna bırakılması, Erzurum'da Divanı Harpte sorgulanmalarının yapılmasının istenmesi ve adı geçen paşaların Limni adasında mecburî ikamete tâbi tutulmalarının bildirilmesi. (ORHK, Kutu: 3-14, Bel: 47.)
9 Ekim 1877	:	**1.**Kars Kolordusunun Kızıltepe-Subatan-Nahırcı tepesi-Korhana hattından Alacadağ yamaçları-Büyük Yahnitepe hattına çekilmesi. (GAMP, s.83. KH, s.167. RTM, s.2547. SHCS, s.205. TSKTOD, c.II, s.145.)
	:	**2.**Rus Karadeniz Filosu ile Sünne açıklarında yapılan muharebe. Sünne gambotunun Rus mayınlarına çarparak batması. (DM, s.111. ORRS, c.XI, s.173-174. TSKTOD, c.III, s.55.)
11 Ekim 1877	:	Mareşal Gazi Osman Paşanın İstanbul'daki Harp Meclisine bir kez daha telgraf göndererek Orhaniye'ye çekilme talebini tekrarlaması. (DM, s.39-40. ORH3O, s.54.)
11-13 Ekim 1877		Rus Hassa Ordusuna ait iki tümenin Tuna'nın güneyine geçerek Rus ordusunu takviye etmesi. (SPM, c.II, s.388. UH, c.III, s.233.)
12 Ekim 1877	:	**1.**İkinci yardım kafilesini Plevne'ye getiren Şevket Paşanın tekrar Orhaniye'ye dönmesi. (ORRS, c.XII, s.74. RC, s.458.)
	:	**2.**General Lazerev komutasındaki Rus kuşatma kuvvetlerinin Arpaçayı'nı geçerek Digor'da toplanması. (KH, s.168. TSKTOD, c.II, s.146.)
13 Ekim 1877	:	Rusların Alacadağ'daki Türk kuvvetlerine taarruz ederek kuşatması. (KH, s.170. OT, c.VIII, s.56.)

14 Ekim 1877 : **1.**Radomirça Muharebesi: Radomirça Mevki Komutanı Tuğgeneral Hüseyin Vasfi Paşanın Rusları mağlûp etmesi. (ORHK, Kutu: 101, Göm: 163.)

: **2.**Hezargrad Kolordusu Komutanı Ahmet Eyüp Paşanın görevden ayrılmasıyla bu göreve 2 nci Ordu Komutanı Tümgeneral Fazlı Paşanın atanması. (ORHK, Kutu: 2-10, Bel: 687; Kutu: 27, Göm: 10.)

3.Alacadağ silsilesinin en hâkim yeri olan Borluk dağının Selkovnikov komutasındaki Rus kuvvetleri tarafından ele geçirilmesi. (KH, s.169-170.)

14/15 Ekim 1877 : Alacadağ Muharebesi: Tümgeneral Heimann ve Korgeneral Lazerev komutasındaki Rus kuvvetlerinin Alacadağ'ı kuşatması üzerine Osmanlı kuvvetlerinin bir kısmının çemberi yararak Vezinköy istikametinde çekilmeyi başarması. Alacadağ'ı savunan Hacı Reşit Paşa kuvvetlerinin Ruslara mağlûp olması ve toplanan Harp Meclisinin teslim olma kararı alması. (DM, s.53. İOTK, c.IV, s.301. KH, s.171-173. MGAMP, s.64. ORHK, Kutu: 75, Göm: 105; Kutu: 27, Göm: 101. ORH3O, s.59. R93H, s.33. RTM, s.2547. SHCS, s.213. SORM, s.268-269. TSKTOD, c.II, s.145. TT, c.III, s.162.)

16 Ekim 1877 : **1.**Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Kars'ta karargâhını toplayarak 30 taburluk bir kuvvetin Tümgeneral Hüseyin Hayri Paşa komutasında Kars'ın savunulması için bırakılmasına ve Tuğgeneral Kaptan Mahmut Paşa komutasında sekiz taburluk bir kuvvetin Soğanlı dağlarına çekilmesine karar vermesi. (TSKTOD, c.II, s.153.)

2.37 nci Rus Tümeninin Kalas'a gelerek Zimmerman Kolordusunu takviye etmesi. (UH, c.III, s.233.)

17 Ekim 1877 : **1.**Alacadağ yenilgisi üzerine Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın beraberinde, Kaptan Mahmut Paşa Tümeni olduğu hâlde Soğanlı dağlarına gelmesi. (ORHK, Kutu: 75, Göm: 15.)

	:	**2.**Beyazıt Kolordusunun Çengeldağ geçidinde artçı kuvvetleri bırakarak Diyadin-Karaköse-Zeydigan üzerinden Köprüköy istikametinde Erzurum'a çekilmesi. (ORHK, Kutu: 75, Göm: 26; Kutu: 34, Göm: 148,153. TSKTOD, c.II, s.156.)
	:	**3.**Rus kuvvetlerinin Kars'a iki saat mesafedeki Çivilikaya'ya ulaşması. Türk ileri mevzii kuvvetleriyle Ruslar arasında muharebelerin başlaması. (ORHK, Kutu: 34, Göm: 149,153.)
	:	**4.**Mareşal Gazi Osman Paşaya Macaristan'da bulunan Mako şehri ahalisi tarafından fahrî vatandaşlık unvanının verilmesi. (ORHK Kutu: 4-20, Bel: 158.)
17/18 Ekim 1877		Rumenlerin Griviça taraflarında Baştabya'ya karşı saldırıya geçmeleri zayiat vererek eski mevzilerine çekilmeleri.[48] (ORRS, c.XII, s.136. SORM, s.288.)
18 Ekim 1877	:	Iğdır-Yukarı Çarıkçı hattında bulunan General Tergukasov kuvvetlerinin Çengeldağ geçidi istikametine ilerleyerek Tümgeneral Mustafa Paşa emrindeki Türk artçı kuvvetleriyle temasa geçmesi. (TSKTOD, c.II, s.156.)
19 Ekim 1877	:	**1.**Çengeldağ geçidinde bırakılan Tümgeneral Mustafa Paşa komutasındaki artçı kuvvetlerle General Tergukasov kuvvetleri arasında yapılan muharebe sonunda Türk artçı kuvvetlerinin Musun geçidine çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.156.)
	:	**2.**Orhaniye Komutanı Şevket Paşanın görevden alınması yerine Tümgeneral Şakir Paşanın atanması. (ORHK, Kutu: 30, Göm: 189.)
	:	**3.**Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın karargâhı ve beraberindeki 10 tabur kuvvet ile Yeniköy'e gelmesi.[49] (ORHK, Kutu: 28, Göm: 15; Kutu: 34, Göm: 163.)
	:	**4.**Yaptığı muharebelerde üstün başarı gösteren ve düşmanı yenilgiye uğratan Niş Mutasarrıfı Mehmet Reşit Beye "Rumeli beylerbeyi" unvanının verilmesi. (ORHK Kutu: 101, Göm: 196.)

[48] RC, s.460'ta 19 Ekim 1877 olarak belirtilmektedir.
[49] ORHK, Kutu: 75, Göm: 39'da 20 Ekim 1877 olarak belirtilmektedir.

19/20 Ekim 1877		Rumen kuvvetlerinin Griviça'da Osmanpaşa tabyasına saldırmaları ancak bir başarı elde edemeyerek geri çekilmeleri. (ORRS, c.XII, s.139.)
20 Ekim 1877	:	Kağızman'dan çekilen Osmanlı kuvvetlerinin Köprüköy'de toplanmaları. (ORHK, Kutu: 28, Göm: 28.)
21 Ekim 1877	:	**1.**Bayezıt Kolordusunun İpekgediği'ne ve buradan da Karaköse doğusundaki Gerger köyüne gelmesi. Burada yapılan muharebede Rusların geri çekilmesi. (ORHK, Kutu:28, Göm:26. TSKTOD, c.II, s.157.)
		2.Rusların Kadıköy ordugâhına ve Yovan Çiftliği'ndeki Osmanlı kuvvetlerine yaptıkları keşif taaruzunun başarısızlıkla sonuçlanması. (SPM, c.I, s.214. UH, c.III, s.237.)
23 Ekim 1877	:	Süleyman Paşanın Yantra nehri güneyinden Ruslara taarruz için müsaade istemesi üzerine Yüksek Askerî Meclisin Pirgos-Gürçeşme asıl savunma hattında Rusların çok kuvvetli olmaları sebebiyle bu teklifi reddetmesi. (RC, s.421.)
24/28 Ekim 1877		Teliş Muharebesi: General Gurko'ya bağlı iki süvari tümeni ile Teliş'i savunan Tuğgeneral Hakkı Paşa komutasındaki kuvvetler arasında cereyan eden muharebe sonunda Tuğgeneral Hakkı Paşanın 3000 asker ile Ruslara teslim olması Gorni Dubnik ve Teliş (Aziziye) köylerinin Ruslar tarafından işgal edilmesi. (ORHK, Kutu: 27, Göm: 41; Kutu: 29, Göm: 85. ORRS, c.XII, s.222,243. RC, s.471-475. RTM, s.2609. SORM, s.284.)
24 Ekim 1877		**1.**Mehmet Ali Paşanın Bosna ve Hersek Tümenlerinin Umum Komutanlığına atanması. (ORHK, Kutu: 84, Göm: 11.)
	:	**2.**Plevne'ye cephane götürmekte olan Ereğli Taburunun Rusların saldırısı sonunda esir düşmesi. (RC, s.463-464.)
	:	**3.**Yukarı Dubnik Muharebesi: General Gurko emrindeki çok üstün Rus kuvvetleriyle Tümgeneral Ahmet Hıfzı Paşa kuvvetleri arasında cereyan eden muharebenin sonunda Türk kuvvetlerinin esir düşmesi. (GOPP, s.39. ORRS, c.XII, s.185. ORHK, Kutu: 27, Göm: 69. RC, s.462-470. SORM, s.235-237. SPM, c.III, s.26.)

	:	**4.**General Gurko komutasındaki Rus kuvvetlerinin Sofya-Plevne yolunu ele geçirmeleri. (İOTK, c.IV, s.306.)
25 Ekim 1877	:	**1.**Rusların Beyazıt'ı işgal etmesi. (ORHK, Kutu: 28, Göm: 48.)
	:	**2.**Kurt İsmail Paşa komutasındaki Beyazıd Kolordusunun Tahir'e varması. (KH, s.175. TSKTOD, c.II, s.157.)
27 Ekim 1877	:	**1.**Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Köprüköy'de Bayezıt Kolordusuyla birleşmesi. (KH, s.176. ORHK, Kutu: 28, Göm: 54; Kutu: 34, Göm: 33; Kutu: 35, Göm: 10. SHCS, s.220. TSKTOD, c.II, s.155.)
	:	**2.**Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın ordusunun sevk ve idaresini Kurt İsmail Paşaya bırakarak karargâhıyla Köprüköy'den Deveboynu (Erzurum)'na hareket etmesi. (TSKTOD, c.II, s.155.)
	:	**3.**Rus takip kuvvetlerinin Zeydigan-Köprüköy hattına yanaşması. (KH, s.176.)
28 Ekim 1877	:	Sofya-Plevne yolunun Rusların eline geçmesiyle Plevne'de Rus muharasının kazanması ve Plevne'nin dünya ile ilişkisinin kesilmesi. (R93H, s.29. ORH3O, s.54. İOTK, s.306.)
29 Ekim 1877	:	**1.**Tuna Orduları Genel Komutanı Mareşal Süleyman Paşanın Seraskeri uyararak diplomasi yoluyla harbe son verilmesini önermesi. (RC, s.434.)
	:	**2.**4 ncü Ordu birliklerinin Deveboynu'na intikalini tamamlaması ve önceden hazırlanmış mevzilere yerleşmesi. General Heimann komutasındaki Rus takip kuvvetlerinin de Deveboynu mevzii önüne gelerek yerleşmesi. (TSKTOD, c.II, s.159.)
	:	**3.**Mareşal Gazi Osman Paşanın Plevne'den çekilme isteğine Seraskerlikten olumsuz yanıt verilmesi üzerine Seraskerliğe "Karşısındaki düşmanın 150.000-200.000 askerinin bulunduğunu, buna karşılık 50.000 civarında eri bulunduğunu yine de bu üstün kuvvete karşı koyacağını ancak ikmal yolunun açık bulundurulmasını" isteyen bir telgraf çekmesi. (RC, s.454-455.)

30/31 Ekim 1877	:	Kokati'de toplanan Gürcü milislerin Türk milislerine saldırması üzerine Çürüksu Milis Komutanı Osman Paşanın komutasında yapılan muharebede Rusların ağır zayiat vererek çekilmesi. (TSKTOD, c.II, s.158.)

KASIM

3 Kasım 1877	:	İstanbul'daki Yüksek Askerî Meclisin Mareşal Gazi Osman Paşaya Plevne'nin tahliyesi için izin vermesi.[50] (DM, s.40. ORH3O, s.54. ORHK, Kutu: 31, Göm: 25. SPM, c.III, s.26.)
4 Kasım 1877	:	General Heimann komutasındaki Rusların Deveboynu mevziinde savunan Türk kuvvetlerine taarruzu. Türk mevziinin yarılması. Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Erzurum müstahkem mevkiine çekilmesi. (DM, s.54. İOTK, c.IV, s.301. KH, s.177. ORHK, Kutu: 3-14, Bel: 181; Kutu: 28, Göm: 78. SHCS, s.225-226. TSKTOD, c.II, s.159.)
5 Kasım 1877	:	**1.**Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Erzurum'un teslim edilmesi isteğini reddetmesi. (GAMP, s.90. TSKTOD, c.II, s.163.) **2.**Rusların Kars'ta Süvari, Kanlı ve Hafız Paşa tabyaları karşısında bulunan yaklaşık 7,5 km'lik bir cephe boyunca Kars'ı bombardımana başlamaları. (TSKTOD, c.II, s.175.)
8 Kasım 1877	:	Rusların Kars'ın Hafız Paşa Tabyasına taarruza başlamaları. Bu muharebede Hafız Paşa Tabyası Komutanı Albay Şakir Beyin şehit düşmesi. (TSKTOD, c.II, s.176.)
8/9 Kasım 1877	:	Rusların Erzurum'daki Aziziye Tabyasına baskını. Aziziye Tabyasını ele geçirmeleri. Daha sonra Kaptan Mahmut Paşa kuvvetleri ve gönüllü halkın yardımıyla tabyaların tekrar Ruslardan geri alınması. (GAMP, s.92. KH, s.184-185. MGAMP, s.66. ORHK, Kutu: 27, Göm: 105; Kutu: 28, Göm: 88,89; Kutu: 33, Göm: 163. OT, c.VIII, s.56. SHCS, s.227-228. SORM, s.272. TSKTOD, c.II, s.164.)
10 Kasım 1877	:	Rumeli cephesinin tek elden sevk ve idaresi zorunluluğu karşısında Yüksek Askerî Meclisin kararıyla Mareşal Süleyman Paşanın Rumeli Orduları Genel Komutanlığına getirilmesi.[51] (RC, s.424,433. UH, c.IV, s.343.)

[50] RC, s.479'da 14 Kasım 1877 olarak belirtilmektedir.
[51] ORHK, Kutu: 30, Göm: 198'de 13 Kasım 1877 olarak belirtilmektedir.

12 Kasım 1877		Rus Seyyar Ordu Başkomutanı Grandük Nikola Nikolayeviç'in genel karargâhı Pordim'den Mareşal Gazi Osman Paşaya hitaben Fransızca bir mektup göndererek teslim olmasını istemesi. (GOPP, s.41. ORH3O, s.54. RTM, s.2609.)
13 Kasım 1877	:	Mareşal Gazi Osman Paşanın Rus Seyyar Ordu Başkomutanı Grandük Nikola Nikolayeviç'in yazdığı teslim ol çağrısını içeren teklifine ret cevabı vermesi. (İOTK, c.IV, s.306. RC, s.544. TSKTOD, c.II, s.188.)
14 Kasım 1877		Hıfzırrahman vapuru ile beş silâhlı filikanın Sünne kanalının altıncı milinde karaya çıkarak buradaki bir düşman karakolunu yakmaları. (TSKTOD, c.III, s.48.)
15 Kasım 1877	:	Rusların Berkofça kasabasını ele geçirmesi ve Ayvarca'ya kadar gelmeleri. Bölge ahalisinin Balkan dağlarına göç etmesi. (ORHK Kutu: 35, Göm: 173; Kutu: 103, Göm: 13.)
17 Kasım 1877	:	**1.**Mareşal Gazi Osman Paşanın ordusuyla birlikte Sofya veya Vidin'e çekilmesine müsaade edildiği takdirde Plevne'yi terk edeceği şeklinde teklifinin Rus başkomutanı tarafından kabul edilmemesi. (ORH3O, s.55.)
	:	**2.**Rus kuvvetlerinin yedi koldan Kars'a taarruza başlamaları ve Arap Tabya'yı ve Kars çayının sağında bulunan tabyaların tümünü ele geçirmeleri. (TSKTOD, c.II, s.178-179.)
		3.Orhaniye Komutanı Mehmet Ali Paşanın Sofya'ya gelmesi. (UH, c.IV, s.174.)
18 Kasım 1877	:	**1.**4 ncü Ordunun Erzurum doğusundaki Deveboynu mevzilerine çekilmesi üzerine Kars'ın savunması için bırakılan Tümgeneral Hüseyin Hami Paşa komutasındaki Türk kuvvetlerinin Ruslara karşı uzun süre direnmesi ancak sonunda kalenin Rusların eline geçmesi. Kaleyi koruyan Türk kuvvetlerinin Ruslara esir düşmesiyle Kars'ın düşmesi. (DM, s.54. GAMP, s.94. İOTK, c.IV, s.301. KH, s.194-195. MGAMP, s.67. ORH3O, s.59. ORHK, Kutu: 47, Göm: 97. R93H, s.33. SHCS, s.241-242. SORM, s.273. TSKTOD, c.II, s.171.)

	:	**2.**Mareşal Süleyman Paşanın Orhaniye Komutanı Mehmet Ali Paşa ve Balkan Ordusu Komutanı Rauf Paşayla emniyetli şekilde muhabere edebilmek ve gerektiğinde her yere yetişebilmek amacıyla karargâhını Edirne'ye almak için Başkomutanlığa teklifte bulunması üzerine Serasker Vekili Mareşal Mustafa Paşa (Fosfor)nın Mareşal Süleyman Paşaya emir göndererek ikinci bir emre kadar Tuna Ordusunun başından ayrılmaması ve Edirne ve Orhaniye gibi bir yere gitmemesi ihtarında bulunması. (RC, s.432.)
19 Kasım 1877	:	**1.**Kars Komutanı Tümgeneral Hüseyin Hami Paşanın muhasaradan kurtarabildiği birliklerle Bayburt üzerine çekilmesi. (ORHK, Kutu: 35, Göm: 64; Kutu: 36, Göm: 177.)
		2.Pirgos Muharebesi. Dilaver Paşaya bağlı kuvvetler ile Yarbay İbrahim Bey komutasındaki Türk kuvvetlerinin Ruslarla yaptığı muharebede Rusların yenilmesi. (UH, c.III, s.310-314.)
20 Kasım 1877	:	Rus Kafkas Ordusu Komutanı Loris Melikof'un emrindeki birliklerle Erzurum önündeki Rus kuvvetlerine katılmak üzere Kars'tan hareket etmesi. (TSKTOD, c.II, s.180. SHCS, s.242.)
21 Kasım 1877	:	Rusların Radova'yı zapt etmesi.[52] (ARB, s.135.)
23 Kasım 1877	:	**1.**Mareşal Süleyman Paşanın Askerî Meclis Başkanı Mareşal Mahmut Paşa ile Tophane Mareşali Mahmut Celalettin Paşaya bir telgraf göndererek 21 Kasımda Doğu Tuna ordusu hudutları dışına çıkmamak için gönderilen kesin emir nedeniyle Rumeli Harp Orduları Genel Komutanlığından istifa ettiğini bildirmesi ancak istifasının kabul edilmemesi. (RC, s.433.)
	:	**2.**Kars'ın güneydoğusunda Alacadağ'da yapılan ve yenilgiyle sonuçlanan muharebede sevk ve idarede büyük ihmalleri görülen tümen komutanlarından Tümgeneral Ömer Paşanın Divanı Harbe verilmesi. (ORHK, Kutu: 74, Göm: 1.)

[52] ORHK, Kutu:109, Göm:116'da 25 Kasım 1877 olarak belirtilmektedir.

24 Kasım 1877	:	**1.**Padişah II. Abdülhamit tarafından Askerî Meclisin feshedilmesi. Askerî Meclisin görevlerinin bir süre önce kurulmuş olan Harp Danışma Heyeti (Müşaverei Harbiye Heyeti)ne devredilmesi. (RC, s.434.)
	:	**2.**Mareşal Kurt İsmail Paşanın cephe komutanlığı görevinden alınarak Kiremitli tabyadan Topdağı'na kadar olan cephenin sorumluluğunun Tümgeneral Rıfat Paşaya verilmesi. (TSKTOD, c.II, s.181.)
25 Kasım 1877	:	Rauf Paşanın Bahriye Nazırlığı uhdesinde kalmak üzere Edirne'de kurulacak olan İhtiyat Ordusu Komutanlığına, Balkan Ordusu Komutanlığından boşalan yere ise Ahmet Eyüp Paşanın atanmaları. (ORHK, Kutu: 107, Göm: 85. ORRS, c.XI, s.129, 224-225.)
26-28 Kasım 1877	:	Maçka-Tröstenik Muharebesi: Asaf Paşa komutasındaki Kadıköy Tümeninin Lom nehri batısındaki Maçka-Tröstenik-Obreten hattındaki Rus kuvvetlerine yaptığı taarruz teşebbüsünde başarısızlığa uğraması ve tekrar Lom nehri doğusuna geri çekilmesi. Bu başarısızlığından dolayı Asaf Paşanın tümen komutanlığından alınması. Yerine terfi ettirilerek tümgeneral olan Osman Paşanın atanması. (ARB, s.135-136. ORRS, c.XI, s.95. RC, s.435-441. UH, c.III, s.330-331.)
26 Kasım 1877	:	Rusların Etrepoli kasabasını zapt etmesi. Bölgeyi korumakla görevli Tuğgeneral Mustafa Paşa kuvvetlerinin dağılması. (ORHK, Kutu: 89, Göm: 94, Kutu: 103, Göm: 30.)
27 Kasım 1877	:	**1.**Kurt İsmail Paşa komutasındaki kuvvetlerin Köprüköy'e gelmesi ve burada Kars'tan çekilen kuvvetlerle birleşmesi. (ORH3O, s.59.)
		2.Recep Paşanın rütbesi tümgeneralliğe yükseltilerek Orhaniye Tümeni Komutanlığına atanması. (UH, c.III, s.437.)
	:	**3.**Bar civarındaki Nihaç Kalesi'nin Karadağlılar tarafından zapt edilmesi. (ORHK, Kutu: 4-20, Bel: 579,580.)

28 Kasım 1877		Rusların İzladiye'ye taaruza başlaması. Orhaniye Komutanı Mehmet Ali Paşanın Recep Paşa komutasındaki Orhaniye Tümeni ile birlikte Kamarlı'ya çekilmesi. (UH, c.III, s.447-448. UH, c.IV, s.2.)
29 Kasım 1877	:	Mareşal Rauf Paşanın Balkan Ordusunu Mareşal Ahmet Eyüp Paşaya teslim ederek Edirne'de kurulması düşünülen İhtiyat Ordusu Komutanlığı görevine katılmak üzere Şıpka'dan ayrılması. (RC, s.428.)
30 Kasım 1877	:	Şakir Paşa Tümeni ile Rus kuvvetleri arasında Kamarlı bölgesinde cereyan eden muharebenin kazanılması. Rusların Çeliç geçidine geri çekilmesi. (ORHK, Kutu: 36, Göm: 48,53; Kutu: 38, Göm: 94; Kutu: 32, Göm: 158.)

ARALIK

1 Aralık 1877	:	Karadağlıların Bar Kalesi'ni muhasara ederek İşkodra istikametinde ilerlemeleri. (ORHK, Kutu: 41, Göm: 144.)
4 Aralık 1877	:	Elena Muharebesi: Fuat Paşa Tümeninin Maryan mevziindeki General Mirski komutasındaki 9 ncu Rus Tümenine taaarruz ederek düşmanı mağlûp etmesi ve Elena'nın Ruslardan geri alınması. (ARB, s.136. İOTK, c.IV, s.306. ORHK, Kutu: 32, Göm: 162; Kutu: 49, Göm: 51,169. ORRS, c.XI, s.113. RC, s.441. R93H, s.29. SORM, s.286. SPM, c.III, s.206. UH, c.IV, s.17,40,162.)
4/5 Aralık 1877	:	Kerim Paşa Tümeninin Kesreve ve Zlatariçe'yi ele geçirmesi. (ORHK, Kutu: 38, Göm: 95. ORRS, c.XI, s.123. RC, s.447.)
5 Aralık 1877	:	Mareşal Süleyman Paşanın Seraskerliğe çektiği bir telgrafla "Mareşal Mehmet Ali Paşanın Elena Muharebesi'ne katılmamasından dolayı Tuna Şark Ordusunun da Tırnova'ya doğru yapacağı harekâtı ertelemek zorunda kaldığını" bildirmesi. (RC, s.448.)
7 Aralık 1877	:	Orhaniye Komutanı Mehmet Ali Paşanın Hersek Komutanlığına atanması. Yerine Şakir Paşanın tayini. (ORHK, Kutu: 107, Göm: 114.)

7-8 Aralık 1877	:	Süleyman Paşanın Rusçuk'a gelerek burada Rusçuk ve Kadıköy tümenlerinden bir taaruz tümeni teşkil etmesi. (SORM, s.286-287.)
8 Aralık 1877	:	Yunan komiteleri tarafından kışkırtılan ve himaye gören Giritli eşkıyaların Laşit sancağı Laçifi köyünde ayaklanması üzerine Liva Mutasarrafı Corci Paşanın ayaklanmayı bastırması. (ORHK, Kutu: 55, Göm: 140.)
10 Aralık 1877	:	**1.**Dubnik ve Teliş muharebelerinden sonra Plevne ile telgraf irtibatının ve bütün ikmal yollarının kesilmesi üzerine hiçbir kurtulma ümidi kalmayan Mareşal Gazi Osman Paşanın çıkış (huruç) harekâtına karar vermesi. Rusların 130.000 asker ve 582 toptan oluşan muhasara hattına karşı yapılan harekâtta başlangıçta birinci ve ikinci hattaki Rus tabyalarının zapt edilmiş ise de üçüncü hattaki Rus kuvvetleri önünde fazla zayiat veren Mareşal Gazi Osman Paşanın tekrar Plevne'ye dönmek zorunda kalması ve ordusuyla birlikte (10 general, 2128 subay, 40.000 er ve 77 top) Ruslara esir düşmesi. Böylece 4 ay 23 gün Rus kuşatması altında kalan Plevne Rusların eline geçmiştir. (ARB, s.139. GOPP, s.44-49. GOPPM, s.184. ORH3O, s.55. ORRS, c.XI, s.148-150. OT, c.VIII, s.51. RC, s.479. R93H, s.29. STI, s.276. ST2, s.519. SORM, s.294-295. TR, s.84. UH, c.IV, s.162,209,216.)
	:	**2.**Serasker Kaymakamı Fosfor Mustafa Paşanın yeni teşkil olunacak Asakiri Mülkiye Birlikleri Komutanlığına getirilerek yerine Mareşal Rauf Paşanın atanması. Edirne İhtiyat Ordu Komutanlığına da Mareşal Ömer Fevzi Paşanın atanması.[53] (ORRS, c.XI, s.227-228.)
11 Aralık 1877	:	**1.**Serasker Vekili Mareşal Rauf Paşadan Süleyman Paşaya verilen emirde Mareşal Süleyman Paşanın 18 Kasım 1877 tarihli önerilerinin uygun bulunduğu, Tuna Şark Ordusunun Tümgeneral Fazıl Paşaya bırakılarak, Balkanlar'ın güneyine (Sofya-İzladi hattı) nakledilecek kuvvetlerin takdirinin kendisine bırakıldığının bildirilmesi. (RC, s.487-488.)

[53] Müşir Rauf Paşanın seraskerliğe atanma tarihi ORHK, Kutu: 55, Göm: 135'te 16 Aralık 1877 olarak belirtilmektedir.

12 Aralık 1877 : **1.**Ruslara esir düşen Mareşal Gazi Osman Paşanın Bogot'taki Rus Çarı II.Aleksandr ile görüştürülmesi. (İOTK, c.IV, s.307. RC, s.544. R93H, s.29.)

: **2.**İkinci Maçka-Tröstenik Muharebesi: Hazergrad Kolordusu Komutanı Tümgeneral Fazlı Paşa komutasındaki kuvvetlerle General Vladimir emrindeki 12 nci Rus Kolordusu arasında cereyan eden muharebenin kaybedilmesi. (ORRS, c.XI, s.137. RC, s.449. SPM, c.I, s.229. UH, c.IV, s.142,154.)

: **3.**Osmanlı Devleti'nin savaşı durdurmak üzere Paris Anlaşması'nda imzası bulunan devletlere başvurarak aracılık yapmasını istemesi. (STI, s.276.)

14 Aralık 1877 : **1.**Sırbistan'ın Osmanlı Devleti'ne yeniden harp ilân etmesi. (İOTK, c.IV, s.307. GOPPM, s.206. OT, c.VIII, s.52. OT1, c.V, s.587. RC, s.544. RTM, s.2612. SHCS, s.242. UH, c.IV, s.192,200.)

: **2.**Tuğgeneral Kamarof komutasındaki Rus kuvvetlerinin Ardahan'dan Ardanuç önlerine gelmesi. (TSKTOD, c.II, s.185.)

15 Aralık 1877 : Rusların Ardanuç'a taarruzu ve Yarbay Emin Bey kuvvetlerini geri atarak Ardanuç'u işgal etmesi. (TSKTOD, c.II, s.185.)

16 Aralık 1877 : **1.**Plevne'de esir düşen Mareşal Gazi Osman Paşanın maiyeti ile birlikte Rusya'ya götürülmesi. (İOTK, c.IV, s.307. RC, s.544.)

: **2.**Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Erzurum bölgesindeki Hristiyanların düşmana yardım ettiklerini ve fesat çıkardıklarını belirterek hükûmete Erzurum ve civarında sıkıyönetim ilân edilmesini önermesi. (GAMP, s.98.)

17 Aralık 1877 : **1.**Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Erzurum ve çevresinde sıkıyönetim ilân edilmesi ile ilgili teklifinin çıkarılan bir irade ile kabul edilmesi. (GAMP, s.98.)

2.Süleyman Paşanın Hazergrad'dan Varna'ya gelmesi. (UH, c.IV, s.230.)

19 Aralık 1877 : Süleyman Paşanın Varna'dan İstanbul'a hareket etmesi. (UH, c.V, s.57.)

20 Aralık 1877	:	**1.**Balkan Komutanı Mareşal Ahmet Eyüp Paşanın kış dolayısıyla Şıpka'dan geri çekilmeyi Başkomutanlığa önermesi üzerine görevden alınması. Tuğgeneral Veysel Paşanın tümgenerallik rütbesine yükseltilerek Balkan Komutanlığına atanması. (RC, s.488,494.)
	:	**2.**Rumeli Harp Orduları Genel Komutanı Süleyman Paşanın İstanbul'dan trenle Edirne'ye hareket etmesi.[54] (ORHK, Kutu: 49, Göm: 80.)
	:	**3.**Sırpların Kladinça, Kokaviçe ve Ursula köylerini zapt etmeleri ve Seniçe'ye doğru ilerlemeleri. (ORHK, Kutu: 40, Göm: 197.)
22 Aralık 1877	:	**1.**Rusların Ardanuç'u kuşatması üzerine bölgeyi savunan Osmanlı kuvvetlerinin Harhan boğazı bölgesine çekilmesi. (ORHK, Kutu: 58, Göm: 63.)
	:	**2.**Niş Komutanı Halil Paşanın görevine son verilmesi yerine Asaf Paşanın atanması. (ORHK, Kutu: 43, Göm: 211.)
	:	**3.**Sırpların Kosova vilâyetinin bazı mahallelerini işgal ederek Leskofça'ya doğru ilerlemeleri üzerine Leskofça hükûmet erkânının İvraniye'ye çekilmesi. (ORHK, Kutu: 41, Göm: 56.)
24 Aralık 1877	:	Sırbistan'ın Bulgar milis kuvvetleri ile birleşerek Palanka kasabasını işgal etmeleri üzerine Tümgeneral Osman Nuri Paşa kuvvetlerinin Leskofça üzerine çekilmesi.[55] (OSS, c.III, s.238.)
25 Aralık 1877	:	**1.**Rumeli cephesindeki endişe verici durum üzerine 4 ncü Ordu Komutanı Mareşal Ahmet Muhtar Paşanın Çatalca Komutanlığına atanması ve emir komutayı Mareşal Kurt İsmail Paşaya vekâleten bırakarak İstanbul'a gitmek üzere Erzurum'dan ayrılması. (İOTK, c.IV, s.301-302. GAMP, s.89. MGAMP, s.68. ORHK, Kutu: 39, Göm: 124; Kutu: 42, Göm: 45; Kutu: 58, Göm: 72; Kutu: 3-14, Belge: 350. RC, s.490. SHCE, s.152. SHCS, s.243. TSKTOD, c.II, s.184.)
	:	**2.**Plevne'deki Rus kuvvetlerinin Orhaniye ve Şıpka geçitlerinden ileri harekâta başlamaları. (ORH3O, s.56.)

---

[54] SORM, s.305'te 21 Aralık 1877 olarak belirtilmektedir.
[55] ORHK, Kutu: 106, Göm: 100'de 25 Aralık 1877 olarak belirtilmektedir.

	:	**3.**Ereğli-Sinop arasında yalnız başına seyreden ve içinde 793 göçmen, 800 hasta ve yaralı asker bulanan Mersin vapuruna Rusya adlı yardımcı kruvazör tarafından el konularak Sivastopol'a götürülmesi. (TSKTOD, c.III, s.60.)
	:	**4.**Sırbistan'ın Şehirköy'de Tigeşvar istihkâmlarına hücum etmesi. (ORHK, Kutu: 42, Göm: 95.)
	:	**5.**Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna'da kendi gözetimleri altında müstakil bir idare kurma isteğinde bulunması. (ORHK, Kutu: 44, Göm: 24.)
27 Aralık 1877	:	**1.**Mareşal Kurt İsmail Paşa'nın asaleten 4 ncü Ordu Komutanlığına ,Tümgeneral Feyzi Paşa'nın kurmay başkanlığına atanması. (ORHK Kutu: 42, Göm: 50, Kutu: 3-14, Bel: 356)
	:	**2.**Süleyman Paşanın Edirne'den hareket ederek Sofya'ya gelmesi. (SORM, s.307.)
28 Aralık 1877	:	**1.**General Skoblev komutasındaki Rus kuvvetlernin Şıpka'yı savunan Veysel Paşanın idaresindeki Balkan ordusuna taarruza başlaması. Serasker Rauf Paşanın Rus Seyyar Orduları Başkomutanı Grandük Nikola Nikolayeviç'e mütareke teklifinde bulunması. (DM, s.43.)
	:	**2.**Şarköy'ün Sırbistan tarafından işgali. (OSS, c.III, s.240.)
	:	**3.**Sırbistan'ın Pırut müstahkem mevkiini işgal etmeleri. (RTM, s.2612.)
29 Aralık 1877	:	**1.**Rusların Kamarlı ve Şehirköy'ü işgal etmeleri. (ORHK, Kutu: 41, Göm: 64.)
	:	**2.**Edirne'de teşkil edilmekte olan Orduyu Hümayun Komutanlığına Ahmet Eyüp Paşanın atanması. (ORHK; Kutu: 43, Göm: 74.)
30 Aralık 1877	:	**1.**Orhaniye'deki kuvvetlerin Kamarlı'dan İzladiye ve Petroviçe'ye Şehirköy'deki kuvvetlerin Dragon boğazından Sofya üzerine, Tümgeneral Osman Paşa emrindeki Sofya Tümeninin ise Kapucak derbendine çekilmeleri. (RC, s.490-492. UH, c.V, s.12.)

	:	**2.**Sırbistan'ın Ürgüp ve Kurşunlu'yu işgal etmesi. (ORHK, Kutu. 38, Göm: 127.)
	:	**3.**Mareşal Süleyman Paşanın Sofya'nın kuşatılması tehlikesine karşı tekrar Edirne'ye dönmesi. (ARB, s.172. SORM, s.307-308.)
31 Aralık 1877	:	**1.**Erzurum'dan ayrılan Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Trabzon'a gelmesi. (SHCS, s.281.)
	:	**2.**Batum'da bulunan Donanmayı Hümayuna ait zırhlıların Söğütlü ve Poti'de bulunan düşman gemilerini top ateşine tutması. (ORHK, Kutu: 39, Göm: 6.)
		1878
OCAK-		
1 Ocak 1878	:	Taşkesen Muharebesi. Rusların Kamarlı cephesi gerisindeki Taşkesen sırtlarını tutan Peyker Paşa Tugayına ve Aşağı Kamarlı'daki Mehmet Paşa Tugayına (her iki tugay Şakir Paşa Tümenine bağlı idi) taarruza geçmesi, tugayların ağır toplarını düşmana terk ederek İzladi güneyindeki Petriç'e çekilmeleri. (ARB, s.158. RC, s.492-493. SPM, c.I, s.255. UH, c.V, s.89,95.)
2 Ocak 1878	:	Rus Çarı II. Aleksandr'ın Lofça'ya gelmesi. (RC, s.495.)
2/3 Ocak 1878	:	Şakir Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetlerinin İhtiman, Kapucak, Planka ve Somakov bölgesi (Sofya'nın güneyi) ile Petriç ve İzladi (Sofya'nın doğusu) bölgesindeki Tatarpazarcık istikametine çekilmesi. (UH, c.IV, s.316; c.V, s.55.)
3 Ocak 1878	:	Üstün Rus kuvvetleri karşısında tutunamayan Şakir Paşa Tümeninin Kamarlı geçidini müdafaa edemeyip geri çekilmesi üzerine Rusların Sofya'yı işgal etmesi.[56] (ARB, s.178. İOTK, c.IV, s.308. RC, s.493. R93H, s.32. UH, c.IV, s.299.)

---

[56] ORH3O, s.56, ST2, s.519, OT, c.VIII, s.52'de 4 Ocak 1878 olarak belirtilmektedir.

4 Ocak 1878	:	Mareşal Süleyman Paşanın Otlukköy ve Tatarpazarcık bölgesindeki kuvvetlere komutan tayin edilmesi. Padişah II. Abdülhamit'in Süleyman Paşayı telefon başına çağırarak derhâl Tatarpazarcık'a hareket etmesi için emir vermesi. Süleyman Paşanın genel komutanlığı Rauf Paşaya bırakması. (SORM, s.311. SPM, c.I, s.101,248,256.)
5 Ocak 1878	:	**1.**Rusların Hınıs'ı işgal etmeleri. (TSKTOD, c.II, s.191.)
	:	**2.**Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Trabzon'dan İstanbul'a hareket etmesi. (SHCS, s.281. GAMP, s.101.)
	:	**3.**Mareşal Süleyman Paşanın Edirne'den Tatarpazarcık'a hareket etmesi. (SORM, s.312. SPM, c.I, s.102.)
	:	**4.**Mareşal Safvet Paşanın Balkan Batı Bölgesi Komutanlığına atanması ve Süleyman Paşanın Tatarpazarcık ilerisinde Prostim derbendi-Otlukköy-Kapucak müdafaa hattının ortasında bulunan Otlukköyü'ne hareket etmesi. (RC, s.494.)
	:	**5.**Grandük Nikola Nikolayeviç'in Balkanlar'daki tüm kuvvetlerini 300 km uzunluğundaki Osmanlı cephesine karşı genel bir taarruza geçirmesi. (RC, s.494. UH, c.V, s.139-140.)
	:	**6.**Bir Rus tümeninin Gürcü boğazını aşıp Ilıca'ya gelmesi ve burada Albay Ahmet Bey komutasındaki süvari birliği ile yaptığı muharebeyi kazanıp Ilıca'yı işgal etmesi. (ORHK, Kutu: 47, Göm: 118.)
6 Ocak 1878	:	Ilıca'yı işgal eden Rus kuvvetleriyle Türk kuvvetleri arasında Çiftlikköyü civarında yapılan muharebede Rusların mağlûp edilerek Karasu istikametinde geri atılması. (ORHK, Kutu: 58, Göm: 93.)
7 Ocak 1878	:	**1.**Yenipazar Komutanı Tümgeneral Hafız Paşanın yapılan muharebe sonucu Kurşunlu boğazını düşmandan geri alması. (ORHK, Kutu: 41, Göm: 22.)
	:	**2.**Rusların Patnos'u işgal etmesi. (TSKTOD, c.II, s.190.)

		3.General Radeski ve General Mirski komutasındaki Rus kuvvetlerinin Hamitli ve İsve boğazlarını ele geçirerek Şıpka köyü önlerine gelmeleri. (SORM, s.313.)
	:	**4.**Rusların bir kolla Ahmetli, Keçidere, Müflisler ve İsve mıntıkalarından Şıpka istikametine diğer bir kolla Selvi üzerinden Aykırı Cebel, Kalofer, Karlova, Turyan geçitlerini savunan İskender Paşa ve Veysi Paşa kuvvetlerine taarruza başlaması. Üçüncü bir Rus kolunun ise Vakarlı cihetinden İhtimam'a ilerlemesi. Sabit Paşa kuvvetlerinin Kapucak ilerisindeki Çerkez köyüne çekilmeleri üzerine Albay Hüseyin Bey kuvvetleriyle Rus kuvvetlerinin tekrar İhtimam'a püskürtülmesi. (UH, c.V, s.164-169,184-185.)
		5. Süleyman Paşanın Otlukköyü'ne gelmesi. (UH, c.I-II, s.162; c.IV, s.233.)
8 Ocak 1878	:	**1.**Rusların Kızanlık ve İhtimam'ı işgal etmesi. (İOTK, c.IV, s.308. SPM, c.III, s.162. R93H, s.32.)
	:	**2.**Serasker Rauf Paşadan Süleyman Paşaya gönderilen telgrafta "Rusya ile ateşkes anlaşmasının imzalanmasına karar verilmesi sebebiyle birliklerin bulundukları hatta kalmalarının" emredilmesi. Buna rağmen Rus kuvvetlerinin Karlova ve Kalofer'e saldırıya devam etmeleri. (SPM, c.III, s.163. UH, c.IV, s.338; c.V, s.207-215.)
		3.Rus kuvvetlerinin Tuğgeneral Ali Paşa komutasındaki Türk Süvari Tugayına baskın yaparak Aşkale'yi işgal etmesi, Bayburt-Tercan istikametinde ilerlemeleri. (ORHK, Kutu: 39, Göm: 16,156. TSKTOD, c.II, s.191.)
		4.Rus Seyyar Ordu Başkomutanı Grandük Nikola Nikolayeviç'in Lofça'ya gelmesi. (UH, c.II, s.162.)
9 Ocak 1878	:	**1.**Balkan Ordusunun Rus Balkan Ordusu Komutanı General Prens Mirski ve 8 nci Rus Kolordusu Komutanı General Skoblev kuvvetleri tarafından Şıpka'da (Omurcılar ordugâhında) kuşatılması sonucu Veysel Paşa komutasındaki Şıpka Kolordusunun kuvvetlerinin bir kısmının teslim olması, bir kısmının düzensiz bir şekilde Edirne istikametine çekilmesi. (GOPPM, s.207. İOTK, c.IV, s.308. ORH3O, s.56,60. ORRS, c.IX, s.74. OT1, c.V, s.588. R93H, s.32. SORM, s.315-316. TSKTOD, c.II, s.192. UH, c.IV, s.191.)

	:	**2.**Süleyman Paşa tarafından Balkan Ordusuna ateşkes için emir verilmesi. (UH, c.V, s.348.)
	:	**3.**İstanbul'daki Başkomutanlık karargâhından verilen emirle Dubnice ve Samakov'daki birliklerin Tatarpazarcık'a çekilmesi. Karlova'da bulunan Şakir Paşa Tümeninin ise bölgede kalarak savunmaya devam etmesinin emredilmesi. (UH, c.V, s.353.)
		4.Rusların Samako'yu işgal etmesi. (İOTK, c.IV, s.308. R93H, s.32.)
	:	**5.**Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın İstanbul'a varışı. (GAMP, s.107. MGAMP, s.70. SHCS, s.281.)
	:	**6.**Rusların Pernekapan'ı işgali. Tuğgeneral Ali Paşa kuvvetlerinin Bayburt'a çekilmesi. (ORHK, Kutu: 39, Göm: 155; TSKTOD, c.II, s.191.)
	:	**7.**Rus kuvvetlerinin Çukurlu-Prostim derbendi-Avratalan-Otlukköy-Kapucak-Samako hattına gelmesi. (RC, s.498.)
10 Ocak 1878	:	**1.**Padişah II. Abdülhamit'in İngiltere Kraliçesi Viktorya'ya telgraf göndererek mütareke için arabulucuk yapmasını istemesi. (GAMP, s.109.)
	:	**2.**Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın incelemelerde bulunmak üzere İstanbul'dan Çatalca'ya hareket etmesi. (SHCS, s.283.)
		3.Seraskerlik tarafından Balkanlar'daki Osmanlı kuvvetlerinin Edirne'ye çekilmesi emrinin verilmesi. (SPM, c.I, s.258; c.III, s.128. UH, c.IV, s.350.)
	:	**4.**Sırbistan'ın Niş Kalesi'ni ele geçirmesi. Bölgeyi savunan Hafız Paşa kuvvelerinin Priştina'ya çekilmesi. (İOTK, c.IV, s.307. OSS, c.III, s.243-245. RC, s.495. R93H, s.32.)
	:	**5.**Karadağlıların Bar (Antivari) limanı ve kasabasını işgal etmesi, Kale Komutanı Yarbay İbrahim Beyin kaleyi Karadağlılara teslimi. (İOTK, c.IV, s.307. OKS, s.248. RC, s.495. R93H, s.32. RTM, s.2612.)
11 Ocak 1878	:	**1.**Sadrazam İbrahim Ethem Paşanın azledilmesi ve Viyana Büyükelçiliğine atanması yerine Dâhiliye Nazırı Ahmet Hamdi Paşanın atanması. (İOTK, c.IV, s.308-309. RC, s.545. R93H, s.36.)

	:	**2.**Çar II. Aleksandr'ın Gabrova'ya gelmesi. (RC, s.495.)
	:	**3.**Şıpka ve Hain boğazlarının Ruslar tarafından işgalinden sonra İslimye'ye çekilen Tuğgeneral Hasan Paşa ve Yanbolu'ya çekilen Tümgeneral Kerim Paşaya Edirne'ye çekilmelerinin emredilmesi. (ORHK, Kutu: 49, Göm: 109.)
12 Ocak 1878	:	**1.**Karadeniz Türk Filosunun Gözleve önlerine gelerek kasaba ve tahkimatını bombardıman etmesi. (TSKTOD, c.III, s.63.)
		2.Grandük Nikola Nikolayeviç'in karargâhı ile Kızanlık'a gelmesi. (UH, c.II, s.162.)
13 Ocak 1878	:	**1.**Padişah II. Abdülhamit'in Rus Çarı II.Aleksandr'a bir telgraf göndererek savaşın durdurulmasını ve mütareke yapılmasını istemesi. (ST1, s.276. SORM, s.325.)
	:	**2.**Şakir Paşa, Fuat Paşa ve Osman Paşa tümenlerinin Tatarpazarcık'a, İzladi Tümeni ile Karlova Müfrezesinin Filibe'ye çekilmeleri ve bu kuvvetlerin gece yarısından sonra Meriç'in güneyine geçmeleri. (RC, s.499. SPM, c.I, s.264.)
	:	**3.**Rus genel karargâhının Şıpka'dan Kızanlık'a nakledilmesi. (ARB, s.179.)
14 Ocak 1878	:	**1.**Rus kuvvetlerinin Tatarpazarcık'a taarruzu. Fuat Paşa Tümeni hariç diğer tümenlerin (Recep, Şakir, Peyker ve Sabit Paşa tümenleri) Tatarpazarcık'ı boşaltarak Filibe'ye çekilmeleri, Yeni Zağra, Çırpan ve Tatarpazarcık'ın Rusların eline geçmesi. (İOTK, c.IV, s.308. RC, s.545. R93H, s.32. SORM, s.325.)
	:	**2.**Karadeniz Türk Filosunun Kefe (Feodosya) şehir ve tahkimatını bombardıman etmesi. (TSKTOD, c.III, s.63.)
15 Ocak 1878	:	**1.**Yüzbaşı Makarof komutasındaki Rus torpidobotunun Batum limanındaki Türk filosuna baskını, İntibah adlı karakol gemisinin isabet alarak batması. (DM, s.106. TSKTOD, c.III, s.64.)
	:	**2.**Mareşal Süleyman Paşanın karargâhı ile birlikte Filibe'nin güneybatısındaki Kadıköy mevkiine gelmesi. (RC, s.500.)

16 Ocak 1878 : **1.**Osmanlı mütareke heyetinin Edirne'ye gelmesi. (ORHK Kutu: 47, Göm: 142. RC, s.503.)

: **2.**Değirmendere Muharebesi. General Kont Şolahof komutasındaki Rus kuvvetlerinin Filibe yakınlarından Meriç'i geçmesi ve Değirmendere bölgesinde Fuat Paşa Tümeni ile muharebeye tutuşması. (UH, c.VI, s.14-17.)

: **3.**Fuat Paşa Tümeninin İstanimaka'ya çekilmesi üzerine Rusların Adaköy'ü işgali. (SPM, c.III, s.181.)

17 Ocak 1878 : **1.**Filibe'nin Rusların eline geçmesi. (ARB, s.186. İOTK, c.IV, s.308. RC, s.501. R93H, s.32.)

: **2.**Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Çatalca İstihkâmları Başkomutanlığına atanması. (GAMP, s.109. MGAMP, s.71. ORHK, Kutu: 61, Göm: 137. SHCS, s.283-284.)

19 Ocak 1878 : **1.**Karadağlıların Ülgün limanını ve kasabasını ele geçirmeleri. (İOTK, c.IV, s.307. RC, s.545. R93H, s.32. RTM, s.2612.)

: **2.**Hariciye Nazırı Server Paşa başkanlığında Osmanlı mütareke kurulunun (Hazinei Hassa Nazırı Mareşal Namık Paşa, Askerî Müşavir Tümgeneral Necip Paşa ve Tuğgeneral Osman Paşalarla Yarbay Agah Bey) Rus Başkomutanlık karargâhının olduğu Kızanlık'a gelmeleri ve burada Grandük Nikola Nikolayeviç tarafından kabul edilmeleri. (GOPPM, s.208. ORH3O, s.60. RC, s.545. SORM, s.330. TSKTOD, c.II, s.192-193.)

: **3.**Rus kuvvetlerinin Cesirmustafapaşa (Svilengrad)'yı işgal etmesi. (İOTK, c.IV, s.308. RC, s.503.)

: **4.**Süleyman Paşa kuvvetlerinin (Fuat, Şakir ve Sabit Paşa tümenlerinin) İskeçe-Gümülcine hattına çekilmesi. (SORM, s.328-329.)

20 Ocak 1878 : Edirne'nin Ruslar tarafından işgal edilmesi. (İOTK, c.IV, s.308. OA, c.VI, s.248. ORHK, Kutu: 105, Göm: 23. OT, c.VIII, s.52. RC, s.504. R93H, s.32. ST2, s.519. TSKTOD, c.II, s.189. TT, c.III, s.162. UH, c.IV, s.350; c.VI, s.58.)

21 Ocak 1878	:	Rusların hava muhalefeti nedeniyle tehir ettikleri Batum harekâtına yeniden başlamaları. Farhal-Dolishane boğazını tutan Yarbay Emin Bey komutasındaki Türk müfrezesinin Artvin'e çekilmesi. Çoruh vadisinin düşmana açılması. (TSKTOD, c.II, s.185.)
23 Ocak 1878	:	Balkanlar'dan çekilen Peyker Paşa Tümeninin Gümülcine'de toplanması ve aynı gün Karaağaç iskelesinden gemilere bindirilerek Bolayır'a hareket etmesi. (SPM, c.I, s.279. UH, c.VI, s.61,83.)
25 Ocak 1878		**1.**Rusya'nın Osmanlı Devleti ile yapacağı anlaşmanın şartlarını resmî olarak İngiltere'ye bildirmesi. (TSKTOD, c.III, s.66.)
	:	**2.**İngiliz elçisinin Saray Başkâtibi Sait Paşayı ziyaret ederek İngiliz Hükûmetinin gönderdiği telgrafı Padişah II.Abdülhamit'e takdim etmesi. (Telgrafta özetle İngiliz donanmasının 25 Ocak 1878 günü Çanakkale'den Marmara'ya girmesi için emir aldığı ancak bu izin verilmez ise zorla girileceği buna sebep olarak da Rusların mütareke tekliflerinin çok ağır olduğu bildirilmekteydi.) (RC, s.507.)
	:	**3.**İngiliz donanmasının Çanakkale (Kalei Sultaniye) önlerine gelerek kaleyi topla selâmladıktan sonra Beşike limanına demir atması. (ORHK, Kutu: 48, Göm: 2; Kutu: 89, Göm: 103.)
	:	**4.**Süleyman Paşa ordusunun en son çekilen birliklerinin Gümülcine-İskeçe bölgesinde toplanması. (ARB, s.186.)
26 Ocak 1878	:	**1.**Dimetoka , Uzunköprü ve Lüleburgaz'ın Ruslar tarafından işgal edilmesi. (İOTK, c.IV, s.308. RC, s.504,505. R93H, s.32.)
	:	**2.**Mareşal Mehmet Ali Paşanın emrindeki 28 tabur asker ile Çatalca'ya gelip bu taburları Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşa emrine devretmesi. (ORHK, Kutu: 82, Göm: 143.)
	:	**3.**Rus Seyyar Ordu Başkomutanı Grandük Nikola Nikolayeviç'in Edirne'ye gelmesi. (İOTK, c.IV, s.308. OT1, c.V, s.588. R93H, s.32. SORM, s.340.)

27 Ocak 1878	:	**1.**Gümülcine-İskeçe arasında toplanan Süleyman Paşa birliklerinin Gelibolu'ya nakledilmek üzere gemilere bindirilerek Gümülcine'den hareket ettirilmesi. (ARB, s.186. TSKTOD, c.III, s.64.)
	:	**2.**Balkanlar'dan çekilen Sabit Paşa Tümeninin İskeçe kasabasına gelmesi. (UH, c.VI, s.101.)
28 Ocak 1878	:	Peyker Paşa,Recep Paşa ve Ref'et Paşa tümenlerinin Gelibolu'ya çıkarılması. (UH, c.VI, s.104.)
29 Ocak 1878	:	**1.**Rusların Çorlu'yu işgali. (İOTK, c.IV, s.308. ORH3O, s.60. RC, s.505. R93H, s.32. TSKTOD, c.II, s.189,194.)
	:	**2.**Mareşal Süleyman Paşanın Karaağaç iskelesinde toplanan birliklerin emir ve komutasını Fuat Paşaya bırakarak Sultaniye vapuru ile Gelibolu'ya hareket etmesi. (UH, c.VI, s.113.)
30 Ocak 1878	:	**1.**Tümgeneral Oklobizhio komutasındaki Rus kuvvetlerinin Kandiriç suyunu aşarak Sampa tepesindeki Türk siperlerine taarruzu. Büyük zayiat vererek tekrar eski mevzilerine çekilmeleri. Bu muharebede General Şelemetev'in ölmesi. (ORHK, Kutu: 75, Göm: 152. TSKTOD, c.II, s.187-188.)
	:	**2.**Süleyman Paşanın Bolayır savunma hattını teftiş etmek üzere Karaağaç'tan Gelibolu'ya gelmesi.[57] (SPM, c.I, s.108. UH, c.VI, s.116.)
	:	**3.**Osmanlı Devleti'nin mütareke için yapmış olduğu teklifin Rus Çarı II. Aleksandr tarafından kabul edildiğinin bildirilmesi. (ORHK, Kutu: 90, Göm: 38.)
31 Ocak 1878	:	**1.**Dokuz ay yedi gün süren 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nı sona erdiren Edirne Mütareke Sözleşmesi ile Ayastefanos Barışı'nın esaslarını ihtiva eden sulh mazbatası (barış tutanağı)nın Osmanlı Devleti adına Hariciye Nazırı Server Paşa ve Hazinei Hassa Nazırı Namık Paşa, Rusya adına Rus Seyyar Ordusu Başkomutanı Grandük Nikola Nikolayeviç tarafından imzalanması. (İOTK, c.IV, s.309. GAMP, s.111. GOPPM, s.211. ORHK, Kutu: 89, Göm: 106; Kutu: 82; Göm: 151. RC, s.498. R93H, s.36. RTM, s.2676. SORM, s.345. ST1, s.276. ST2, s.523. TSKTOD, c.II, s.192. TT, c.III, s.162. UH, c.VI, s.151.)

[57] DM, s.118; TSKTOD, c.III, s.65'te 31 Ocak 1878 olarak belirtilmektedir.

	: **2.**İşkodra Kolordu Komutanı Ali Saip Paşanın 3 ncü Ordu mareşalliğine atanması. Yerine Hüseyin Hüsnü Paşanın getirilmesi. (OKS, s.250-251.)

ŞUBAT

1 Şubat 1878	: Rusların Dedeağaç ve Tekirdağ'ı işgal etmesi. (UH, c.VI, s.122.)
2 Şubat 1878	: Romanya ordusunun Vidin'e girmesi. (RC, s.546.)
3 Şubat 1878	: **1.**Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Edirne Mütarekesi hükümlerini, Avrupa büyük devletleri arasında imzalanmış olan muahedeleri ihlâl etmekte olduğunu öne sürerek protesto etmesi ve ordusunu seferber etmeye başlaması. (OT, c.VIII, s.61.)
	2.Rusların Dömeke'yi işgal etmesi. (SPM, c.I, s.110.)
	: **3.**Rusların Dedeağaç ve Tekirdağ'da bulunan tümenleriyle Enez-Şarköy istikametine ilerlemeleri. (UH, c.VI, s.122.)
	: **4.**Yunanistan'ın Tesalya'ya 12.000 asker sevk etmesi. (İOTK, c.IV, s.307.)
4 Şubat 1878	: Sadrazam Ahmet Hamdi Paşanın azledilmesi yerine Maarif Nazırı Ahmet Vefik Paşanın başvekil unvanıyla atanması. (İOTK, c.IV, s.309. RC, s.546.)
5 Şubat 1878	: Rusların Silivri'yi işgali. (İOTK, c.IV, s.308. ORHK, Kutu: 50, Göm: 46. ORH3O, s.60. RC, s.505,546. R93H, s.32. TSKTOD, c.II, s.194.)
6 Şubat 1878	: Rusların Çatalca'yı işgal etmesi. (İOTK, c.IV, s.308. RC, s.505,546. R93H, s.32. ORHK3O, s.60. TSKTOD, c.II, s.194.)
7 Şubat 1878	: **1.**Edirne Mütarekesi'nin Erzurum'da 4 ncü Ordu karargâhına ulaşması ve doğu cephesinde Ruslarla mütareke imzalanması. (ORHK, Kutu: 49, Göm: 35. TSKTOD, c.II, s.195.)
	: **2.**Rus Başkomutanlık karargâhının Yeşilköy (Ayastefanos)'de kurulması. (ORH3O, s.60. TSKTOD, c.II, s.194.)

	:	**3.**Süleyman Paşanın Başvekil Ahmet Vefik Paşaya, Serasker Rauf Paşaya ve Bahriye Nazırı Sait Paşalara birer telgraf göndererek Ruslara karşı Çanakkale'de kullanılmak üzere zırhlı gemi istemesi ve bu isteğinin iki güne kadar karşılanmaması hâlinde istifa edeceğini bildirmesi. (UH, c.VI, s.125-126.)
8 Şubat 1878	:	Ruslarla imzalanan Edirne Mütarekesi hükümleri gereğince Erzurum'un Ruslara bırakılması, buradaki Türk kuvvetlerinin Tercan ve Bayburt'a nakledilmelerine başlanması. (KH, s.196. TSKTOD, c.II, s.195.)
10 Şubat 1878	:	Prens Gorçakof'un İngiliz filosunun İstanbul'a gelmesi hâlinde Rusların İstanbul'u zapt edeceklerini devletlere bildirmesi. (TSKTOD, c.III, s.66.)
11 Şubat 1878		Meclisi Mebusan üyelerinden 50 kişinin Serasker Rauf Paşa ve Bahriye Nazırı Sait Paşanın azledilmeleri ve yargılanmaları için dilekçe vermeleri.[58] (SPM, c.I, s.114.)
13 Şubat 1878	:	**1.**Amiral Hornby komutasındaki altı gemiden oluşan İngiliz filosunun devletler hukukuna aykırı olarak zorla Çanakkale Boğazı'na girerek Gelibolu ve Bolayır önlerinde birer gemi bıraktıktan sonra Marmara'ya girmesi adalar civarına gelerek Mudanya önlerinde demir atması.[59] (GOPPM, s.211. SORM, s.348. SPM, c.I, s.123. TSKTOD, c.III, s.66.)
	:	**2.**Meclisi Mebusanın Padişah II.Abdülhamit'in emri ve hükûmet kararıyla süresiz tatil edilmesi. (İOTK, c.IV, s.309. RC, s.546. R93H, s.36. ST2, s.521.)
14 Şubat 1878	:	2000 kadar Yunan eşkıyasının Narda sınırına ve Dömeke mevkiinden Osmanlı sınırına tecavüzü. (ORHK, Kutu: 55, Göm: 148; Kutu: 63, Göm: 65.)
15 Şubat 1878	:	Mareşal Süleyman Paşanın komutanlığı esnasında meydana gelen olaylardan sorumlu tutularak Divanı Harbe verilmesi ve Çanakkale (Kalei Sultaniye)'de ikamet etmesi için çıkarılan fermanın kendisine tebliğ edilmesi. (SPM, c.I, s.127. UH, c.VI, s.182-183.)

[58] SPM, c.I, s.114'te bu tarihin 11 veya 12 Şubat 1878 olduğu belirtilmektedir.
[59] GAMP, s.111; İOTK, c.IV, s.311; MGAMP, s.72; ORH3O, s.62; OT1, c.V, s.589; RC, s.546; ST1, s.277; TSKTOD, c.II, s.197; TT, c.III, s.163'te 14 Şubat 1878 olarak belirtilmektedir.

16 Şubat 1878		**1.**Mareşal Süleyman Paşanın Gelibolu'da bırakılan ve İngiliz donanmasının en büyük zırhlısı olan H.M.S. Agincourt komutanı Visamiral Commerol'u ziyaret etmesi. (SPM, c.I, s.126.)
	:	**2.**Selânik vilâyeti Maliş nahiyesinde Bulgar ahalisinin isyan etmesi. (ORHK, Kutu: 62, Göm: 130.)
18 Şubat 1878	:	Rus Seyyar Orduları Başkomutanı Grandük Nikola Nikolayeviç'in Padişah II.Abdülhamit'e başvurarak İngilizlere karşı "Bir koruma mahiyetinde 10.000 Rus askerinin İstanbul'a girmesini" teklif etmesi. Bu teklifin saray tarafından kabul edilmemesi. (TSKTOD, c.III, s. 66.)
20 Şubat 1878	:	Mareşal Süleyman Paşanın ileride muhakemesi yapılmak üzere Vükelâ Meclisi tarafından tutuklanarak Çanakkale (Kalei Sultaniye)'de nezarete alınması. (UH, c.VI, s.193-194.)
21 Şubat 1878	:	Rus Orduları Başkomutanı Grandük Nikola Nikolayeviç'in Babıâli'ye bir ültimatom göndererek en geç iki gün içinde 10-12.000 Rus askerinin Ayastefanos (Yeşilköy)'e yerleşmesine karar verdiğini ve bunun kabul edilmesi isteğinde bulunması. Aksi hâlde uygun göreceği her stratejik mevkiyi ele geçireceğini bildirmesi. (GAMP, s.111. HLİE, s.67. ST1, s.277.)
22 Şubat 1878	:	21 Şubat tarihli Rus ültimatomuna karşı Babıâli'nin yaptığı deklârasyonla Rusların 1500 kişilik bir kuvvetten fazla olmamak kaydıyla Yeşilköy'e girebileceğini bildirmesi. (HLİE, s.67.)
23 Şubat 1878	:	**1.**Rus birliklerinin Yeşilköy'e gelmeleri ancak İngilizlerin diplomatik ilişkilerini keseceklerini bildirmesi üzerine İstanbul'a girmeye cesaret edememeleri. (DM, s.126. ST1, s.277.)
	:	**2.**Rusların Yeşilköy'e gelmesi üzerine Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Yeşilköy'de bulunan Necip Paşa Tümenini Yeşilköy'den Baruthane (Ataköy civarı)'ye kadar geri alması. (GAMP, s.111-112. SORM, s.353.)

24 Şubat 1878 : Yeşilköy'deki Rus Başkomutanlık karargâhında Grandük Nikola Nikolayeviç başkanlığında ilk toplantının yapılması. Bu toplantıda Osmanlı Devleti'ni Hariciye Nazırı Safvet Paşa ile Berlin Büyükelçisi Sadullah Beyin, Rus Hükûmetini ise Kont İgnatiyef ile Çar II.Aleksandr'ın mabeyncilerinden Nelidof'un temsil etmesi.[60] (SORM, s.353.)

27 Şubat 1878 : Sadrazam Ahmet Vefik Paşanın Yeşilköy'e gidip donanmanın teslim maddesini anlaşma metninden çıkartması. (İOTK, c.IV, s.311.)

MART

3 Mart 1878 : **1.**Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 29 maddelik Yeşilköy (Ayastefanos) Barış Anlaşması'nın imzalanması. (Anlaşmayı Osmanlı Devleti adına Hariciye Nazırı Safvet Paşa ve Berlin Büyükelçisi Sadullah Bey, Rusya adına Nelidof ile İstanbul eski büyükelçisi Kont İgnatiyef imzalamışlardır.) (GAMP, s.118. GOPPM, s.213. İOTK, c.IV, s.311. MGAMP, s.72. ORH3O, s.61. OT1, c.V, s.589. RC, s.507. R93H, s.36. RTM, s.2677-2678. SORM, s.380-381. ST1, s.278. TSKTOD, c.II, s.196. TSKTOD, c.III, s.67. TT, c.III, s.162.)

: **2.**Yunan eşkıya hareketine karşı Girit adasına ve Narda körfezine asker ve harp gemilerinin gönderilmesi. (TSKTOD, c.III, s.95.)

4 Mart 1878 : Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Yeşilköy (Ayastefanos) Anlaşması'nın bir konferansta görüşülmesini teklif etmesi. (OT, c.VIII, s.69.)

12 Mart 1878 : Rusya'nın Horkof şehrinde esarette bulunan Mareşal Gazi Osman Paşanın üç ay esarette kaldıktan sonra Rus Çarı II.Aleksandr'ın müsaadesi ile özel bir yatla İstanbul'a hareket etmesi. (GOPPM, s.223.)

13 Mart 1878 : Esaretten dönen Mareşal Gazi Osman Paşanın yatının halkın tezahüratı ile Kızkulesi açıklarına gelmesi ve oradan Saltanat kayığı ile Dolmabahçe Sarayı'na çıkarak Sultan Abdülaziz'in damadı Dağıstanlı Mehmet Paşa tarafından karşılanması. (GOPPM, s.224.)

---

[60] ORH3O, s.61'de 25 Şubat 1878 olarak belirtilmektedir.

16 Mart 1878		Çanakkale'de tutuklu bulunan Mareşal Süleyman Paşanın Tuğgeneral Rıfat Paşanın nezareti altında İstanbul'a getirilmesi ve Taşkışla'ya sevk edilmesi. (SPM, c.I, s.140-141.)
18 Mart 1878		Yeşilköy (Ayastefanos) Barış Anlaşması'nın taraflarca onaylanması. (TSKTOD, c.III, s.69.)
26 Mart 1878	:	Livadya adlı yatıyla Dolmabahçe'ye gelen Grandük Nikola Nikolayeviç ve maiyetinin Padişah II.Abdülhamit tarafından kabul edilmesi. (TSKTOD, c.III, s.69.)
29 Mart 1878	:	Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Çatalca İstihkâmları Başkomutanlığından alınarak Genelkurmay Başkanlığına atanması. (GAMP, s.115. SHCS, s.305.)

NİSAN

9 Nisan 1878	:	Sabit Paşanın Yanya Genel Komutanlığına, Osman Nuri Paşanın Bolayır Komutanlığına atanmaları. (ORHK, Kutu: 3-13, Bel: 9.)
12 Nisan 1878	:	Ruslarla yapılan mülâkat sonunuda Batum'un Türk kuvvetleri tarafından boşaltılmasına karar verilmesi. (TSKTOD, c.II, s.200.)
13 Nisan 1878	:	3 ncü Ordu Mareşali Ali Saip Paşanın geçici olarak Yenişehir Komutanlığına atanması. (ORHK, Kutu: 3-13, Bel: 19.)
18 Nisan 1878	:	Başvekil Ahmet Vefik Paşanın azledilmesi yerine Mehmet Sadık Paşanın atanması. (İOTK, c.IV, s.312. RC, s.546.)
21 Nisan 1877		Yeşilköy'de bulunan Rusların, Rus Çarı II.Aleksandr'ın doğum günü olan 29 Nisanda bir tören düzenlemek için Yeşilköy Kaymakamı Ali Beye başvurmaları. (ORHK, Kutu:67, Göm:37.)
23 Nisan 1878	:	Rusya'nın Bulgarlar için göstermiş oldukları fedakârlıktan dolayı Bulgar ileri gelenlerinden bir grubun Yeşilköy'e gelerek Grandük Nikola Nikolayeviç'e şükranlarını sunmaları. (ORHK, Kutu: 90, Göm: 107.)
24 Nisan 1878	:	Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Genelkurmay Başkanlığı üzerinde kalmak koşuluyla Tophane mareşalliğine atanması. Çatalca Komutanlığına Mareşal Gazi Osman Paşanın getirilmesi. (GAMP, s.115. MGAMP, s.73.)

29 Nisan 1878		Ardanuç Komutanı Komarov emrindeki Rus kuvvetlerinin Harhal'dan hareketle Artvin (Livane)'e girmesi. (TSKTOD, c.II, s.200.)
MAYIS		
1 Mayıs 1878		General Komarof komutasındaki Rus kuvvetlerinin Artvin (Livane) ve Acara'ya girmesi üzerine Batum Komutanı Tümgeneral Derviş Paşa tarafından Tiflis'te bulunan Rus Kafkas Ordusu Komutanı General Loris Melikof'a bir mektup gönderilerek olayın protesto edilmesi. (ORHK, Kutu: 71, Göm: 105.)
2 Mayıs 1878	:	İngiltere Dışişleri Bakanı Salisbury'nin İngiltere'nin Osmanlı Devleti Elçisi Henry Layard'a "Babıâli'ye bir Rus tecavüzü olması hâlinde İngiltere'nin sultanın Asya'daki imparatorluğunu müdafa etmeyi deruhte edeceği bir savunma ittifakı yapacağını" söylemesi. (KİG, s.30.)
3 Mayıs 1878	:	**1.**İngiliz kabinesi için hazırlanan gayet gizli (most confidential) bir raporda İngiltere'nin Ayastefanos Anlaşması'na itiraz etmesi. (ST2, s.524.)
	:	**2.**Artvin (Livane)'i işgal eden Rus kuvvetlerinin Ardanuç'a çekilmedikçe Rus Ozurgeti Kolordusu Komutanı General Oklobzhio ile sınır görüşmelerine başlanılmayacağının kendisine bildirilmesi. (ORHK, Kutu: 71, Göm: 96.)
6 Mayıs 1878	:	Grandük Nikola Nikolayeviç'e mareşallik rütbesi verilmesi. (ORHK, Kutu: 67, Göm: 38.)
18 Mayıs 1878	:	Rusların Yeşilköy'deki hatlarından çıkarak Zeytinburnu istikametine ilerlemeleri. (HLİE, s.114.)
20 Mayıs 1878	:	**1.**Ayastefanos Anlaşması'nın iptalini ve Ruslara mukavemet edilmesini isteyen Ali Suavi'nin Çırağan Sarayı'nı basıp Sultan V. Murat'ı yeniden tahta geçirmek istemesi. Baskın sırasında Ali Suavi'nin Beşiktaş muhafızı Yedi Sekiz Hasan Paşa tarafından öldürülmesi. (İOTK, c.IV, s.312. RC, s.546. R93H, s.36.)
		2.29 Nisan 1878'de Artvin'e giren Rus birliklerinin Osmanlı Devleti ile yaptıkları anlaşma sonucu buradan ayrılmaları.[61] (TSKTOD, c.II, s.201.)

[61] ORHK, Kutu:71, Göm:103'te 27 Mayıs 1878 olarak belirtilmektedir.

24 Mayıs 1878 : II. Abdülhamit'in İstanbul'da sıkıyönetim ilân etmesi. (HLİE, s.165.)

25 Mayıs 1878 : İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne resmen başvurarak Kıbrıs'ın geçici olarak üs yapılmak üzere İngiltere'ye verilmesini ve iki devlet arasında bir savunma anlaşmasının yapılmasını bildirmesi. (HLİE, s.83-84. KSOİA, s.43-46. ST1, s.284.)

28 Mayıs 1878 : II. Abdülhamit'in Ali Suavi olayında ihmalini gördüğü Başvekil Mehmet Sadık Paşayı azlederek yerine Mütercim Mehmet Rüştü Paşayı beşinci kez başvekil unvanını kaldırarak tekrar sadrazam unvanı ile ataması. (HLİE, s.86. İOTK, c.IV, s.313. KSOİA, s.50. ODEMOÇ, s.8. RC, s.546.)

30 Mayıs 1878 : **1.**İngiltere'nin Dışişleri Bakanı Salisbury ile Rusya'nın Londra Elçisi Schouvaloff arasında Londra'da Bulgaristan ve Boğazlar'la ilgili bir ve iki numaralı iki memorandum imzalanması. (GOPPM, s.220. HLİE, s.111. KSOİA, s.64-65. OA, c.VI, s.248-249. ST2, s.525. TR, s.88.)

: **2.**Hariciye Nazırı Safvet Paşadan Londra Elçisi Musurus Paşaya gönderilen yazıda Rus makamlarının menfi tutumları yüzünden yurtlarına dönemeyen ve kırılmakta olan yarım milyon Rumeli göçmeni davasının Avrupa kamuoyuna duyurulması isteğinin bildirilmesi. (RTG, c.I, s.67.)

: **3.**Brüksel'de Osmanlı Elçisi Karateodori Efendiden Hariciye Nazırı Safvet Paşaya gönderilen yazıda Belçika Kızılhaçının göçmenler ve yaralılar için 500 frank yardımda bulunduğunun bildirilmesi. (RTG, c.I, s.67.)

31 Mayıs 1878 : **1.**İngiltere Dışişleri Bakanı Salisbury ile Rusya'nın Londra Elçisi Schouvaloff arasında Osmanlı Devleti'nin doğu sınırıyla ilgili bir memorandum imzalaması. Bu memorandum ile Rusya Eleşkirt ve Beyazıt'ı Osmanlı Devleti'ne iade ediyor ve sınırlarını Kars, Batum ve Ayastefanos'un çizdiği çizginin batısına geçirmemeyi taahhüt ediyordu. (ST2, s.525.)

	:	**2.**Globe adlı bir İngiliz gazetesinde Rusya ile İngiltere arasında imzalanan gizli anlaşmasının özetinin yayımlanması. İngiltere Dışişleri Bakanlığının böyle bir anlaşmanın imzalanmış olduğunu kesinlikle reddetmesi. (KİG, s.59.)

HAZİRAN

4 Haziran 1878	:	**1.**Osmanlı Devleti'ni temsilen Hariciye Nazırı Safvet Paşa, İngiltere'yi temsilen Büyükelçi Henry Layard arasında Rusya'ya karşı yapılan Osmanlı-İngiliz ittifak anlaşmasının Yıldız Sarayı'nda imzalanması. Bu anlaşmayla Kıbrıs'ın hükümranlık haklarının geçici ve şartlı olarak İngiltere'ye bırakılması. (GOPPM, s.221. KİG, s.38. KSOİA, s.63. ST1, s.285. ORH3O, s.64. RC, s.546. R93H, s.39. ST2, s.535. TSKTOD, c.II, s.199. TSKTOD, c.III, s.69.)
	:	**2.**II. Abdülhamit'in Mütercim Mehmet Rüştü Paşayı sadrazamlıktan azletmesi ve yerine Hariciye Nazırı Safvet Paşayı getirmesi.[62] (İOTK, c.IV, s.314.)
5 Haziran 1878	:	Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Tophane mareşalliğinden alınarak yerine Rauf Paşanın tayin edilmesi. (GAMP, s.116. MGAMP, s.73.)
8 Haziran 1878	:	Ahmet Eyüp Paşanın Darı Şurayı Askeriye başkanlığına Mehmet Ali Paşanın ise Darı Şurayı Askeriye azalığına atanmaları. (ORHK, Kutu: 2-10, Bel: 782.)
13 Haziran 1878	:	Almanya, Avusturya Macaristan İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Rusya ve Osmanlı Devleti'nin delegelerinin katılımıyla Berlin Kongresi'nin Alman Başbakanı Prens Bismark başkanlığında açılması. (Kongrede Osmanlı Devleti'ni Nafia Nazırı (Bayındırlık Bakanı) Aleksandr Karatodi Paşa başkanlığında Sabık Tuna Orduları Genel Komutanı Mehmet Ali Paşa ve Berlin büyükelçisi Sadullah Beylerden oluşan bir heyet temsil etmiştir.) (DM, s.128. GAMP, s.120. GOPPM, s.222. ORH3O, s.65. ST1, s.287-288. ST2, s.525. TR, s.89. TSKTOD, c.II, s.201. TSKTOD, c.III, s.69. TT, c.III, s.163.)

[62] KSOİA, s.64'te 5 Haziran 1878 olarak belirtilmektedir.

14 Haziran 1878	:	Globe adlı İngiliz gazetesinde Rusya ile İngiltere arasındaki gizli anlaşmanın tam metninin yayımlanması. (KİG, s.59.)
20 Haziran 1878		Safvet Paşadan Brüksel Sefiri Karateodori Paşaya gönderilen yazıyla göçmenler ve savaş yaralıları için gönderilen yardımdan dolayı Belçika Kızılhaçına teşekkür edilmesi. (RTG, c.I, s.71.)
29 Haziran 1878	:	Yunanistan'ın Berlin Kongresi'nin dokuzuncu toplantısına davet edilmesi. Yunan Hariciye Nazırı Delyanis'in Berlin Kongresi üyesi devletlere Rum halkının bulunduğu Teselya, Epir ve Girit'in Yunanistan'a ilhakını istediğini bildirmesi. (GAMP, s.128. HLİE, s.120.)

TEMMUZ

1 Temmuz 1878	:	**1.**4 Haziran 1878 tarihinde İstanbul'da imzalanan Osmanlı-İngiliz ittifakına ilâve olarak İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında altı maddelik ek protokol imzalanması. Bu anlaşmaya göre Kıbrıs adasının gelirlerinin giderlerinden artan kısmı Osmanlı Devleti'ne ait olacak ve Rusya Kars vs. sancakları Osmanlı Devleti'ne geri verdiği takdirde İngiltere de Kıbrıs'ı boşaltacaktı. (İOTK, c.IV, s.314. KİG, s.42-43. KSOİA, s.70-71. ORH3O, s.64. ST1, s.287. ST2, s.536. TSKTOD, c.II, s.199.)
	:	**2.**Girit adası Suda körfezinde bulunan Amiral Lord John Hay komutasındaki İngiliz boğaz filosuna Britanya Deniz Kuvvetleri tarafından acele olarak Kıbrıs'a hareket etmesinin bildirilmesi. (KİG, s.75.)
4 Temmuz 1878	:	İngiliz donanmasına ait beş geminin Amiral Lord John Hay komutasında Kıbrıs'ta Larnaka limanına girip demir atması. (HLİE, s.100-101. KSOİA, s.93.)
5 Temmuz 1878	:	Rusya'nın Batum'un serbest liman statüsü içine girmesini kabul etmesi. (KİG, s.40.)
7 Temmuz 1878	:	Kıbrıs adasının yönetimini ve asker çıkarma yetkisini İngiltere'ye devreden ve taslağı 1 Temmuzda hazırlanan fermanın kabine üyeleri ve Padişah II.Abdülhamit tarafından imzalanması. (KSOİA, s.81. ST1, s.287.)

10 Temmuz 1878	:	İngiltere'ye Kıbrıs'a asker çıkartmak ve adanın yönetimini üstüne olmak yetkisini veren fermanın Osmanlı temsilcisi Sami Paşa ile İngiliz temsilcisi Baring tarafından Salamis adlı gemiyle Kıbrıs'a getirilmesi. (HLİE, s.101. KİG, s.78. KSOİA, s.94.)
11 Temmuz 1878	:	İngiltere'nin Kıbrıs'a asker çıkarmak ve adanın yönetimini üstüne almak imkan ve yetkisini veren fermanın Kıbrıs Valisi Besim Paşaya sunulması. (HLİE, s.101. KSOİA, s.94.)
12 Temmuz 1878	:	Magosa'da Vali Besim Paşanın Kıbrıs adasının idaresini İngiliz Amiral Lord John Hay'e devretmesi. Askerî merasimle Osmanlı bayrağı indirilerek İngiliz bayrağının göndere çekilmesi. (KİG, s.79. KSOİA, s.96. ST1, s.287.)
13 Temmuz 1878	:	13 Haziran 1878'de açılan ve 20 kez toplanan Berlin Kongresi'nin 64 maddeden oluşan Berlin Anlaşması'nın imzalanmasıyla sona ermesi. (DM, s.128. GAMP, s.121. GOPPM, s.222. İOTK, c.IV, s.315. ORH3O, s.65. OT1, c.V, s.591,593. RC, s.510. R93H, s.40. ST1, s.289. ST2, s.525. TSKTOD, c.II, s.201. TSKTOD, c.III, s.69. TT, c.III, s.163.)
15 Temmuz 1878	:	**1.**Osmanlı Devleti'nin İngiltere ile imzaladığı 4 Haziran 1878 tarihli anlaşma ile 1 Temmuz tarihli ek protokolü onaylaması. (ST1, s.287. KSOİA, s.87.)
	:	**2.**Osmanlı Hükûmeti'nin İngiliz Elçisi Henry Layard'dan Kıbrıs üzerindeki haklarının devam ettiğini belirten bir senet alması. (ST1, s.287.)
16 Temmuz 1878	:	Yunanistan'ın Babıâli'ye gönderdiği notayla Berlin Anlaşması'na göre yeni sınırın düzenlenmesini yapmak üzere Osmanlı Devleti'nin kendi komiserlerini seçmesini istemesi. (GAMP, s.129.)
19 Temmuz 1878	:	Yunanistan'ın ikinci bir notayla 16 Temmuz 1878 tarihli isteklerini yenilemesi. (GAMP, s.129.)
20 Temmuz 1878	:	Yunanistan'ın 16 ve 19 Temmuz 1878 tarihli notalarına karşılık olarak Babıâli'nin Yunanistan'a bir karış bile toprak vermeme kararı alması. (GAMP, s.129. HLİE, s.126.)
22 Temmuz 1878	:	Sir Grant Wolesley'in Hms Himalaya adlı bir gemiyle Kıbrıs'ın genel valisi olmak üzere Kıbrıs'a gelmesi. (HLİE, s.101. KİG, s.80. KSOİA, s.98.)

29 Temmuz 1878	:	Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Brod, İhlevne ve Gradeşka'dan hududa tecavüz etmeleri ve Banaluka'ya doğru ilerlemeleri. (HLİE, s.138. ORHK, Kutu: 72, Göm: 57,84.)

AĞUSTOS

13 Ağustos 1878	:	Karadağlıların Podgoriça'yı kuşatmaları. (ORHK, Kutu: 72, Göm: 89.)
14 Ağustos 1878	:	Kıbrıs Anlaşması'na eklenen ilâve maddeyle İngiltere Hükûmetine Kıbrıs'ın idaresini elinde bulundurduğu sürece ticarî ve konsolosluk işlerinin düzenlenmesi için Babıâli'nin kontrolü olmadan kanun ve mevzuat yapma hakkı verilmesi. (KİG, s.86. ST2, s.586.)
19 Ağustos 1878	:	Saraybosna'nın Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun eline geçmesi. (HLİE, s.138.)
29 Ağustos 1878	:	Berlin Anlaşması gereğince Sırbistan ve Karadağlılar ile yeni hududu tespit etmek üzere görevlendirilen Mareşal Mehmet Ali Paşa ile Erkânıharbiye tuğgenerallerinden Rüştü Hüsnü Paşanın Prizrin'e varmaları. (ORHK, Kutu: 72, Göm: 104.)

EYLÜL

5 Eylül 1878	:	Gosina, İpek ve Yakova bölgelerinde toplanan silâhlı asilerin Gosina'yı Karadağ'a teslim etmemek için direnişe geçmeleri üzerine Mareşal Mehmet Ali Paşanın Prizrin'den Gosina'ya hareket etmesi. (ORHK, Kutu: 72, Göm: 113.)
7 Eylül 1878	:	Berlin Anlaşması'nın VIII'nci maddesi gereği Rusların Batum'a girmesi. (HLİE, s.153.)
29 Eylül 1878	:	Bulgarların Filibe'de yapılan ve Bulgar başpiskoposunun da bulunduğu bir toplantıda Doğu Rumeli'nin Osmanlı idaresine girmesine karşı eldeki bütün imkânlarla ve gerekirse kuvvete başvurmak suretiyle karşı koyma kararı almaları. (HLİE, s.145.)

EKİM

1 Ekim 1878	:	Fransa'nın Rodop Komisyonu temsilcisi Challet'ten İstanbul Büyükelçisi Fournier'ye gönderilen gizli raporla "Rus işgal makamlarının Rumeli Türk göçmenlerine ait malları Bulgarlara paylaştırmaları, göçmenlerin yurtlarına dönmelerine imkân vermemeleri kısaca bir ırkın yok edilmek istendiğinin" bildirilmesi. (RTG, c.I, s.86.)

5 Ekim 1878 : 35 taburdan oluşan bir Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ordusunun Okça nehrine kadar yanaşması ve Taşlıca'ya gelmesi üzerine yöredeki Osmanlı kuvvetlerinin Rogazin Balkanlar'ına çekilerek savunmaya geçmesi. (ORHK, Kutu: 74, Göm: 44.)

12 Ekim 1878 : Yanbolu, İslimye, Filibe, Edirne, Eski Zağra, Yeni Zağra, Tatarpazarcık ve Kızanlık Türklerinden İstanbul'daki Avrupa devletleri büyükelçilerine sunulan ortak dilekçede Bulgar zulümlerinden dolayı artık Rumeli'de yaşayamayacak durumda bulunmaları adalet ve insaniyet namına kendilerine barış ve sükûnet içinde yaşayabilecekleri başka bir yer gösterilmesi dileğinde bulunmaları. (RTG, c.I, s.89.)

15 Aralık 1878 : Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşanın Berlin Anlaşması hükümlerine göre Osmanlı-Yunan sınırını tespit etmek amacıyla Yanya'dan Preveze'ye başkomiser olarak gönderilmesi. (MGAMP, s.74. GAMP, s.131.)

1879

ŞUBAT

8 Şubat 1879 Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya ödeyeceği savaş tazminatı miktarını 802.500.000 frank olarak tespit eden anlaşmanın imzalanması. (ST2, s.527.)

1882

MAYIS

14 Mayıs 1882 Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya ödeyeceği 802.500.000 franklık savaş tazminatının ne şekilde ödeneceğini tespit eden anlaşmanın imzalanması. (ST2, s.527.)

KAYNAKLAR

A.ARŞİV BELGELERİ

Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi

Osmanlı-Rus Harbi Koleksiyonu

B.KİTAPLAR

1.1877-1878 Osmanlı-Rus Harbinde 3 ncü Ordu, 3 ncü Ordu Komutanlığı, 1991.

2.Ahmet Muhtar Paşa; Anılar I Sergüzeşt-i Hayatımın Cild-i Evveli, İstanbul, Numune Matbaacılık, 1996.

3.Ahmet Muhtar Paşa; Anılar II Sergüzeşt-i Hayatımın Cild-i Sanisi, İstanbul, Numune Matbaacılık, 1996.

4.Ahmet Saib; Son Osmanlı Rus Muharebesi, Kahire, Hindiye Matbaası, 1327.

5.Ali Fuat; 1293-1294 Osmanlı-Rus Seferi, İstanbul, Matbaa-ı Osmaniye, 1326.

6.Ali Rıza Bey; 1877-1878 Seferi, İstanbul, Erkân-ı Harp Mektebi Matbaası, 1926.

7.ALLEN, W.E.D.-MURATOFF, Paul; Kafkas Harekâtı 1828-1921 Türk-Kafkas Sınırındaki Harplerin Tarihi, Ankara, Genelkurmay Basım Evi, 1966.

8.ARMAOĞLU, Fahir; 19.Yüzyıl Siyasî Tarihi 1789-1914, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1997.

9.ATAKAN, Rauf; Müşir Gazi Ahmet Muhtar Paşa Askerî Yönü ve Türk Askerinin Kahramanlığı, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1984.

10.BESBELLİ, Saim; Türk Silâhlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Deniz Harekâtı, c.III, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1980.

11.DANİŞMEND, İsmail Hami; İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, c.IV, Türkiye Yayın Evi, İstanbul, 1972.

12.FURNEAUX, Rupert; Tuna Nehri Akmam Diyor, Çev. Ş. D. TÜRKÖMER, Sıralar Matbaası, 1971.

13.KARAL, Enver Ziya; Osmanlı Tarihi, c.VIII, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1962.

14.KURAT, Akdes Nimet; Türkiye ve Rusya, Ankara, Sevinç Matbaası, 1990.

15.KURAT, Yuluğ Tekin; "1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nin Sebepleri", Belleten, c.XXVI, Sayı 103, Ankara,Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1962.

16.KURAT, Yuluğ Tekin; Henry Layard'ın İstanbul Elçiliği, Ankara, Ankara Üniversitesi Basım Evi, 1968.

17.KURTOĞLU, Fevzi; "1877-1878 Türk-Rus Harbi'nde Deniz Hareketleri", Deniz Mecmuası Tarih Eki, Sayı 338, İstanbul, Deniz Matbaası, 1935.

18.KUTUCUOĞLU, S. Zeki; Gazi Osman Paşa Plevne'de, Ankara, EU Basım Evi, 1957.

19.KÜÇÜK, Cevdet; Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı 1877-1897, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1984.

20.MORPINAR, Hüsamettin; Türk Silâhlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Plevne Muharebeleri, c.IV, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1991. (Gnkur. ATASE Başkanlığı Kütüphanesinde basılmamış daktilo eser. Kütüphane No:Tarih 1550)

21.Osmanlı Ansiklopedisi, c.VI, İz Yayıncılık, İstanbul, 1996.

22.Osmanlı Rus Seferinde Kafkas Cephesi (4 konferans)

23.ÖZTUNA, Yılmaz; Resimlerle 93 Harbi 1877-1878 Türk-Rus Savaşı, İstanbul, Tifdruk Basım Evi, 1969.

24.SEDES, İ. Halil; 1876-1877 Osmanlı-Karadağ Seferi, Askerî Matbaa, İstanbul, 1936.

25.SEDES, İ. Halil; 1876-1878 Osmanlı-Sırp Seferi, c.II-III, İstanbul, Askerî Matbaa, 1935.

26.SEDES, İ.Halil; 1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı, c.I-II, İstanbul, Askerî Matbaa, 1935.

27.SEDES, İ. Halil; 1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı, c.III-IV, İstanbul, Askerî Matbaa, 1937.

28.SEDES, İ. Halil; 1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı, c.V-VI, İstanbul, Askerî Matbaa, 1938.

29.SEDES, İ. Halil; 1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı, c.VII-VIII, İstanbul, Askerî Matbaa, 1940.

30.SEDES, İ. Halil; 1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı, c.IX, İstanbul, Askerî Basım Evi, 1950.

31.SEDES, İ. Halil; 1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı, c.X, İstanbul, Askerî Basım Evi, 1951.

32.SEDES, İ. Halil; 1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı, c.XI, İstanbul, Askerî Basım Evi, 1952.

33.SEDES, İ. Halil; 1877-1878 Osmanlı-Rus ve Romen Savaşı, c.XII, İstanbul, Askerî Basım Evi, 1955.

34.SERTOĞLU, Mithat; "93 Seferi", Resimli Tarih Mecmuası, c.4, Sayı 38-46, İstanbul, Tan Matbaası, 1953.

35.SÜER, H. Hikmet; 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Rumeli Cephesi, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1993.

36.SÜKAN, Şadi; Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Kafkas Cephesi Harekatı, c.II, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1985.

37.Süleyman Paşa; Umdetü'l-Hakayık, c.I-II, İstanbul, 1928.

38.Süleyman Paşa; Umdetü'l-Hakayık, c.III, İstanbul, 1928.

39.Süleyman Paşa; Umdetü'l-Hakayık, c.IV, İstanbul, 1928.

40.Süleyman Paşa, Umdetü'l-Hakayık, c.V, İstanbul, 1928.

41.Süleyman Paşa; Umdetü'l-Hakayık, c.VI, İstanbul, 1928.

42.Süleyman Paşazade Sami; Süleyman Paşanın Muhakemesi, c.I, Askerî Matbaa,İstanbul, 1928.

43.Süleyman Paşazade Sami; Süleyman Paşanın Muhakemesi, c.II, Askerî Matbaa, İstanbul, 1928.

44.Süleyman Paşazade Sami; Süleyman Paşanın Muhakemesi, c.III, İstanbul, Askerî Matbaa, 1928.

45.ŞAPOLYO, Enver Behnan; Türk-Rus Savaşları Tarihi Gazi Osman Paşa ve Plevne Müdafaası, Türkiye Yayın Evi, İstanbul, 1959.

46.ŞİMŞİR, Bilal; Rumeli'den Türk Göçleri, c.I, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1968.

47.ŞİMŞİR, Bilal; Rumeli'den Türk Göçleri, c.II, Ankara,Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1989.

48.Türkiye Tarihi 3, Osmanlı Devleti 1600-1908; Yay. Yön. Sina Akşin, İstanbul, Umut Matbaacılık, 1997.

49.UÇAROL, Rıfat; Gazi Ahmet Muhtar Paşa (1839-1919), İstanbul, Bayrak Matbaası, 1989.

50.UÇAROL, Rıfat; 1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Anlaşması (Adanın İngiltere'ye Devri), İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basım Evi, 1978.

51.UÇAROL, Rıfat; Siyasî Tarih, İstanbul, Haşmet Matbaası, 1985.

52.YALAZAN Talat; Plevne Savunması, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

53.YORGA; Osmanlı Tarihi (1774-1912), c.V, Çev. B. Sıtkı Baykal, Güney Matbaacılık, Ankara, 1948.

54.ZİA, Nasim; Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçişi ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1975.

DİZİN

(Kitaptaki düzenlenişe uygun olarak sıra ile yıl, ay, gün ve paragrafın sıra numarası belirtilmiştir.)

İspuçi	1876 Eylül 13	1877 Temmuz 6, 2
İstanbul	1876 Ocak 31	1877 Temmuz 10, 4
	1876 Mayıs 10	1877 Temmuz 12, 3
	1876 Eylül 6, 1	1877 Temmuz 18, 2
	1876 Eylül 25, 1	1877 Temmuz 19, 7
	1876 Ekim 5	1877 Temmuz 20, 3
	1876 Ekim 7	1877 Temmuz 21, 2
	1876 Ekim 16	1877 Temmuz 22, 3
	1876 Ekim 31	1877 Temmuz 31, 2
	1876 Kasım 4	1877 Ağustos 1
	1876 Kasım 20	1877 Eylül 6, 1
	1876 Aralık 5	1877 Eylül 6, 2
	1876 Aralık 11/ 22	1877 Eylül 14, 3
	1876 Aralık 15	1877 Eylül 26
	1877 Ocak 25	1877 Ekim 2
	1877 Şubat 4	1877 Ekim 6, 1
	1877 Şubat 22	1877 Ekim 11
	1877 Şubat 26	1877 Kasım 3
	1877 Mart 26	1877 Aralık 18
	1877 Nisan 3	1877 Aralık 20, 2
	1877 Nisan 14	1877 Aralık 25, 1
	1877 Nisan 19, 2	1878 Ocak 5, 2
	1877 Nisan 23	1878 Ocak 9, 3
	1877 Nisan 24, 2	1878 Ocak 9, 5
	1877 Mayıs 7	1878 Ocak 10, 2
	1877 Mayıs 16, 1	1878 Şubat 10
	1877 Mayıs 17, 2	1878 Şubat 18
	1877 Mayıs 24, 2	1878 Şubat 23, 1
	1877 Haziran 17, 3	1878 Mart 3, 1
	1877 Temmuz 2, 3	1878 Mart 12

	1878 Ocak 7, 4
	1878 Ocak 9, 7
Karaağaç	1877 Temmuz 22, 4
	1878 Ocak 23
	1878 Ocak 29, 2
	1878 Ocak 30, 2
Karadağ	1876 Mayıs 26, 1
	1876 Haziran 9, 1
	1876 Haziran 15, 2
	1876 Haziran 29
	1876 Temmuz 2
	1876 Temmuz 8
	1876 Temmuz 13,1
	1876 Temmuz 16
	1876 Temmuz 17
	1876 Temmuz 20
	1876 Temmuz 23-24
	1876 Temmuz 28
	1876 Eylül 1, 2
	1876 Eylül 12, 1
	1876 Eylül 12, 2
	1876 Eylül 13
	1876 Eylül 21
	1876 Ekim 9
	1876 Ekim 20
	1876 Ekim 31
	1876 Kasım 1
	1877 Ocak 15
	1877 Şubat 22
	1877 Şubat 26
	1877 Mart 31
	1877 Mayıs 19
	1877 Mayıs 31, 1
	1877 Haziran 4, 1
	1877 Haziran 5, 3
	1877 Haziran 4, 1
	1877 Haziran 5, 3
	1877 Haziran 5, 4
	1877 Haziran 6, 2
	1877 Haziran 7
	1877 Haziran 9, 1
	1877 Haziran 9, 2
	1877 Haziran 11, 2
	1877 Haziran 14, 3
	1877 Haziran 16, 2
	1877 Haziran 19, 2
	1877 Haziran 22, 1
	1877 Haziran 24, 3
	1877 Haziran 26, 2
	1877 Haziran 27, 3
	1877 Temmuz 3, 3
	1877 Temmuz 10, 2
	1877 Temmuz 15, 3
	1877 Temmuz 16, 3
	1877 Temmuz 22, 8
	1877 Ağustos 8, 2
	1877 Temmuz 21, 10
	1877 Temmuz 22, 7
	1877 Temmuz 29, 2
	1877 Ağustos 30, 3